



K.K.T.C

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

KIBRIS TÜRK ROMANINDA
HALK BİLİMSEL UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAVVA TEKİN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. HABİB DERZİNEVESİ

LEFKOŞA-2008

K.K.T.C

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

KIBRIS TÜRK ROMANINDA
HALK BİLİMSEL UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAVVA TEKİN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. HABİB DERZİNEVESİ

LEFKOŞA-2008



KIBRIS TÜRK ROMANINDA

HALK BİLİMSEL UNSURLAR

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Havva TEKİN'E ait "Kıbrıs Türk Romanında Halkbilimsel Unsurlar" adlı çalışma jürimiz tarafından Halk Bilimi Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Orhan ÇİFTÇİ.....

(Üye) Prof.Dr. Habib DERZİNEVESİ.....

(Üye) Doç. Dr. Hasan KÖKSAL.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

25/09/2008



İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	9
ÖNSÖZ.....	10-13
KISALTMALAR.....	14
1. - GİRİŞ.....	15-16
1. 1.- KIBRIS TÜRK ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARININ VARLIĞI.....	17
1. 2 - ARAŞTIRMANIN AMACI.....	17
1. 3 - ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	18
1. 4 - ÖNGÖRÜLER.....	18
1. 5.- ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI.....	19
1. 6 - ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	19
1. 7 - ARAŞTIRMANIN EVRENİ.....	20
2. - EDEBİYATIN TANIMI.....	21
2. 1.- ROMANIN TANIMI.....	21
2. 2.- ROMAN- ROMANCI –HALK İLİŞKİLENİŞİ	22
3.- HALK BİLİMİ.....	23
3. 1. - HALK BİLİMİNİN ÖZELLİKLERİ.....	24
3. 2.- HALK BİLİMİNİN TOPLUMDAKİ YERİ.....	24
4. - KIBRISTA HALK BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN GELİŞİMİ.....	25-26
4. 1. - SÖZLÜ ÜRÜNLER.....	27

4.2. - MÜZİK.....	27
4.3. - KIBRIS HALK DANSLARI.....	27
4.4. - KIBRIS MUTFAĞI.....	28
4.4.1. - MUTFAK KAVRAMI VE YİYECEKLER.....	29-31
4.4.2. - KIBRISA ÖZGÜ BİTKİ VE HALK HEKİMLİĞİ.....	32-33
4.5. - EL SANATLARI.....	34
4.6.1. - GELENEK VE GÖRENEK	34
4.6.2. - DOĞUM VE LOHUSALIK.....	34
4.6.3. - DÜĞÜN.....	35
4.6.4. - ÖLÜM.....	35
5. - METİN İNCELEME.....	36
5.1. - SANA SEVDAM SARI.....	37-55
5.2. - UZAK ÜLKE- bir kıbrıs çocukluğu.....	56-68
5.3. - KURŞUN SESİ DUYMADAN YAŞAMAK.....	69-78
5.4. - BİR GÜN BELKİ.....	79-84
5.5. - KÖKLARİMİZ NASIL SALLANDI?.....	85-110
5.6. - BİR GECEDE.....	111-112
5.7. - GİRNEDEN YOL BAĞLADIK.....	113-115
5.8. - ALKYONE DENİZ KUŞU.....	116-117
5.9. - YUSUFCUKLAR OLDU MU?.....	118-119
5.10. - LALE YÜREĞİN BEYAZ.....	120-123
6. - KIBRIS BÖLGE VE YER İSİMLERİ.....	124-127

7.	- YÖRESEL ANLATIMLAR.....	128-141
8.	- HALK BİLİMSEL UNSURLARIN YAZARLA İLİŞKİLENİŞİ.....	142-149
9.	- HALK BİLİMİNİN YAZARLA İLİŞKİLENİŞİ VE YAZARIN YARATI ALANINI BELİRLEYENLER.....	
10.	- DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	150-155
11.	- DEYİMLER.....	156-164
11.	- ATASÖZLERİ.....	165
12.	- SÖZLÜK.....	166-185
13.	- YAZARLARLA İLGİLİ BİLGİ DÖKÜMÜ.....	186-189
14.	- KAYNAKCA.....	190-192
15.	- ÖZGEÇMİŞ.....	193-195

TEŞEKKÜR

Bir çalışmanın güzel, anlamlı ve en önemlisi iyi bir çalışma olması kuşkusuz niteliğine bağlıdır. Bu alışma için nasıl yola çıkıldığı, ne hissedildiği ve ne kadar emek verildiği de çok önemlidir. Fakat bunlar kadar önemli olan, böylesi bir çalışma için niyet ederken kimin size omuz verdiği, yol gösterdiğidir kuşkusuz.

Halk Bilimine duyduğum ilgiyi, ülkeme duyduğum sevgiyi ifade edebilmenin bir yolu olarak tamamladığım bu çalışmanın bir başlangıç olmasını umuyorum.

Değerli hocam Prof. Dr. Sayın Habib Derzinevesi, kendine özgü tarzı ve coşkusuyla, takdire şayan bilgi ve deneyimiyle her zaman daha iyiye doğru teşvik edici ve destekleyici olduğu için kendimi son derece şanslı hissediyorum.

Eminim ki birçok ğrencisi de benim gibi düşünmekte ve hissetmektedir.

Değerli Hocamın Halk Bilimine duyduğu sevginin bizler için, kültürümüz için ve gelecek kuşakların aydınlatılması için son derece önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Hazırlamış olduğum bu çalışmada değerli katkılarını, görüşlerini ve yn göstericiliğini esirgemeyen sayın hocama en içten teşekkürlerimi sunmak benim için onurdur.

ABSTRACT

This research aims to scan and comment the folkloric elements which are used in Cyprus Turkish Novel. In this connection ten novels which were chosen, were scanned in terms of existence of folkloric elements and the findings that were gotten, were commented by searching. These has been examined and interpreted as a result of this study. This datum has been classified.

The result has been offered the last part is named evaluations and suggestions.

Key words: Novel, Folklore, Community, Culture, Past and Life.

Önsöz

Bir toprağı yurt edinen insanların orayı ekip biçmeleri oraya evler, bağlar, bahçeler kurmaları, bolluk bereket içinde yaşamaları değil, tüm bunları yaparken oluşan duyguları, düşleri ve düşünceleriyle bu yaşantıya kattıklarıdır orayı yurt yapan.

Varlığı kadar gerçek olan duyular ve söyleyişlerle, yaşadığını, hissettiğini anlatır insan.

Kimi dokurken söyler, kimi tabağına koyduğu aşı, kimi ördüğü çorabın nakışına, kimi yaktığı türküyü koyar düşünüy. İnsanoğlu böyleceilmekilmek dokur kültürünü. Halkın kendi kültürel yapısını, yaşantısını en iyi anlatan kuşkusuz halkın bu ürettikleridir. Geleneksel yapıyı oluşturan bu üretimler halkın günlük yaşamı içindeki her şeydir. Doğumdan ölüme, tarladan mutfağı, düğünden cenazeye, türküden ağıta, ninniden oymalı beşiğı kadar uzanır.

Bu konuda değerli halk bilim araştırmacılarının görüşleri bize yol göstericidir. Prof Dr. Orhan Acıpayamlı, “Halk bilim halk tabakalarına ait manevi ve maddi olan bütün kültür belgelerinin koleksiyonudur”derken halk bilimin alanına dikkat çekmektedir. (1)

Halk bilimi oluşturan tüm unsurlar, başka bilim ve sanat dallarına hem kaynaklık eder hem de onlardan beslenir. Edebiyat kuşkusuz bu bilim dallarının başında gelmektedir. Varlığından ve niteliğinden ötürü halk bilime bir tür yurtluk eden edebiyat, başlangıçta sözlü ve anonim halk edebiyatı şeklinde ortaya çıkan halk bilim çalışmalarına kaynaklık etmiştir.

Zaman içinde sözlü ve anonim halk edebiyatının dışına taşan halk bilim çalışmaları, alanını genişleterek halkın yaşadığı, var ettiği her şeyi içine almıştır. Bir tür iç içe geçiş olan bu ilişkilenden kuşkusuz her zaman geleneksel kültür yararlı çıkmaktadır.

Şerif Başkurt ve Doç.Dr. Sait Evliyaoğlu, birlikte kaleme aldıkları “*Türk Halk Bilimi*” adlı eserde şöyle der; “Halk biliminin konusunu, başlangıçta anonim ve genellikle sözlü halk edebiyatı ve bu sözlü edebiyatla birlikte zamanımıza ulaşan inançlar oluşturunuyordu. Fakat bugünkü halk bilimi anlayışına göre artık her şey halk bilimi konularının kapsamı içinde yer almaktadır.”(2) Görülüyor ki, genişleyen ve halk bilimi, halkın dili, yüreğı, gerçeğı diyebileceğimiz anlatı türlerinden oluşan edebiyatla beslenip biçimlenmektedir.

(1)Prof Dr. Orhan Acıpayamlı, “Yabancı Memeleketlerde ve Bizde Folklor Anlayışı” -1954

(2) Şerif Başkurt ve Doç.Dr. Sait Evliyaoğlu, *Türk Halk Bilimi*-1988

Edebiyatın, kendi kimliği ve yapılanması açısından bakıldığında son derece önemli ve etkili bir alan olması, bunun yanı sıra başka dallarla da ilişkilenerak yol alması onu çok yönlü, çok renkli ve vazgeçilmez kılmaktadır. Edebiyat, halkın geçmişinin ve bugününün fotoğrafını bize aktarır. Bu fotoğrafta halkın sevinci, hüznü, mendili, oyası, düğünü, yemeği, kaşığı, kesesi, çorabı, türküsü, kilimi, şerbeti vardır. Bu ürünlerin edebiyat yapıtının bir parçası olması yazarın başarısıdır.

“İnsanımız ninni söyler, masal anlatır, kendi arasında yöresel ağızla konuşur; halısı, kilimi, oyası, danteli ile çeşitli el sanatları üretir; bayramlık giysileri özeldir; düğünde dernekte yerel halk oyunları oynar; doğumda evlenmede, ölümdede belli geleneklere uyar çeşitli törenler için özel yemekler pişirir.” (1)

Edebiyatımızda halk bilimi unsurlarını başarıyla kullanmış yazar ve şairler gelecek nesillere halkın değişen, gelişen, yeniden biçimlenen ve yaşayan yüzlerini sunarlar.

Bir diğer anlamıyla bu, tarihsel süreci bir başka boyuttan izlemektir. Kuşkusuz içinde yaşanan coğrafya da, bu oluşum süreçleri için son derece anlamlıdır. Okur, anlatılanları bu zaman ve mekan yolculuğunda tüm halleriyle doğal ortamlarında, doğal gelişimleriyle izler. Bu tam bir tanıklıktır. Bu bilinçle, birçok ülkede, son derece ciddi çalışmaları ortaya koyacak yoğun ve sistemli yazın yolculukları gerçekleştirilmektedir.

Genç bir devlet olmasından ötürü kimi kurum ve kuruluşları henüz eskimiş bir takvime sahip değilse de, izlerini taşıdığı Anadolu ve birlikte şekillendiği komşularıyla bu türden bir tanıklık bir akdeniz adası olan Kıbrıs'ta da yaşanmaktadır. Bu küçük ama iştah kabartan adanın üzerinde yaşayan kültürü incelemeden önce, onun tarihsel geçmişine, coğrafik konumuna kısaca bir göz atmak yararlı olacaktır.

Coğrafik konumundan ötürü stratejik önem taşıyan Kıbrıs, bu öneminden ötürü yüzyıllardır değişik uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Yapılan araştırmalar, Kıbrıs'taki ilk insan yerleşiminin Cilalı Taş devrinde (Neolitik Dönem) başladığını göstermektedir. Fakat buluntular, cilalı taş devrinin gelişmiş örnekleri olduğundan, ada halkının Kıbrıs'a dışardan geldiği anlaşılmaktadır. Coğrafi konumu Kıbrıs'ın Anadolu'nun güneyinden büyük olasılıkla da Anamur civarlarından koparak bir adaya dönüştüğünü göstermektedir

(1) (A.E.Bozyğit, *BizdeAdet Böyledir*, 1995)

Adanın Anadolu'ya olan yakınlığı ve jeolojik nedenlerle Anadolu'yla arasında var olan eski göbek bağı kuşkusuz kültürel şekillenmede son derece önemli bir rol oynamıştır

Halkın, üzerinde varlığını sürdürdüğü coğrafyadan aldığı somut ve soyut etkilerle ve o coğrafyanın yakınındaki başka etkenlerle kültürünü beslediği bir gerçektir. Toprak, iklim, yerleşimdeki zorluk ve kolaylıklar halkın yaşamını birey ve toplum olarak etkilemektedir.

Sosyal yaşamın rengi ve çeşitliliği de bütün bunlardan sonra biçimlenerek ortaya çıkar. İnsan hangi coğrafyadan beslenirse onu yansıtmakta, onu anlatmaktadır.

Kıbrıs üzerinde yaşayan kültürlerin adada bıraktıkları mimari ve o mimarilerde ortaya konan duygu ve düşünce yansımaları bile bu bağlamda dikkate değerdir. Yakın zaman tarihlenen ve bu nedenle inceleme, araştırma şansına sahip olunan birçok kültür ögesi, Kıbrıs'taki gelenek, görenek ve yaşantıyı ortaya koymaktadır. (1)

Ada kültüründe yaşayan veya yakın zamana kadar yaşamış ama şimdi artık yalnızca belgelerle ortaya koyabileceğimiz zanaatlar, meslekler, bu meslek ve zanaatların ortaya çıkardığı ürünler kuşkusuz akdeniz özelliklerini taşısa da üzerinde yaşadığı ve köklerinin dayandığı ülkelere şehirlere gönderme yapmaktadır. Bugün kullanılan kimi soyadları bile bir başka şehirde, bir başka ülkede devamını bulmakta, sofralardaki yemeklerde, kullanılan eşyalarda, verilen isimlerde bile kendini göstermektedir. Günümüz değişkenliğine ve hızına neredeyse yetişemeyen ve bir tür şaşkınlık yaşayan insanoğlunun yaşadıkları yaşattıkları ve ürettikleri daha da hızlı yol alacak olan gelecek ve değişkenlik ikilisi karşısında yalnızca yazılı belgelerle ve yaşayan somut ürünlerle kalıcı olacaktır.

Kıbrıs Türk edebiyatına dayalı bir çalışma söz konusu olduğunda kuşkusuz ilk yapmak gereken şey o edebiyatın ana hatlarını ortaya koymaktır.

Kökleri Türkçe'nin ve Anadolu'nun derinlerine doğru inen bu edebiyatı incelerken, Kıbrıs coğrafyasının çok özel koşullarını özellikle vurgulamak gerekir. Ayakta kalma savaşının her türlüünü vermiş ve yıllar yılı eğitim başta olmak üzere birçok insani haktan yoksun bırakılmış, buna dayalı olarak da yaşam standartları ve beklentileri hayli aşağıya çekilmiş bir toplumun edebiyatı da ne yazık ki yetkinlik için yeterli fırsata sahip olamamıştır.

(1) (Dr.N.Çevikel, Kıbrıs Eyaleti, 2000)

Kıbrıs Türk edebiyatının ana hatlarını belirlerken eski ve yeni diye ayırmaktan çok 1940 öncesi ve 1940 sonrası diye ayırmak gerektiğine inanıyorum. 1940 öncesi Kıbrıs Türk edebiyatının divan edebiyatı ağırlıklı şiiri, zaman içinde kendini serbest vezne bırakmış ve şiir Kıbrıs'ta düz yazıdan hep bir adım önde olmuştur. 1940 lı yılların edebiyat ürünleri önce küçük öyküler ve küçük roman denemeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Hikmet Afif Mapolar'ın kaleme aldığı *Kök Nal*, o günlerin Kıbrıs'ı için oldukça iyi bir dil ve öyküleme çalışması sayılmalıdır. O yıllarda Kıbrıs edebiyatına yönelik sözleri özellikle de kültürel bağlamda son derece önemli ve dikkat çekicidir.

Mapolar, edebiyatımızın yerli dokularla işlenmesinden yanadır. "Şair var, şiir yok; hikayeci var, hikâye yok. Şiir yazıyorlar; fakat bizi, bizim insanlarımızı, bizim toplumumuzu, bizim hayatımızı, bizim havamızı, renklerimizi bulamıyoruz o şairlerin şiirlerinde. Aşktan bahsedenler, denizi dile getirenler, ağaçla konuşanlar, ıstıraplarını yaşayanlar var ama bizi yazanlar yok.

"Daha açık konuşalım; bu şiirlerde Kıbrıs yok, Yeşil Yurt yok. Sanatçı özgür olmalı, dilediğini yazmalı; fakat bizi, bizim insanlarımızı da dile getirerek bir 'yerli sanat' yaratma yolunu tutmalı." (1)

Hikmet Afif Mapolar (Muzaffer Gökmen) küçük oylumlu romanlarını *Kahraman Kaplan*, (1936, Roman) *Son Damla*, (1937, Roman) *Diken Çiçeği*, (1938, Roman) *Son Çıldırış*, (1939, Roman) *Kendime Dönüyorum* (1943, Roman) bu anlayışla kaleme alır. Günümüz Kıbrıs romancılığının önemli taşlarından sayabileceğimiz bu çalışmalar sonraları yazmaya gönül vermiş birçok edebiyatçıya önderlik, yol göstericilik yapmıştır.

Günümüze gelindiğinde, Kıbrıs Türk Romanında kuşkusuz hatırı sayılır gelişmelerden söz etmemiz gerekir. Yazarlığı birincil iş olarak algılamasa da birçok yazar duyarlı bir sahip çıkışla edebiyatın bu en uzun soluklu türüne emek vermeyi sürdürmektedir. Bu alanda ürün ortaya koymuş olan yazarlar arasında *Özker Yaşın*, *Ahmet Gazioğlu*, *İsmail Bozkurt*, *Bekir Kara*, *Özden Selenge*, *Taner F. Baybars*, *Mehmet Yaşın*, *Sabahattin İsmail*, *Sultan*, *Oğuz Yorgancıoğlu*, *Neşe Yaşın* Kıbrıs Türk romancılığında ilk akla gelenlerdendir.

(1) 25 (Çağdaş Kıbrıs Türk edebiyatı Ans./1998)

KISALTMALAR

B.Ü.T.F.K.	Boğaziçi Üniversitesi Türk Folklor Kurumu
D.A.Ü.	Doğu Akdeniz Üniversitesi
E.V.T.	Edebiyat Ve Tenkit
ED.	Edebiyat
H.B.	Halk Bİlim
H.K.A.V.G.	Halk Kùltürünü Araştırma Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları
G.M.Y	
İST.	İstanbul
Kıb.	Kıbrıs
M.Ş.E.	Mahmut Şevket Esendal
P.N.B.	Pertev Naili Boratav
S.	Sayı
s.	Sayfa
S.K.	Samim Kocagöz
S.V.Ö.	Sedat Veyis Örnek
T.A.	Tahir Alangu
T.D.K.	Türk Dil Kurumu
T.F.	Türk Folkloru
V.b.	Ve benzeri
Yay.	Yayınevi
Y.K.	Yaşar Kemal
*	Yorum

1 – GİRİŞ

İnsanoğlunun dünya üzerindeki var oluşuyla başlayan sosyalleşme kuşkusuz kültürün başlangıcına da işaret etmektedir. Kültür, toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine alır. (1)

Kültür, insanoğlunun varlığından itibaren onun kadar gerçek ve canlı şekilde varlığını sürdürmüştür. İçine aldığı tüm diğer unsurlarla birlikte yaşayan, soluk alan, biçimleyen ve biçimlenen yapısıyla gelecek için geçmişten taşınan bir değerler bütünüdür. Hal böyle olunca da, bu değerler bütününe doğru algılamak ve doğru yorumlamak gerekmektedir.

Kültür denilince insan zihnini ilk işgal eden daha çok görsel nitelikli kültür unsurlarıdır. Oysa kültürün temelinde sırasıyla yerlerine hakkıyla oturtmamız gereken mihenk taşları vardır.

Dil, bunlardan en önemlisidir. Kendini ifade edebilmenin temelinde konuşmak, anlatmak, söylemek, haykırmak vardır. Dille yapılan bu eylemler de toplumsallaşmayı doğurmuş bu da sosyal alanlar yaratarak insan beynini, yüreğini ve düş gücünü en verimli şekilde nasıl kullanacağımıza dair değerli ipuçları vermiştir.

Dilin yörüngesinde doğan edebiyat, dili destekleyen ve besleyen ikinci önemli mihenk taşıdır. Edebiyatın dille bu çok değerli ve anlamlı paslaşması, uzun yılların ve bazen de yüzyılların heybesinde anlamlı ve güzel ürünlerin toplanmasına ortam hazırlamaktadır. Bunlar değerli söz ürünleridir. Kimi kez karşımıza uzun, girift, çok yönlü söylemlerle, kimi kez de kısa ama çarpıcı söylemlerle çıkarlar. Uzun veya kısa ama hep etkin ve değerlidirler.

Edebiyat ve dil ürünleri olarak karşımıza çıkan bu değerli söz ürünlerinin içinde filizlendiği toplumun diliyle birlikte, toplumun yapısını ve kimliğini ortaya koyduğunda öncelikli olarak söylemek gerekmektedir.

Ana ocağında başlayan eğitim ana dilin güzel ve anlamlı kullanılabilmesine bağlıdır. Bu nedenle de toplumun içine doğan her bireyin, ana ocağında öğrendiği ana diliyle eğitilmesini önemli kılmaktadır.

(1) B.Güvenç, *Kültürün Abc'si*, Y.K.Y.1997

Bebeklikten itibaren ninniler, maniler, türküler, ağıtlar duyan genç bellek dilini ve dilinin oluşturduğu söz ürünlerini öğrenerek iç benliğini beslemeye başlar. Bu nedenle “kulak doygunluğu” diye adlandırılan bu ilk eğitimler son derece önemlidir.

Halk kültürünün önemli parçaları olan söz ürünleri insan elinin yapar, beyninin de düşler hale dönüşmeye başladığı yıllarda artık renklerle, dokularla, biçimlerle de bu kültür kazanına eklentiler koymaya başlayacaktır. ,

Halk bilimi olarak adlandırdığımız bu kültür kazanı, içine aldığı her unsuru emer, ondan beslenir ve ondan türeyen yeni bir güzellik ortaya çıkarır. Edebiyat ise bu kazanın hemen başında durmaktadır.

Dille birlikte yürüyen edebiyat, çeşitli türlerle ortaya konan eserlerle de toplumu ve toplumun kültürünü yansıtmaktadır.

Halk bilimi, bu anlamda edebiyat için son derece önemli bir depo gibidir. Bu nedenle, halk bilimsel unsurların yerinde ve güzel kullanıldığı durumlarda ortaya çıkacak eserler bize çok yönlü kazanımlar sağlayacaktır.

Edebiyatın türleri arasında yer alan kısa ve vurucu anlatımlı türler (şiir, mani v.b.)dışında, uzun soluklu türler de kültüre önemli katkılar koymaktadır. Roman bu türlerin başında gelmektedir.

Halk bilimi değerlerinin, roman ve benzeri uzun soluklu eserlerde uzun ve ayrıntılı olarak yansıtılabilmesi, gelecek kuşakların bilgilenmesi açısından son derece önemlidir.

Yapılan bu çalışmayla hem roman türünün halk bilimiyle ilişkilenebilirliği irdelenmiş hem de romancıların bu konudaki tutumları gözlenmiştir.

1. 1. – KIBRIS TÜRK ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARININ VARLIĞI

Edebiyat, duygu, düşünce evreninde çoğu kez kurgusal olan fakat bir yanıyla da gerçeğe, yaşama ve içinde filizlendiği halka tutunarak kendi diliyle kendini oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki, az veya çok halk bilimi unsuru taşıması kaçınılmazdır. Nitekim bu unsurları kullanmak için özen göstermeyen bir diğer deyişle olaya bu açıdan bakmayan yazarlar bile kimi kez bir yaşanmışlığı aktarırken bu halk bilimi unsurlarını da aktarmaktadır. Bu bir tür kaçınılmaz durumdur. Kıbrıs Türk romanında da adeta böylesi bir durum söz konusudur. Kimi yazarlar, bu halk bilimi unsurlarını neredeyse farkında olmadan kullanmışlar, kimileriye bunu özel bir farkındalıkla, titizlikle yerine getirmişlerdir. İlerleyen bölümlerde bu tutumun roman ve romancılık üzerindeki etkisi detaylı olarak değerlendirilecektir.

1.2. - ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı bugüne dek Kıbrıs Türk romanında kullanılan halk bilimi unsurlarını ortaya çıkartarak konuya bu bağlamda dikkat çekmektir.

Geleceğe ve gelecek nesillere bir tür görev teslimi olan yaşam, ancak kültürel değerlerle dokusunu sağlamlaştırıp koruyabilecektir. Bu dokunun korunması için de halkın kendi içinden çıkana, kendi ürettiğine, kendi yaşantısına sırt dönmeden tam tersi sahip çıkarak duyarlı davranmak gerekmektedir. Yazar, bu nedenle bir yansıtıcı, aktarıcı olarak bellek görevi gördüğünü unutmamalı, içinde yaşadığı toplumun geçmişini ve şimdisini göz ardı etmeden yapıtlarını bu bakışla besleyerek kaleme almalıdır.

Bir edebi tür oluşturma dışında toplumun duyarlı yürekleri olarak önde anılan ve izlenen yazarların, toplumun seçkinleri olarak kendi beklentilerini biçimlerken geniş ve derin düşünmeleri elbette çok yararlı olacaktır.

1.3. - ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kıbrıs Türk romancılığında halk bilimi unsurlarının varlığını ortaya koymak halk bilim araştırmalarının ve edebiyat, halk bilimi ilişkisinin önemine dikkat çekmek son derece önemlidir. Bu tür çalışmalar, Kıbrıs Türk edebiyatında bundan sonraki dönemlerde verilecek olan yapıtlara yeni bir pencere sunacaktır.

Kültür aktarımından başka bir şey olmayan toplumsal yaşam, yüzyıllar boyunca edinilmiş ve yaşatılmış değerler üstüne kuruludur. Bu nedenledir ki aslında insanoğlu, günü yaşarken geleceği inşa etmektedir. Toplum, geçmiş deneyim ve birikimlerin toplamıyla alt yapısını oluşturmakta, oradan beslenmektedir. Bu da halkın ve onun üretimlerinin kısacası kültürün önemini açıkça ortaya koymaktadır.

1.4.- SAPTAMALAR VE ÖNGÖRÜLER

Yapılan araştırmanın sonucunda ortaya bir takım saptamalar ve öngörüler çıkmıştır. Değerlendirme bölümünde detaylı olarak aktarılacak bu saptama ve öngörüler, halk biliminin edebiyatla ilişkisinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun dışında Kıbrıs Türk edebiyatının kimliğini sağlamlaştırırken, kendi değerlerini kullanarak ve bilinçli şekilde yol alarak ilerlemesinin yine kendi toprakları üzerinde yaşayan halk ve kültürle mümkün olacağı sonucuna varılmaktadır..

Bugüne dek daha çok konu ve temayla ilgilenen yazarlar sanırım bu alanla ne denli vazgeçilmez bağları olduğunu her geçen gün daha çok fark edeceklerdir. Bu, hem halk bilimi hem de edebiyat açısından sevindirici sonuçlar verecek bir durumdur. .

1. -5 – ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Araştırma Kıbrıs Türk Romanına ait 10 yapıt üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu araştırma ile söz konusu romanlarda var olan halk bilimsel unsurlar taranarak halka ve halk kültürüne dair tüm veriler toplanmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen veriler, kendi içinde sınıflanarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Halk bilimi konularının hayli derin ve geniş bir alanı kapsadığı düşünüldüğünde bu çalışmanın sınırlarının iyi çizilmesi gerektiği konusunda hassas olunmuştur. Buna göre araştırmamız 10 roman üzerinde yapılmıştır.

1.6. – ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapılan bu tez çalışması öncesinde aşağıda sunulan bir dizi çalışma gerçekleştirilmiştir.

- a) Konunun saptanması
- b) Konunun sınırlarının saptanması
- c) Konunun ele alınacağı alanın belirlenmesi ve araştırılması
- d) Konuyu oluşturan malzemenin belirlenmesi
- e) Konuyu oluşturan malzemenin toplanması
- f) Konuyu belirleyen malzemenin incelenmesi
- g) Verilerin belirlenmesi
- h) Toplanan verilerin düzenlenmesi
- i) Toplanan verilerin incelenmesi
- j) Toplanan verilerin değerlendirilmesi
- k) Sonuç
- l) Değerlendirme
- m) Öneriler

1.7.- ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Tez çalışması için yapılan bu araştırmada öncelikle kullanılacak malzemenin seçimi için titizlikle bir ön araştırma gerçekleştirilmiş ve Kıbrıs Türk Edebiyatında önemli -10- eser bu araştırma için seçilmiştir.

Kıbrıs edebiyatında önemli isimler olan bu eserlerin yazarları hakkında malzemenin niteliğini halk bilimsel açıdan çözümlerken, yararlı olabilecek alan araştırmalarıyla bilgi toplanmıştır. Toplanan tüm veriler titiz okumalardan sonra veri dökümü yapılmış ve veriler gerekli ayrıştırmalarla düzenlenmiştir. Elde edilen veriler halk bilimsel incelemeye tabi tutularak irdelenmiş ve değerlendirilmiştir. Varılan sonuç çalışmanın sonuna eklenerek değerlendirmeye sunulmuş ve bu konuda daha sonra çalışma yapmayı düşünen araştırmacıların da yararlanacağı düşünülerek öneriler eklenmiştir.

2.- TANIMLAR

Bu araştırmada kullanılacak bazı kavramların tanımlarını yapmak konu ile yeni ilgilenen veya ilgili olduğu halde bilgilerini tazelemek isteyenler açısından gerekli olacağından bazı tanımlar yapmanın yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle kimi kaynaklardan yararlanılarak bazı kavramların tanımları araştırmamıza eklenmiştir.

2.1 - EDEBİYATIN TANIMI

“Düşünce duygu ve hayallerin söz ve yazı halinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır” (1)

“Edebiyat geniş anlamıyla, yazılı söz demektir.Eskiden yalnız sanatlı hatta özentili yazılar için kullanılmakta iken bugün - eskiden sanat dışı sayılan yazıları da içine alarak – insan zekasının vücuda getirdiği bütün eserleri anlatır olmuştur.Böyle sayılınca insan topluluğunun bir ifadesi,; medeniyetin ,bir devrin, bir milletin, duygularının ,fikirlerinin aynası olur.” (2)

(1) T.D.K.Sözlüğü/ T.D.K.Yay.1998

(2) M.N.Özön- E.V.T. Sözlüğü,2002

2.2. – ROMANIN TANIMI

Yaşanmış veya yaşanma olasılığı bulunan olayları mekan ve zamana bağlayarak anlatan yazı türüdür. Uzun anlatımlı bu yazı türünde, insan yaşamı genişliğine ve derinliğine işlenir. .

“İnsanın ve çevrenin karakterlerini göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan duygu ve tutkularını çözümleyen kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebi tür.(1)

“ Roman bir hayat tecrübesinin ürünü...muayyen bir mizacın ve şahsi bir görüşün bir sanat eseri haline tecellisidir....Roman yaratıcı muhayyilenin yavrusudur...Y. K. K. (2)

“.....Romanı, olayların kişilerin konuşmaların yan yana dizildiği bir öğeler, (elemanlar) bohçası gibi almak düpedüz yanlış.Buna karşılık bütün öğeleri içinde eriten başlı başına ve kendi kendine yaşamaya yeterli ve yetenekli bir bütün olarak düşünmek doğru.” (3)

“Roman sanatı iki ana fon üzerinde kahramanların ilişkilerinin geliştiği bir sanat türüdür.” (4)

(1) T.D.K. Sözlüğü,T.D. K. Yay-ANK.1998

(2) Behçet Kemal Çağlar, “Edebiyatçılarımızla konuşmalar.”Yücel Dergisi C.X11,s.77-1941

(3) Atilla İlhan- Sokaktaki adam, ”Roman Dedik”1982 s.12

(4)Alemdar Yalçın- Cumhuriyet Dönemi Türk romanı, Günce Yay. Ank.,1998 , s.6,

2. 3. – ROMAN – ROMANCI - HALK İLİŞKİLENİŞİ

Edebi tür olarak roman, uzun anlatımlı bir tür olduğundan kurgusunun ve karakterlerinin oldukça sağlam ve ilerleyişinin de özenli olması gerekmektedir. Yazar romanını kaleme alırken konu , dil ve anlatım üçgeninde kurguladığı öyküsünü merkezden ötelere taşıyarak dallandırmaktadır. Bu dallandırmalar yaşama, yaşamdaki tüm durum ve olaylara kuşkusuz dokunacaktır. Kurgunun boy attığı yer ve mekan kadar halkın kültürü ve yazarın o kültürden nasıl beslendiği oldukça önemlidir. Bu konuda son derece başarılı eserler vermiş kimi romancıların bu konudaki görüşleri bu ilişkilenişin ne denli önemli ve anlamlı olduğunu vurgular niteliktedir.

“cemaatin önünde giden sanatçılar...yeni bir dünya görüşü getirip toplum düzenini kurarlar.İkinci grup ise cemaati arkadan takip eden sanatçılar “olanı” tespit eder.Cemiyete ayna tutar. Cemiyetin nasıl bir gidişi, yaşayışı olduğunu gösterir, tarihe de o cemiyet hakkında tesbit edilmiş müşahadeler bırakır.” M.Ş.E. (1)

“...Yöresel, Türk toplumuna adanmış otuz yıldır yazarım.” S.K. (2)

“Halk Edebiyatından faydalandım.Çok şey öğrendim. Bu çağda halk kültürü bir sanatçı için yabana atılacaklardan değil.” Y.K. (3)

“Büyük küçüklü masallarımızı yeni baştan yazdım.Bunu yaparken de dilimizden , dilimizin halk kaynaklarını alabildiğine çok sömürerek yararlandım. Ta.D.K. (4)

(1) *Varlık Dergisi*, Haziran S., s.7-8 1952

(2) *Türk Dili*, Kasım 1968 s.206

(3) Mustafa Baydar,“Edebiyatçılarımız ne diyorlar.” s.123

(4) Asım Bezirci,“Tarık Dursun K. İle” s.7

3. - HALK BİLİMİ

Halk bilimi halkın kendi yaşantısı içinde belirlenip şekillenen koşullar beklentiler ve hayallerden türeyen, halka dair her şeyi kapsayan bir kültür yumağıdır.

“...Halk biliminin nitelikleri içinde en önemlisi, belli bir ülkede yaşayan -halka özgü- kültür yaratmalarını gelenekleri ayrıntılarıyla ve derinliğine incelemeyi üzerine almış olmasıdır. Halk bilimi bununla da kalmayıp, bir ülkenin bölgelerini ve bunların içinde de küçük toplum birliklerini, onların dil, ağız, din, mezhep ayrımlarını, üretim ve tüketim özelliklerinden gelme farklı töreleri, çeşitli kültür ürünlerini inceler. (1)

“Bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alanlardaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vardırmayı amaçlayan bir bilim dalıdır. Bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının bütününe kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısında tavrını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada; geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dil beceriyi, beğeniyi, yaratıyı, kurumu, töreyi, kurumlaşmayı göz önüne sermede; bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla da zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada; bu zincirin köstekleyici veya destekleyici halkalarını tek tek belirlemede; halk kültürünün atardamarlarını yakalayarak bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada folklorun rolü ve önemi birinci derecededir.”. (2)

“Folklor, “halk yaşamının bilimi”, “halkın tarih boyunca, aşamalar halinde göz önünde bulundurabileceğimiz, karşılaştırmalı olarak araştırabileceğimiz, yaşamının bir birimidir. Bu yaşamın geçmişte ve bugünkü sürekli evrimini, formlarını, ürünlerini araştırır, izleriz.” (3)

(1) *Pertev Naili Boratav'a Armağan*-T.C.Kültür Bakanlığı,H.K.A.V.G.G.M.Y.-Haz.M. Turan, Ank-1998)

(2) Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları,Ankara 1995.)

(3) T.Alangu , BÜTFK 1970/I: 30, 31,32.) BÜTFK, 1970.

3. 1. – HALK BİLİMİNİN ÖZELLİKLERİ

Halk bilimi, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi kültür ürünlerini konu edinen, bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan bir bilim dalıdır. Bir ülkenin, bir yöre halkının, yaşamının tümünü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dili, yaratıcı ve töreyi, kapsayan, geçmişle geleceği gelenek ve görenek köprüsüyle birbirine bağlayarak çok yaşamsal bir görevi yerine getirmektedir.

3.2. – HALK BİLİMİNİN TOPLUMDAKİ YERİ

Halk bilimi, en kısa anlatımıyla, halkın kendisini ifade ettiği, duygu, düşünce ve yaşantısını ortaya koyduğu tüm kültürel malzemeyi içermektedir. Bu nedenledir ki halkın kendisini yansıttığı bir alan olduğu için son derece önem taşımaktadır.

Türküünden manisine, oyasından kilimine, ninnisinde beşiğine var olan tüm kültür unsurlarını gelecek kuşaklara aktarmak açısından önemli bir görev üstlenmekte ve toplumun bir anlamda varlığının göstergesi olmaktadır. Halkın kendi varlığını korumak konusundaki hassasiyeti arttıkça, halk bilimini oluşturan tüm kültür ürünlerinin korunup kollanmasından yana olan tutumu da güçlenecektir. Halkın bunu farkında olması hem kendi hem de halk biliminin varlığı bağlamında son derece önemlidir. Özellikle de yeni yetişen nesillere halkın bu sevgiyi ve ilgiyi aşılayabilmesi son derece önemlidir. Bu da, şimdi ile gelecek arasında daha sağlam bağlar oluşturmak demektir. Yetişmekte olan yeni nesiller, içinde büyüdükleri toplumun yaşantısına duyarlı hale geldiklerinde değerlerine de aynı duyarlılıkla kendiliğinden sahip çıkacaklardır.

4. – KIBRISTA HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARININ GELİŞİMİ

Halk biliminin ve halk bilimi çalışmalarının önemi yakın zamana değin çok fark edilebilmiş bir konu değildir. Halk bilimi konusunda araştırmalar yapmak ve bu araştırmaları geleceğe kaynaklık ve belge niteliğinde taşımak bu konuda duyarlı yazarların, eğitimcilerin ve araştırmacıların önderliğinde başlamıştır. Önceleri sözlü ürünlerin derlenmesi şeklinde başlayan bu çalışmalar zaman içinde tüm alanlara yayılarak derlemelerin kapsamı genişletilmiştir. Halkın kültürel yaşamındaki gelenek ve görenekler, bu gelenek ve göreneklerin doğurduğu diğer tüm kültür malzemeleri böylece toparlanmaya başlanmıştır.

Kıbrıs Türk Halk biliminde sözlü ürünlerin derlenmesi çalışmalarını ilk kez araştırmacı Mahmut İslamoğlu başlatmıştır. *Kıbrıs Türk Folkloru* (1969) adlı eseri ile Halk bilimi çalışmalarında bir ilki gerçekleştiren M. İslamoğlu'nun ardından, çeşitli halk bilimi araştırmalarını kitaplaştıran Oğuz M. Yorgancıoğlu, Mustafa Gökçeoğlu, Tuncer Bağışkan, Erdoğan Saraçoğlu, bu çalışmalarıyla halkbilim alanına değerli katkılarda bulunmuşlardır.

Kıbrıs'taki Halk bilimi çalışmalarının bireysel çalışmalardan öteye taşınması ancak 1977 yılında gerçekleşmiştir. 1977 yılında kurulan Halk Sanatları Derneği halk bilimi konusunda ilk kez sistemli ve amaca yönelik çalışmalar başlatmıştır. Dernek, halk dansları, halk müziği, ve geleneksel el sanatları başta olmak üzere halk bilim alanındaki tüm çalışmalara destek vermiş ve önderlik etmiştir. Bu amaçla 1980 yılında HASDER. Oda Müziği Topluluğu, 1983 yılında Halk bilimi konusuna duyarlılığı artırmak ve bu konudaki çalışmaların akademik düzeylere taşınmasını desteklemek amacıyla "Halk Bilimi Sempozyumlarını başlatmıştır.. Yapılan Halk bilimi sempozyumlarında araştırmacılar tarafından sunulan bildiriler 1986-1996- ve 2002 yıllarında kitaplaştırılmıştır.

Kıbrıs'ın diğer bölgelerinde kurulan diğer Halk bilimi derneklerine (GÜSAD, GİSAD. V.b) kurulum ve çalışmaları açısından destek veren dernek, halk bilimi konusunda yapılan tüm çalışmaların yazıya aktarılması ve yazılı kaynağa dönüştürülmesi amacıyla 1986 yılında "Halk Bilimi Dergisi"ni yayın hayatına geçirmiştir.

1986 yılında 1. Uluslararası Halk Oyunları Festivali düzenlenmiştir. 1987 yılında “Çocuk Ve Masal Şöleni” ile sözlü halk bilim ürünlerinin derlenmesi, yaşatılması ve belgelenmesi çalışmalarına devam edilmiştir.

Bu çalışma ve etkinlikleri, 1995 yılında “1. Uluslararası Çocuk Ve Barış Festivali” ve “Çocuk ve Masal Sempozyumu” izlemiştir. Bu festivallerin organizasyonunda Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte hareket eden HASDER, halk bilimi konusunun daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır.

Amatör anlamda da olsa ilk “Halk bilimi arşivi ve kütüphanesi” oluşturmak bağlamında ciddi emek harcayan HASDER, bu amaçla çıkardığı müzik kaset ve cd. lerle geleneksel halk müziğini ve halk dansları müziklerini, görsel çalışmalarla da geleneksel halk danslarını bir araya getirmeyi hedeflemiştir. Ninni, mani, tekerleme, masal, efsane, geleneksel el sanatları, halk hikayeleri alanlarında da çalışmaları derlemekte olan HASDER., 2001 yılında vakıflaşarak yoluna devam etme kararı almıştır. Çalışmaları ve etkinlikleriyle Kıbrıs Halk biliminin gelişmesine katkısını sürdürmekte olan vakıf, iz bırakan halk bilimi çalışmalarıyla ismini duyuran kişi ve çalışmaları da ödüllendirmektedir.

Bugün çeşitli üniversitelerin kendi bünyelerinde oluşturulan Halk bilimi anabilim dalları, Halk bilimi dernek ve kuruluşları ile oldukça gündem yaratan konular ele alarak gelişmesini sürdürmektedir.

4.1. – SÖZLÜ ÜRÜNLER

Sözlü ürünlerin derlenmesi çalışmalarını Kıbrıs Türk edebiyatında ilk kez Mahmut İslamoğlu başlatmıştır. *Kıbrıs Türk Folkloru* (1969) adlı eseri ile Halk bilimi çalışmalarında bir ilki gerçekleştiren M. İslamoğlunu, daha sonra Oğuz M. Yorgancıoğlu, Mustafa Gökçeoğlu, Tuncer Bağışkan, Erdoğan Saraçoğlu gibi isimler halkbilim alanındaki çalışmaları ve eserleriyle izlemişlerdir. Bu alan, hem yetişen yeni araştırmacıların ilgisi hem de eğitimin bir dalı olarak algılanmaya başlanan halk bilim dalına ilginin artması yeni gelişmeleri de beraberinde getirecek kanısını uyandırmaktadır.

4.2. - KIBRIS HALK MÜZİĞİ ÇALIŞMALARI

Dernek, araştırmalarında bulduğu pek çok dans ve şarkının notalarını, 1986 yılından beri yayınlanmakta olan Halk bilimi Dergisi'nde yayınlamıştır. 1980'li yıllarda halk ezgilerini çok sesli olarak seslendirmek üzere HASDER Oda Müziği Topluluğu isimli bir topluluk kurmuş ve Fincanlar, Kebapçıların Şişi, Münüsem gibi şarkıları çok sesli olarak seslendirerek çeşitli gösteriler yapmıştır. Daha sonra bu şarkıları bir kasette toplamıştır.

4.3.- KIBRIS HALK DANSLARI

Halk dansları üzerinde yapılan bilimsel çalışmalarla Kıbrıs'ta halen oynanmakta olan Sarhoş Zeybeği, Abdal Zeybeği, Karşılamalar, Susta, Mandra, Garutsari, Bardak Oyunu, Bıçak Oyunu, Orak oyunu, Mendil Oyunu, Fistukya gibi halk dansları, yapılan alan araştırmalarıyla derlenmiştir. Kıbrıs'ta düğün, kına gecesi, ekin kaldırma gibi çeşitli etkinliklerde halk dansları oynanmaktadır. Bunlar genellikle Karşılamalar, Mendil Oyunları, Zeybekler, Kadın Oyunları, Dramatize Oyunlar ve Kasap Oyunlarıdır. Karşılamalar, "Kadın Karşılamaları" ve "Erkek Karşılamaları" olarak gruplandırılır. Mendil oyunları veya sirtolar; orta hızda, neşeli ve erkek motifli figürler içermektedir. En çok tanınan sirtolar; Aziziye sirtosu, İskele sirtosu, Karagözlü sirtosu, Kına sirtosu etkinliklerde ve ulusal festivallerde sıklıkla sergilenen danslar arasındadır.

4.4. – KIBRIS MUTFAĞI

Toplum hayatında, gelenek ve göreneklerin ortaya çıktığı, en güzel yansıdığı ortamlar çeşitli törenler ve kutlama günleridir. Bunlar arasında düğünler, sünnet törenleri, bayram törenleri, çocukların doğumu, çocukların okula başlama törenleri önemli bir yer tutmaktadır.

Kıbrıs Türk halkının karakteristiklerinden biri de “misafir ağırlama” tarzıdır. Kıbrıs halkının misafir ağırlama tarzı, geleneksel Türk konukseverliğinin bir yansımasıdır. Ağırlama denilen sunum yapılırken her zaman yaşlı kişilere öncelik verilmesi adettendir. Kıbrıs insanı, “ağırlamada” önceliği her zaman kahveye vermiştir. Kahve ağırlamanın yanı sıra “macun ağırlama” ve çeşitli nedenlerle sunulan şerbetler de sunumlarda önemli bir yer tutmaktadır.

Tarih boyunca değişik kültürlerle ev sahipliği yapan Kıbrıs’a ait geleneksel yemekler çevre kültürlerle benzeşmeler gösterir.

Bazı yemeklerin adı, hazırlanışı ve lezzeti bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Çeşitli sebze yemekleri, ızgaralar, hamur işleri, balıklar, çorbalar, kebabların yanı sıra birçok meze çeşidi ve turşu türü de Kıbrıs mutfağının özellikleri arasındadır.

4.4.1. - MUTFAK KAVRAMLARI VE YİYECEKLER

Akide	(7-s.18)Şerbet
Aşevi	(1-s.13) Mutfak
Baf sakızı	(10-s.89) Baf yöresel sakızı
Bahar	(1-s.45) Tarçın
Balçık hurması	(1-s.121) Bir tür iri hurma
Cevizli güllaç	(1-s.48) Cevizle yapılan güllaç türü. Bir tür tatlı
Ceviz macunu	(7-s.17) Taze cevizle yapılan Kıbrıs'a özgü reçel.Macun
Çitlembitli Bitta	(10-s.59) Yapımında çitlenbit tohumu kullanılan bir tür çörek
Golifa	(5-s.287) Buğday, nar, badem karışımı bir tür çerez
Gül damlalı sütlaç	(1-s.280) Gül damlasının katılmasıyla yapılan sütlaç.
Gül Şurubu	(1-s. 31) Gülden yapılan bir tür içecek. Gül şerbeti
Harup	(8-s.155) Keçiboynuzu
Haydari	(8-s.84) Yoğurtla yapılan bir tür meze
Hellim	(8-s.135)Kıbrıs peyniri
Humus	(8-s.84) Ezilmiş nohut ve tahinle yapılan bir tür meze
İslim	(1-s.219)Bir tür likit gazla yanan ispiro ocağına benzer ayaklı ocak.
İslim iğnesi	(1-s.221)Tıkanan islimlerin yeniden iş görür hale gelmesi için kullanılan bir tür sivri uçlu metal.
Kabak böreği	(1-s.229) Bal kabağının pirinç, kuru üzüm az miktarda şeker ve yağla harmanlanarak börek hamuru içinde fırınlanmasıyla yapılan bir börektir.
Kolokas	(8-s.197) Yer elmasını andıran etle pişirilerek tüketilen bir tür sebze.
Köfter	(1-s.62) Üzüm suyu un ve şeker yapıp güneşte kurutulan tatlı yiyecek.

Kuzu tenceresi	(1-s.219) Büyük tencere
Maccez	(10-s.89) Ezme
Macun	(1-s.218) Kıbrıs'ta misafire ikram edilen, başta ceviz olmak üzere kabak, Karpuz , patlıcan, incir, hurma gibi malzemeden yapılan taneli ev reçeli.
Mezdeki	(10-s.89) Koku veren bir tür baharat
Molohiya.	(7-s.186) Naneye benzer yaprakları olan yemeği yapılan bir tür bitki
Mücendra	(6-s.197) Mercimekli baharatlı bir tür pilav. Gemici pilavı.
Nor böreği	(4-s.233) Norla yapılan börek
Pastelli	(10-s.89) Pekmezin susamla sıkıştırılmasıyla yapılmış bir tür tatlı
Peksemet	(1-s.229) Kurutulmuş çörek
Peşkir :	(1-s.67) Mutfakta kullanılan kumaştan yapılmış peçete,
Piskot	(10-s.89) Bisküvi
Pulya	(4-s.36) Bir kuş
Samarella	(4-s. 62)Kurutulmuş et, pastırma
Samsı	(5-s.59) Baklavaya benzeyen bir tür hamur tatlısı.
Say yağı	(10-s.89) Katı yağ
Simit helvası	(1-s.44) İrmik helvası
Subba	(10-s.56) Ekmek doğranarak yenen sulu bir tür yemek.
Sucuk	(4-s.53) Üzüm suyu ve undan yapılmış bir tatlı
Su kabağı	(1-s.92) Uzun ince kabak türü
Sütlü börek	(7-s.20) Bir tür hamur tatlısı
Şeftali kebabı	(4-s.39) Kıbrıs'a özgü bir tür kebab
Tavuklu herse	(1-48) Etle buğdayın ezilerek pişirildiği bir yemek.

Yeni dünya	(2-s.79) Malta eriği
Yusuf	(2-s.21) Mandalinin Kıbrıs'taki adı
Zerde tatlısı.	(6-262) Düğünlerde yapılan bir tatlı.
Zerzevat	(1-s.124) Yeşil sebze ve benzeri yiyeceklerin tümüne verilen ad.
Zeytinli	(5-s.56) Zeytinle yapılan bir tür börek
Zeytin tuzlamak	(1-s.268) “ Zeytinin tuzlanarak salamura edilmesine verilen ad.”(s.268)
Zivaniya	(4-s. 51) Bir tür damıtılmış içki

YİYECEKLER

Cevizli güllaç (1-s.48) Cevizle yapılan güllaç türü. Bir tür tatlı

“Bayramlarda Havva ana yağlı “Tavuklu Herse” pişirir,”Cevizli güllaç” yapardı. Annesi heveslenir,belki bayram keyiflerini bozmak istemez,oturur onlarla yemek yer ertesi gün de uzun uzun yatarı.”(1-s.48)

Gül Şurubu (1-s. 31) Gülnden yapılan bir tür içecek. Gül şerbeti

“Gül şuruplu muhallebi ona öyle keyif vermişti ki, dut lekeleri yüzünden annesinin onu azarlamasına alınmadı aldırmadı.”(1-s.31)

Kabak böreği (1-s.229) Bal kabağı, pirinç ve kuru üzümlü bir içle hazırlanan börek

“Kabak böreği için gereken her şey masanın üzerindeydi.”(1-s.229)

Molohiya. (7-s.186) Naneye benzer yaprakları olan,yemeği yapılan bir bitki.

“Bitkinin yaprakları kurutulmakta ve kış boyunca kullanılmaktadır. Kıbrıs mutfağının sevilen yemeklerindendir. Yağlı et, salça limopn suyu,ile birlikte pişirilir”

Tavuklu herse (1-s.48) Etle buğdayın ezilerek pişirildiği bir yemek.

“Tavuk parçacıklarının pilavla birlikte pişirilmesiyle yapılan bu yemek düğün yemeği olarak uzun yıllar köy düğünlerindeki sofraları süslemiştir. Özellikle de Baf ve Limasol yörelerinde düğün yemeği olarak tercih edilirdi.Yemekli köy düğünlerinin tarihe karışmasından sonra şimdilerde çok özel zamanlarda ve meraklısına ikram edilmektedir.”

- Allar güller** (1-s.91) Ağlargoüler. Akşamsefası. (Mirabilis jalap).İki çeneklilerden süs bitkisi olarak kullanılan akşam açan bir çiçek. Gece sefası
- Anason çayı** (1-s.32) Sakinleştirici özelliği olan bir çay
- Arpaçiçeği** (1-s.151) Buğday çiçeği. (Gladiolus segetum) Zambakgillerden arpa buğday tarlalarında mart sonuna doğru ürünle birlikte büyüyen gövde üzerinde dizili koyu pembe çiçekleri ve kılıca benzer yaprakları olan bir bitki.
- Cemile** (1-s.230) Begonya benzeri, çeşitli renkte çiçekleri olan ağacımsı, sarmaşık.
- Dere nanesi** (1-s.101) Pırıncollos. (Mentha pulegium) Ballıbabagillerden çiçekleri halka şeklinde olan, güzel kokulu, nane türü, salatası yapılan bir bitki.
- Fesliken** (1-s.91) (Ocimum basilicum) Fesleğen. Ballıbabagillerden yaprakları güzel kokan, saksıda yetiştirilen bitki. Kurutularak yemeklerde kullanılmaktadır.
- Ful** (1-s.13)(casmin sambac) Taşkırangillerden, birçok türü bulunan, güzel kokulu, beyaz küçük gül görünümünde çiçeği olan bir ağaccık ve onun çiçeği.
- Gavcar** (1-s.28) Gavcar Kısa ömürlü bir kereste
- Gecetüten** (1-s.13) Küçük beyaz çiçekleri gece açan, keskin kokulu yabani bir bitki.
- Gül damlası** (1-s.13) (Pelargonium radicola) Yaprakları güzel kokulu, küçük mor çiçekleri olan reçel, şerbet ve tatlılarda kokusu için kullanılan bir tür bitki.
- Günnesir** (1-s.13) Günnesir. Yabani gül. (Rosa canina) Yaprakları gül ağacının yapraklarına benzeyen yaban gülünü andıran meyvesine kuşburnu denen reçel ve çayı yapılan bir ağaccık.

Haşhaş (3-s.36) Tohumu sakinleştirici nitelikli bir bitki
“Halk arasında sakinleştirici, uyku getirici olarak kullanılmaktaydı.”

Hostes (5-s.45) Bir tür yenebilen yabani bitki

İspirto Rakısı. (1-s.27) Yüksek dereceli alkol. İspirto rakısı olarak anılan yüksek dereceli alkolle karın, sırt ovma halk arasında sağaltıcı bir yöntem olarak kullanılmaktaydı.”

“Annesi sağlığı bozuk,dermansız dayanıksız bir kadındı.Sık sık Havva ana kepek kaynatır,kül ısıtır, tülbente bağlar boğazına sarardı. Başında hep beyaz bir yemeni sıkı sıkı bağlıydı.Hep ağrıyan karnını zeytinyağını mavi ispirto rakısına karıştırıp ovar, göze nazara karşı okur üflerdi.(s.27)

Kına çiçeği (10-s.62) (Balsamina Hortensis) Çeşitli renklerde çiçek açan, otsu bir bitki

Mülver (1-s.73) (Sambakus nigra) Hanımeligillerden yaprakları karşılıklı bileşik telek damarlı, çiçekleri demet durumunda toplanmış ve meyvesi zeytinsi bitki. Mülver çiçekleri,nezlede,öksürüğü kesmek için ve mide ağrısında çay olarak kullanılmaktadır. Halk arasında sağaltıcı özellikleriyle tanınır.

Peynar (10-s.141) Bir tür yabani ağaçcık

“Peynar diye bir bitkisi vardı kurutur yakar külünü suya atar dibe çökünce o suyla sivilcelere çibanlara ilaç yapardı.Zeytinyağıyla kireç kaymağını karıştırır yanık ilacı yapardı.”(10-s.141)

Tülümbe Çalısı (5-s.91) Meydan süpürgesi yapılan bir tür çalı.

Yasemin (1-s.91) Beyaz çok güzel küçük çiçekleri olan bir Akdeniz ağacığ.

Zangalak (5-s.117) (Melia Holig)Tepsihağacıgillerden Hindistan ve Avrupanın sıcak bölgelerinde yetişen meyvesi zehirli ağaç.

Kabukları halk hekimliğinde ateş düşürücü olarak kullanılır.

Zivaniya (4-s. 51) Bir tür damıtılmış içki.

4.5. – KIBRIS GELENEKSEL EL SANATLARI

Kıbrıs geleneksel el sanatları denilince akla ilk gelen Lefkara işidir. Lefkara işi Kıbrıs'ta yapılan yerel el sanatlarının en önemlilerinden birisidir. Adını, Lefkara köyünden almıştır. Lefkara işi geçmiş dönemlerde halkın kendi kullanımı için yapılırken, sonraları ticari amaçlı olarak ve günümüzde özellikle turistik el işleri kapsamında yapılmaktadır.”Hesap İşi”,“ipek İşi” gibi nakışlarla yapılan el sanatlarının dışında kendiliğinden yetişen veya yetiştirilen kamış, saz türü bitkilerin sapını, yapraklarını, ince dallarını kullanarak yapılan örücülük de Kıbrıs el sanatları arasında sayılmalıdır. Bu ürünler dışında, dekoratif amaçlı mutfak ve ev ürünleri, ahşap işleri, oymacılık sanatının sergilendiği tablo, pano ve sandıklar yapılmaktadır. Ürünlerde Kıbrıs'a özgü çiçek ve hayvan motifleri ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

4.6. – GELENEK VE GÖRENEKLER

Kıbrıs halk biliminde önemli bir yeri olan gelenek ve görenekler daha çok halkın yaşantısında önemli gün ve dönemlerin izlerini taşımaktadır. Düğün, sünnet, doğum,okula başlama töreni, bayram, ekin zamanı, harman zamanı gibi insan yaşamında önemli olan zamanlar gelenek ve göreneklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Halkın yaşadığı yörelerle biçimlenen ve az çok farklılıklar taşısa da çok benzer anlam ve mesajlar yüklü olan bu gelenek ve görenekler değişen toplumun beklenti ve tarzına uygunluk göstermese de halk arasında kısmi olarak yaşamını sürdürmektedir.

4.6.1. - DOĞUM VE LOHUSALIK

Doğum öncesi yani gebelik döneminde başlayan ve doğum sonrasına dek uzanan neredeyse bir yıl süren bu gelenekler toplamı özellikle kadınların yaşamında son derece önemli bir yer tutmaktadır. Doğacak çocuğun cinsiyetinin ne olacağına dair meraklarla başlayan bu süreç kırk hamamı denen ve “loğusa”nın artık normal yaşama dönebileceğini vurgulayan yıkanma töreni ile sonuçlanmaktadır.

4.6.2. – DÜĞÜN

İnsan yaşamının önemli evrilme noktalarından biri olan “Düğün”, adeta bir törenler toplamı, ritüeller geçidi gibidir. Kız- erkek iletişiminin başladığı o ilk andan itibaren düğün ve gelin-çeyiz görme ritüellerine kadar uzanan uzun bir süreci içine alır. Her bölgede ve hatta her yerleşim yerinde farklı uygulamaları olabilen ama temelde evlilik kurumunu oluşturan bu uygulamalar, görücülük, söz kesme, nişan, nikah ve düğün olarak biçimlenmiştir. Hem kız hem de erkek ailelerine değişik yükümlülükler getiren ve birlikte hareket edilen birçok dudumla da iyi bir imece örneği olan düğünler, yani bir yaşamın heyecanını taşımaktadır.

4.6.3. – ÖLÜM

Yaşamın son bulması ve kişinin dünyadan uğurlanışı anlamına gelen ölüm ve cenaze törenleri her bölgede farklılıklar gösterir. Genel hatlarıyla ölen kişinin ruhunu rahat ettirmek, arzularını yerine getirmek, geride kalanların ona olan sevgisini dile getirmek amacını taşıyan gelenek ve göreneklerin toplamıdır. Ölüm öncesinde kimi kez ölmekte olan kişinin isteği üzerine okunan Kur'an ve dualarla başlayan bu süreç, ölümün ardından genellikle kutsal sayılan aralıklarla verilen bu yemekler sevenleri tarafından yapılan bir tür sevgi ve hürmet gösterisidir.

4.6.4. - EKİN VE HASAT

Daha çok kırsal kesimlerde uygulamaları olan bu gelenek ve görenekler ekim zamanı başlayarak ürünün hasadına dek sürer. Yılın bolluk içinde gelmesi, yağmurun ve diğer iklim koşullarının bereketi getirmesi, iyi ürün alma beklentisi ile gerçekleştirilen gelenek ve görenekler hasat sonrası ürünün toplanıp kaldırılmasıyla sona erer.

5. – METİN İNCELEME

Kıbrıs Türk Edebiyatına ait -10 eser taranarak, bu eserlerdeki halk bilimsel unsurlar derlenmiştir. Her roman kendi içinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Romanlardaki halk bilimsel malzeme derlenirken yöresel özelliklerle ilgili kaynak ve bilgilere başvurulmuştur.

Yazar Özden Selenge tarafından kaleme alınan bu roman, Yazar Özden Selenge'nin ilk romanı. Yazar daha önce 3 öykü kitabı yayınlamış. Sana Sevdam Sarı yazarın dördüncü kitabı olarak okuyucuya ulaşmış. Roman 294 sayfadan oluşuyor. Işık kitabevi yayınları arasında basılan kitap Nisan 1998 yılında kitaplaşmış.

SANA SEVDAM SARI

Özden Selenge (Serak)



IŞIK KİTABEVİ YAYINLARI

5.1.1. - SANA SEVDAM SARI

Roman, Yusuf Efendi ve ailesinin yaşamını ve 60 lı yılların Kıbrıs'ındaki sosyo kültürel yaşamdan bölümler aktarmaktadır. Yazarın lirik bir dil kullanarak aktardığı olaylar bize o yılların gelenek, görenek inanç ve yaşantılarından kesitler vermektedir.

Halk kültürünün oldukça dengeli bir şekilde harmanlandığı romanda, Yusuf Efendi ve Havvaana karakterleri bu aktarımda önemli bir yer tutmaktadır.

Roman Kahramanlarından Yusuf Efendi yalnız o yılların Kıbrıs'ında bir aile reisi değildir. Roman boyunca karşımıza değişik durumlarda çıkar. Kurgulanan öykünün bel kemiği olan Havva ananın düşlerini süsleyen, hatta bu yüzden vicdan azabı çektirten, bir doğruluk , güzel gönüllülük, hoş görü, anlayış ve derin duyuların da adamı olarak karşımıza çıkar.

Yazar bize bir Bektaşî dedesinin semah törenini, ney ziyafetini, gönüller dostu olmayı her şeyden üstün sayan, ciddi anlamda eğitilmiş bir hümanistin sıcak insan ilişkilerini ve hayatındaki insanlar üzerindeki derin etkisini sunar.

O namaz kılmayan, oruç tutmayan,evinde şarap bulunduran, medrese hocalığı yapan, şeyhine bağlılığı nedeniyle sesini çıkarmadan neredeyse bir yük olan eşyle evliliğini bile gönüllü taşıyan bir insandır. Bir kız ve bir erkek çocuğunu, yattığı yerden doğrulamayacak denli hastalıklı, kendine bile hayrı olmayan karısı değil, genç bir kızken köle yaşamı süren ve yanlarına aldıklarında hayatlarını kolaylaştıran, yaşanır yapan kara derili sevgi dolu Havva ana büyütmiştir.

Roman, mutfaktan, kız beğenmeye, mimariden şiirli akşam sohbetlerine dek uzanan geniş bir çerçeveden bize yansırken , aşk kırgını bir baba kızın (oğul –torun) gözleriyle de insanı acıları, yalnızlıkları ve direnişleri anlatmaktadır.

Dostluk, seveda, insani değerler ve ihanetlerle renklenerek akıp giden yaşamları, çaresizlikleri o çaresizliklere başkaldırıları, direnişleri, yani her haliyle insanı okuyucuya sunmaktadır

5.1.2. Doğum ve Loğusa Adetleri

Toplumların tümünde yaşamın başlama vuruşu olan doğum, önemli bir yer tutmaktadır. Bütün kültürlerde doğumla ilgili adet ve inanışlar diğer adet ve inanışlar gibi o toplumun sosyo-kültürel yapısını yansıtmaktadır.

“Sütü gelsin diye samsısı, sütlacıyla gitti. “(s.18)

*Loğusa kadınlara doğumdan sonra gösterilen özene bir örnek niteliğindeki cümlede anne sütünün çoğalmasını sağlamak amacıyla süt yapıcı yiyecek ve içeceklere vurgu yapılmaktadır.

“Aman da “al basmasın” diye bekler benim Zerrinim!”(s.19)

*Al basması: Doğumdan sonra tek başına kalan yeni doğum yapmış(loğusa) kadınları basıp öldüreceğine inanılan bir kötü gücü durdurmak, uzak tutmak amacıyla yeni doğan bebeğin beşiğine kırmızı bir eşarp aynı şekilde annenin de başına kırmızı bir yemeni veya eşarp bağlamak geleneği vardır. Böylece al basmasının önleneyeğine inanılmaktadır. Aslında al basması olarak nitelenen lohusalık sonrası kadının enfeksiyon sonucu ölümüdür!

Hararut muhallebisi (s.33)

“Oğlan biraz yetilip de hararut muhallebisi yemeye başlayınca bir kap da ona yapılıyordu.”(s.33)

*Belek(s.224) Kundak. Doğumdan sonra yeni doğan bebekler el ve ayakları kıpırtısız kalacak şekilde sarmalandığı genellikle kare veya dikdörtgen büyükçe kumaşa denir. Belek , çoğu yörelerde kundak olarak da adlandırılırdı. Belek kullanılarak yapılan bu işleme de “belemek” veya “kundaklamak” denirdi.

Doğumun hemen ardından bebekleri belemek (kundaklamak) Kıbrıs halk doğum gelenekleri arasındadır. Uzun yıllar uygulanan bu yöntem önce bebeğin ellerinin dışarıda

birakılmasıyla esnetilmiş daha sonra özellikle de son on yılda yapılan tıbbi açıklamalar nedeniyle bırakılmıştır.

“Kışın ısınmak için samana gömülürmüş çocuklar(s.212)

*Kıbrıs’ın çok eski zamanlarını işaret eden ve gelenek diye adlandıramayacağımız bu uygulama aslında o dönem yaşantısının zorluklarını daha da ötesi fakirliğin ve çaresizliğin boyutlarını işaretlemektedir. Bebeklerin soğuktan korunmasını, bedenlerinin sıcak tutulması amaçlanmaktadır.

“Kızlar öyle her saat lohusaya gitmez(s.18)

*Toplumdaki kadın erkek ayrışmasının daha çok küçük yaşlardaki örneklerinden biri olan bu cümle ile, küçük kızın bilincine kızlar için var olan yasaklar yavaş yavaş verilmeye başlanmaktadır.”

“ Emzir kızım oğlan çocuğudur acıkır.”(s.17)

*Erkek çocuğun erken acıktığına, hemen doyurulması gerektiğine vurgu yapılıyor.

“Oğlan çocuğu bu tepmesi de emmesi de eziyet “(s.18)

*Erkeğin üstünlüğüne işaret eden bu cümlelerde de erkek çocuğun daha bebekliğinden itibaren farklılığı ve hatta şiddet de içeren bir tür ayrılığı vurgulanmaktadır.”

“ ...ama o erkek çocuğu ! “(s.66) Bu kısa ünlemde de erkek henüz çocukluğunda kız çocuktan daha üst bir yere yerleştirilmiş olmaktadır.

“Erkek çocuğu köşede oturup nakış işleyecek ahreddide yün bükecek değil ya napayım cancığı pek olsun da varsın densizlik yapsın” (s.65)

*Burada da erkek çocuğa geleneğin ve toplumun yüklediği farklılığı görmekteyiz. Erkek çocuğun yaramazlığı bile normal, dayanılması gereken bir durum olarak gösterilmektedir.

“Oğlan çocukları bubbacık mı oynar kızlar gibi çık dışarıya da oynasın biraz”.(s.80)

*Burada da erkek çocuğa biçilen toplumsal rolü gözlemlemekteyiz.

5.1.3. - İlkokula Başlama Töreni

“İlkokula başladığı yıldı. Pembe gelinlik dikmişti Zerrine Havva ana. Başına çiçek yaptırmış, birkaç komşu evine götürüp el öptürmüştü okula başlayacağı gün.”(s.81)

*Bu tür okula başlama törenleri önemsenerek yapılmaktaydı. Eğitime verilen önemin yanı sıra yetişmekte olan büyümekte olan çocuğa yapılan bir onurlandırma töreni niteliği taşımaktaydı.

5.1.4.- Ev Yaşamı Ve Mutfak

Romanda önemli karakterlerden biri olan Havva ana, hayatının büyük bölümünü mutfakta geçirdiği için okuyucu onunla birlikte o günlerin yemek ve sofraya geleneğine de bir açıdan göz atmış olmaktadır. Yemek, tatlı, içecek adları ve kimi kez özellikleri verilirken, bunların bazılarının günlük kullanım için bazılarının misafire sunmak için yapıldığı saptanmaktadır. Bu sunumlar düğün, loğusa ve önemli misafirler için farklı niyetlerle yapılmaktadır. Romanda mutfakta ve evde kullanılan bir takım eşyalar, aletler ve onların niteliklerine de sıkça rastlanmaktadır.

Günlük yaşamın ritüelleri içinde yer alan bir takım tutum ve durumların yanı sıra belli zamanlarda ve belli nedenlerle gerçekleştirilen ritüeller de romanda başarıyla verilmektedir.İncelemenin ana başlıklarının ardından bu nedenle sık sık küçük başlıklarla ayrıntılar verilmeye çalışılmıştır.

Bir akdeniz mutfağı kimliği taşıyan Kıbrıs Mutfağından ve özelliklerinden yeri geldikçe söz edilecektir. Halkbilimsel bakış açısıyla değerlendireceğimiz mutfak araç, gereç, yemek, içeceklerini, bunların yer ve zamana bağlı olarak sunumlarını irdedeceğiz.

Günümüzdeki adıyla mutfak, romanda değişik durum ve nedenlerle sık sık kullanılmıştır. Havva ana evin özgürleştirilmiş kölesi veya hiç kölelik duygusu yaşamamış evden biri gibi yaşamış ve evdekilerle yaşamı tam anlamıyla bölüşmüş bir kara tenli sevgi yumağı olarak karşımıza çıkar. O günlerin Kıbrıs'ına dair dini, sosyal ve geleneksel unsurların yansıtılmasında yazar bu karakteri başarıyla kullanmıştır.

Aşevi (s.19) Aş pişirilen oda. “Aşevinde uğraşırken Zerrin de beşiğin başucunda oturup minik oğlanın uyuyup uyanmasını bekliyordu.”(s.19)

İslim (s.219) Bir tür likit gazla yanan ispiroto ocağına benzer ayaklı ocak. Uzun yıllar Kıbrıs'ta ocak olmayan veya ocağın yetersiz kaldığı evlerde islim kullanılmıştır.

*Değişik boyları bulunan bu ocak türü 1975ten sonra yavaş yavaş tarihteki yerini almış ve terkedilmiştir.”

İslim iğnesi (s.221) Tıkanan islimlerin yeniden iş görür hale gelmesi için kullanılan bir tür sivri uçlu metal.

“Arada bir durur islim iğnesiyle islimlerin tıkanan deliklerini açar daha kuvvetli yanmaları için birkaç kez pompalar.”(s.221)

Maltız (s.36) Bir tür mangal

“Maltızın başında elinde maşayla kül karıştıran Havva anayı görünce “Havva ana sen daha yatmadın mı “diye uyarırdı.”(s.36)

Bakır kaplar (s.163) Bakır mutfak esyaları

“Bakır kaplar mı kalaylanacak ,o karar verirdi.”(s.163)

*Uzun yıllar Kıbrıs'ta kalaylanarak kullanılan bakır mutfak kapları vurgulanmaktadır. Bu kaplar pilavlık, yemeklik, olarak kullanılırdı. Büyük, küçük çukur, sahan gibi ön adlarla belirlenen bu bakır kaplar 1980li yıllardan sonra işlevselliğini yitirmesi nedeniyle ortadan kalkmıştır. Köylerde bir süre daha kullanılması sürdürülen bu kaplar özellikle de büyük bakır kazanlar kalaycılığın da eski ustalarını yitirmesiyle tarihe gömülmüştür.

Kuzu tenceresi (1-s.219)

“İki büyük bakır kuzu tenceresini üstlerine koyar kaynatırdı.”(s.219)

*Büyük boy tencere anlamında kullanılan bu tencere küçük bir kuzuyu alacak denli büyük olur ve önemli günlerde kalabalıklaşan ev halkı veya gelen misafirlere yeterli yemek pişirilmesini sağlardı.

Kemik Saplı Bıçak (1-s.37) Mutfaklarda kullanılan ve kavrayış rahatlığı, görüntüdeki hoşluk açısından tercih edilen bıçaklardı.

“İçinde bir yerlere, büyük büyük kemik saplı bıçaklar saplandığını duyumsadı.”(s.37)

Ekmek Tahtası (s.227)

“Köylerde pişmemiş ekmeklerin konduğu on ikilik bir ekmek tahtası hemen dibinde üzerinde iplik sarılı bir kecefe.”(s.227)

“Ekmeklerin fırınlanmadan önce biçimlenip dinlendirildikleri uzun, tahta kalıp.Bu kalıplar genellikle on veya on ikilik olurlar ve özellikle köy evlerinde hemen hemen her evde bulunurlardı. Ekmek hamurunun son haliyle fırına taşınmasını sağlayan bu tahta kalıplar, ekmek üreten mahalle fırınlarının ortaya çıkması ardından da ekmeğin tümüyle fabrika ürünü olmasından sonra müzelik bir eşya kimliğine bürünmüşlerdir. Günümüzde bazı köy evlerinde kendi alışkanlıklarından vazgeçmek istemeyen az sayıdaki insan tarafından kullanılmaktadır.”

***Batırım Yemeği** (s.85) Sulu yemek Batırmak sözünden yola çıkılarak türetilmiş bu sözle sulu ev yemeği kastedilmektedir.

“Ah anası yok çocuk batırım yemeğine hasret diye hoş görür.”(s.85)

***Diyanisi** (s.110) Yahni sosu. Yemeğin kızartılmış soğanla sosla soslanarak yahniye dönüştürülmesini anlatmaktadır.

“Akşamüstü evlerden gelen diyanisi kokuları,kızarmış patates kokuları,açlığını kamçılar, bayılmadan evin kapısına zor varırdı.” (s.110)

***Peşkir** (s.67) Mutfakta kullanılan kumaştan yapılmış peçete,

“Peşkirleri daha kirlenmeden topladı yenilerini çıkardı.”(s.67)

***Molohiya** (s.197) Kıbrıs'ta yetişen Suriye kökenli olduğu rivayet edilen iri yapraklı bir tür bitki. Yağlı et, salça limon suyu ile birlikte pişirilir.”

*Molohiya Kıbrıs mutfağındaki yemeklerin önde gelenlerinden sayılır. Bahar aylarında alınmaya başlanan ürün saplarından ayrılarak yalnızca yaprak haline getirilip kurutulmakta ve kış boyunca kullanılmaktadır. “

Kolokas (s.197) Yenen kısmı toprak altında yetişen, iri ve oval, yer elmasını andıran etle pişirilerek tüketilen bir tür yumru sebze..” Pişen kolokasın yanına bir de mücendra yaptı”

Mücendra (s.197) Gemici pilavı olarak da bilinen, Suriye kökenli bir tür pilav “Pişen kolokasın yanına bir de mücendra yaptı”

Tavuklu Herse (48) Etle buğdayın ezilerek pişirildiği bir yemek.

*Tavuk parçacıklarının pilavla kaynaştırılarak pişirilmesiyle elde edilen bu yemek düğün yemeği olarak uzun yıllar köy düğünlerindeki sofraları süslemiştir. Özellikle de Baf ve Limasol yörelerinde düğün yemeği olarak tercih edilirdi. Yemekli köy düğünlerinin tarihe karışmasından sonra şimdilerde çok özel zamanlarda ve meraklısına ikram edilmektedir.

“Bayramlarda Havva ana yağlı “Tavuklu Herse” pişirir,”Cevizli güllaç” yapardı. Annesi heveslenir,belki bayram keyiflerini bozmak istemez,oturur onlarla yemek yer ertesi gün de uzun uzun yatardı.”(s.48)

Kabak Böreği (s.229) Bal kabağının pirinç, kuru üzüm az miktarda şeker ve yağla harmanlanarak börek hamuru içinde fırınlanmasıyla yapılan bir börektir.

“Kabak böreği için gereken her şey masanın üzerindeydi.”(s.229)

Samsı (s.59)(Far. Sensübe) Baklavaya benzeyen bir tür hamur tatlısı.

Cevizli Güllaç (s.48) Cevizle yapılan güllaç türü. Bir tür tatlı

“Bayramlarda Havva ana yağlı “Tavuklu Herse” pişirir,”Cevizli güllaç” yapardı.”(s.48)

Gül Damlalı sütlaç (s.280) Gül damlasının katılmasıyla yapılan sütlaç.

Gül Damlası İtır. (Pelargonium radcula) Yaprakları güzel kokulu, küçük mor çiçekleri olan reçel, şerbet ve tatlılarda kokusu için kullanılan bir tür bitki.

Köfter (s.62) Üzüm suyuna un ve şeker katılıp pişirilen sonrada güneşte kurutulan bir tür üzüm sucuğu.

Macun (s.218) Kıbrıs reçeli.

*Kıbrıs'ta misafire ikram edilmek için yapılan başta ceviz olmak üzere kabak, karpuz kabuğu patlıcan, incir, hurma gibi malzemeden yapılan taneli ev reçeli. Küçük çatal ve tabaklarda bir bardak suyla ikram edilirdi. “

Zeytin tuzlamak (s.268)

“Rengi yeşilden siyaha dönmeye başlayan zeytinin tuzla işleminden geçirilip salamura edilmesine verilen ad.”(s.268) “Boş duramıyor , cam kavanozlara zeytin tuzluyordu.”

Gül şurubu (s.31)

“Gül şuruplu muhallebi ona öyle keyif vermişti ki, dut lekeleri yüzünden annesinin onu azarlamasına alınmadı aldırmadı.”(s.31)

5.1.5. – Ev Yaşamında Bitkiler Ve Çiçekler

Mülver (s.73) (*Sambucus nigra*) Hanımeli gillerden yaprakları karşılıklı bileşik telek damarlı, çiçekleri demet durumunda toplanmış, ve meyvesi zeytinsi bir bitki. Mülverin güzel kokulu olan çiçekleri kurutularak mide ağrısı ve öksürüğü kesmek için çay olarak kullanılmaktadır. Halk arasında sağaltıcı özellikleriyle nezleye ve gribe iyi geldiğine inanılan bir bitkidir. “ Mülver kaynatır içer nezleyi hemen geçiririrdi (s.73)

Allar Güller (91) Ağlargoüler. Akşamsefası. (*Mirabilis jalapa*). İki çeneklilerden süs bitkisi olarak kullanılan akşam açan bir çiçek. Gece sefası olarak da adlandırılmaktadır.

Arpaçiçeği (s.151) Buğday çiçeği. (*Gladiolus segetum*) Zambakgillerden arpa buğday tarlalarında mart sonuna doğru ürünle birlikte büyüyen gövde üzerinde dizili koyu pembe çiçekleri ve kılıca benzer yaprakları olan bir bitki.

Cemile (s.230) Begonya benzeri, çeşitli renklerde çiçekleri olan ağacımsı, gövdeli bir sarmaşık.

Dere nanesi (s.101) Pırncollos. (*Mentha pulegium*) Ballıbabagillerden çiçekleri birbirinden ayrı halka şeklinde olan güzel kokulu, nane türü, salatası yapılan bir bitki.

Feslikan (s.91) (*Ocimum basilicum*) Fesleğen. Ballıbabagillerden yaprakları güzel kokan, saksıda yetiştirilen bitki. Kurutularak kimi kez yemeklerde kullanılmaktadır.

Ful (s.13) (*casmin sambac*) Taşkırangillerden birçok türü bulunan, güzel kokulu, beyaz küçük gül görünümünde çiçeği olan bir ağaccık ve onun çiçeği.

Gavcar (s.28) Gavcar Kısa ömürlü bir kereste

Gecetüten,(s.13) Küçük beyaz çiçekleri gece açan, keskin kokulu yabani bir bitki.

Gül Damlası (s.13)

Gül Damlası İtır. (*Pelargonium radricula*) Yaprakları güzel kokulu, küçük mor çiçekleri olan reçel, şerbet ve tatlılarda kokusu için kullanılan bir tür bitki.

Günnasır (s.13) Günnesir. Yabani gül. (*Rosa canina*) Yaprakları gül ağacının yapraklarına benzeyen yaban gülünü andıran meyvesi kuşburnu olarak tanımlanıp reçel ve çayı yapılan bir ağaccık.

Haşhaş (s. 36) Tohumları sakinleştirici etki yapan bir bitki.

Tülümbe Çalısı (s.91) Meydan süpürgesi yapılan bir tür çalı.

Yasemin (s.91) Beyaz çok güzel küçük çiçekleri olan bir Akdeniz ağacı.

Zangalak (s.117) (*Melia Holig*) Tespihağacıgillerden Hindistan ve Avrupanın sıcak bölgelerinde yetişen meyvesi zehirli ağaç. Kabukları halk hekimliğinde ateş düşürücü olarak kullanılır.

İspirto Rakısı.(s.27) Yüksek dereceli alkol

*İspirto rakısı olarak anılan yüksek dereceli alkolle karın sırt ovma halk arasında sağaltıcı bir yöntem olarak kullanılmaktaydı.”

5.1.6. - Düğün Adetleri

Davet mumu (s.200) Davet için gönderilen mum.

* Eski dönemlerde nişan, düğün sünnet, mevlit, gibi kutlamalar davetiye olmadığı için mumla haber verilirdi. Davetçi olarak davet saibi veya parayla tutulan kişi dolaşarak her eve bir mum bırakır ve kutlamayı, töreni haber verip davet ederdi. Davetçi kadının mum verirken “gülümdanlık” denen gümüş şişedeki gül suyunu da davetlilerin avuçlarına dökmesi adetti. Bu gelenek 1970 li yıllarda terk edilmiştir.

“Ah kim evlenecek olsa daha davet mumunu alır almaz yüreği dolar yaşlar boğardı sözcüklerini de bir hayırlı olsunu doğru dürüst söyleyemezdi.”(s.200)

“Nişanlıların birbirini görmesi adetten değildi” (s.72)

Çeşitli nedenlerle birbirinden ayrı tutulan kadın ve erkeğin hayatlarını birleştirmeye karar vermesi de başkaları tarafından düzenlendiğinden evlenecek olan çiftin nişanlılık süresince bir araya gelerek görüşmesi konuşması gerekli görülmemiştir. Evlilik ailelere ve büyüklere boyun eğiştir.

“Bir defada kız mı verilirdi adama “(s.113)

*Türk evlilik geleneklerinde sıkça kullanılan “Kız evi naz evi” cümlesi bu durumu destekler niteliktedir. Aile kızını vermeye gönüllü bile olsa hemen bu teklifi kabul edivermek hoş karşılanmaz ayıplanırdı. Olabildiğince geciktirilen söz kesme ile oğlan evine hem bu konuda çok titizlenildiği hem de kızlarına verdikleri değer ve onlardan zor vazgeçtikleri düşündürülürdü. “

*Bu geleneği yaşayan biri olarak anneannem babamın anneme dokuz kez dünürcü gönderdiğini ancak dokuzuncu dünürçülükte annemin verildiğini anlatmıştı!”

“Oysa eline kına,uzun duvak, gelin teli başına pırıltılı taç isterdi.İnce çalgı çalarken nazlı nazlı kollarını aç aça oynamak isterdi “(s.25)

*Eski düğün geleneğinde bulunan ayrıntılar anlatılmaktadır. “İnce çalgı” olarak adlandırılan halk arasında kemane olarak bilinen kemandır.”

5.1.7. – Mimari Yapı Ve Yerleşimler

Medrese (s.29) Eğitim verilen şimdinin yüksek okullarına karşılık gelen bir tür okul.

“Medrese denen yer önünde uzun mermer sündürmesi sıra sıra odaları olan bir yerdı.”(s.29)

*Kıbrıs'ta Osmanlı eğitim anlayışında yüksek okul, fakülte ayarındaki medreseler, Kıbrıs'ın Osmanlıların idaresine geçmesinden sonra aynı anlayışla kurulmuştur. Bu konudaki kaynaklara göre Kıbrısta Peristerona Medresesi Ve Magosa Medresesi ilk akla gelen medreseler olmaktadır. Medrese eğitiminin de üzerinde bir eğitim görmek isteyenler “karşı”ya yani Anadolu'ya gönderilmekteydi.

Cumbalı (s.134)

“Herkes göre güzel olan evleri hisara bakan çift katlı, yedi sekiz odalı, büyük iç bahçeli bir yerdı. Sivri bir kemerin ortadan böldüğü uzun sündürmesi vardı.Tahta tavanda kıvrık dal örgeleri,üzerinde kabartma kuşlar. ...İkinci kata çıkılan taştan geniş merdivenin bitki yaprak örgeli kibar görünümlü demir parmaklıkları hisara bakan çift balkonlu, cumbalı yatak odalarının kafes başlıklı yüksek kapıları pencereleri vardı.”(s.134)

*Osmanlı konut mimarisinde ayrı bir yeri olan cumbalı konaklar ve büyük evler Kıbrıs'ın şehirlerinde de gözlenmektedir. Özellikle Lefkoşa ve Magosa'da inşa edilen bu yapılara adanın birçok yerinde az sayıda da olsa rastlamak mümkündür. Kafeslerle o dönemin sosyal yaşantısını aktaran bu cumbalardan ne yzaık ki günümüzde fazla kalmamıştır.

***Hisar** (s.110) Sur.

*Eskiden şehirlerin savunmasını kolaylaştırmak için şehrin çevresine yapılan kalın duvarların halk arasındaki adıdır.

*Lefkoşa ve Magosa gibi Kıbrıs'ın önemli şehirleri sayılan yerleşim yerlerinde hala göz alıcı şekilde ayakta olan şehir surları özellikle de Magosada son derece sağlam ayakta durmaktadır. Bu şehir surlarının savunma amaçlı inşası pek çok dönemde şehirde yaşayanları koruyabilmiştir.

“Kemal bey kendi vatanını da çok severdi.Lefkoşa’ yı mahallesini,sokağını hisarın üstünü, evini insanını eşini,dostunu sever bir gün bile ayrı kalmayı düşünmezdi.

İşine gidip gelirken geçtiği daracık eğri büğrü sokakları, iki adımlık bir yolun ayırdığı iç içe, birbirine abanmış evleri, aralık kapılardan görünen dantel sargılı ak örtülü minderleri, tenekelere ekilmiş sardunyalari, ta mavi göklerden kenti yelpazeleyen hurmaları severdi” (s.135)

Cuma pazarı (1-s.124) Cuma günleri köylerden getirilen ürünlerle kurulan Pazar yeri

*Halk arasındaki yayın adı ile “Bandabuliya”olarak bilinen bu büyük kapalı halk pazarı bugün de insanların özellikle mutfak alışverişlerini yapabildikleri eski yapılardan biridir. Eski tarihli silindir görünümkü bir uzun hanı andıran yapı bugün de sağlam bir şekilde görevini yerine getirmektedir. Eski köy ürünlerinin üretici tarafından her Cuma getirilip halka sunulması nedeniyle Cuma pazarı adıyla da anılan Pazar, ne yazık ki üreticilerden de eski ilgiyi görmemektedir. Yine de eski canlılığını korumasa da halkın uğrak yerlerinden biri olarak yaşamını sürdürmektedir.

Mandrez (1-s.38) Lefkoşa yakınlarında bir ova. Kıbrısta eskiden tarım yapılan alanlardan birinin adıdır.

“Mandrez ovasına doğru giden bulutlar artıyordu”

5.1.8. - Dini Gelenekler Ve İnanışlar

“Göze nazara karşı okur üflerdi” (s.27)Dua edip hayrını üflemek.

Buhur (s.230) Tütsü.

“Hayır duam tutsun evlatlarımı “(s.77) Dualarım evlatlarımı korusun

“Onlar ölmez ki anam!(s.19) evliyalara olan güçlü inanç.

“Kuranıma kör bakayım” (s.187) Kuranımı görmek mümkün olmasın anlamında kullanılan bir tür yemin sözü.

“Yarın ahirette o döktüğün tuzu kirpiğinle toplayacaksın” (s.164)

“Eli kırılsın ağzı nefesi soğusun “(s.34)

“Yer otursun üstüne” (s.107)

Adak (s.92) Bir dileğin yerine gelmesi için sunulması niyet edilen nesne.

“Zekeriya sofrası “(s.180)Adak sofrası.

*Eserde, Alevilik mezhebi ile ilgili kavramlar ve tutumlar görmekteyiz

“Şeyler verdikleri sözden ölüm olur da dönmezlerdi (s.71)

*Sözün ne denli bağlayıcı olduğunu anlatan bir söz.

“Geniş sayvanlı etekleri uçuşuyorken sanki ayakları yerden kesilmişti. (s.63)

*Bir semah anlatısı.Dönerek yapılan semah törenlerinden bir anlatım.

“Bir gün Yusuf Efendi Kemalle Cemali Mevlevi Tekkesindeki sema törenlerine götürecekti”.
(s.62)

*Bu cümle ile yazar bize Yusuf efendinin semah törenlerinin müdavimi olduğunu ve çocuklarla da bunu paylaştığını anlatmaktadır.

“Ellerini göğüsleri üzerine koyup eğilip selamlaşmışlardı” (s.72)

* Bektaşilikte bir selamlaşma şekli.

“Yusuf efendi oruç tutmaz namaz kılmazdı ama Havva ananın orucuna namazına bir gün bile karışmamıştı.Kemal o sırada oynasa konuşsa onu yanına çağırır, Otur bakayım,Havva ana namazda rahat dur derdi.”(s.49)

*O yılların Kıbrıs'ı ve Müslüman toplumu olarak oruç tutmayıp namaz kılmayan Yusuf efendinin oruç tutup namaz kılana gösterdiği saygı onun inancındaki farklılığı işaretlemektedir. Romanın çoğu yerinde yazarın sıkça vurguladığı gibi Yusuf efendi bir alevi dedesidir.

*Eline, beline, diline (s.74) Eline beline diline hakim olma şartı.

*Bir alevi düsturu olan bu söz, romanda yeri geldikçe yazar tarafından kullanılmıştır. Hırsızlığa eğilimi yasaklayan, başkasının namusuna göz dikmekten men eden ve kötü, yaralayıcı incitici sözden uzak durmayı diline hakim olmayı, öfkelerine yenilmemeyi öğütleyen bu düstur Yusuf efendi karakterini güçlendirmektedir.

“Dostun evi gönüllerdir gibi kimi dizeleri ezberlemeye çalışır eve gidene değin birbirine karıştırır, annesine okumak isteyince de azar işitirdi.(s.49)

“Postuna binerdi (s.270) Bektaşilerin kutsal saydığı posta gönderme yapılıyor

“Sevgiden kime ne zarar gelir “(s.114)

*Temelde sevgi üzerine kurulu olan bir düşünceyi aktaran bu anlatım insan sevgisiyle yüklü bir insanı işaret de etmektedir.

“İnsanı ayırmak yok. Ne dirisini ne ölüsünü” (s.68)

“İnsan kara, beyaz, güzel, çirkin diye ayrılmaz” (s.73)

*İnsanlar arasında hiçbir gerekçeyle ayırım yapılmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Bir kez gönül yıktın ise bu kıldığın namaz değil.”(s.49)

*Gönül kırmanın çok büyük günah ve ayıp sayıldığı anlatılmaktadır.

“Cennet cennet dedikleri birkaç evle birkaç huri ...”(s.61)

*Gönülden taşan sevginin çok daha değerli olduğunu vurgulamaktadır.

“Bugün Cuma dedelerin mumunu yakmadın” (s.67)

*Cuma günleri türbelerdeki dedelerin mezarlarına yakılan mumlar halk tarafından her zaman önemsenmiştir. Zaman zaman gidilip türbelerin temizliği yapılır sevinci olan adağı, dileği yerine gelen bu sevincini gidip mum yakarak dua ederek onlarla paylaşırdı. Yine bir açmazı olanlar da yalvarıp yakarmak yardım dilemek için mum yakmaya giderlerdi. Lefkoşa'nın eski Osmanlı evlerinin yoğun olduğu eski sokaklarında bulunan bu türbeler hala Cuma günleri yakılan mumlarla aydınlanmaktadır.

“Aman gidip mumlar yakayım dedelere. Yeşil ipekten çaputlar sereyim üstlerine. Sileyim süpüreyim, buz kar edeyim mermerlerini. Gülsuları serpeyim ortalığına nalinlerini yıkayım başuçlarına koyayım da kalkıp geceleri giysinler tıkr tıkr dolaşsınlar tertemiz odacıklarında.”(s.42)

*Şıh (s.292) Anadolu'da kerametine inanılan bilge ve yol gösterici olduğuna inanılan yaşlı insanlara verilen isim.

“Kim bilir belki de şıh gerçekten iyi bir insandı.Belki bir halk bilgesi belki ulu bir düşünürdü şöyle dedesi Yusuf efendi gibi.hayvanı çocuğu çiçeği seven. Çocuğu hayvanı çiçeği seven her şeyi sever canlı cansız ne varsa sahip çıkar korur yaşatır.Onun da öfkeleri içine gömdüğü gizleri var elbet ama bu öfkeler hemen durulur ezmez üzmez kimseleri zalim olmaz, yıkıcı olmaz.Gizlerini acılarını bilgeliğe taşır taşırılmaz kendisi ağılansa da başkalarını ağılamaz”. (s.292)

*Gelenekler irdelenirken gözlenen odur ki halk kendi özünden çıkan gerçek olan ve kendi değerleriyle örtüşen kişi, durum ve olayları benimser. Kimi kez bir sorunu çözerken sergilenen y-tutum, kimi kez bir suskunluk çok değerlidir. Doğru yerde doğru zamanda doğru eylemi ve doğru sözü kullanmanın öneminin açıkca gözlendiği birçok olay sonucunda bazı inanlara kendince değerler yükler. O insanların toplumsal yaşamın sosyal ayağında önemli yerleri, hakemlikleri, bilgelikleri vardır. Fakat zaman içinde kimi kişilerin kendi çıkarları için bu değerleri kullanmaya kalktığı görülmüştür. Bu art niyetlerle bazı değerlerin yozlaştırılması bu konuda da dikkatli olunması gerektiğini göstermiştir.

5.1.9 - Geleneksel İnançlar Ve Tutumlar

“Er kişi erken yuva kurar “(s.185) Erkek adam erkenden evlenir.

*Erkek adamın erkenden evlenerek evini kurması hem kendi yakın çevresinde hem de toplumda önemsenir, evlenen erkek olgun olarak kabul edilirdi.

“Erkekler çok sıkılırsa ya çat diye çatlarmış on yerinden ya da kan bulur düşer kalırmış yıp yığın “(s.54)

*Erkeğe yüklenen bir tür sıra dışılıkla ona verilen önem vurgulanmaktadır.”

“Bir erkek öyle saçı başı bağı açık kadına iyi gözle bakamaz.”(s.85)

Kadının kaç göç yaşadığı kendini erkeğe göstermesinin ayıp daha da ötesi ahlak eksikliği olarak yorumlandığı bir bakış açısı.

“Eve geldiğinde annesinin adını değil de kendi adını “Kemal Kemal” diye çağırırdı.”(s.28)

*Bu eşlerin birbirlerinin isimlerini seslendirmelerinden kaynaklı kullanılan bir yöntemdir. Evdeki çocuğun ismi seslenilerek anne veya babanın haberdar olması ve yanıt vermesi sağlanmaktadır.

“Ne demekti bir kadının sevgisini kocasına da olsa öyle açık açık belli etmesi daha da öte söze dökmesi hem de başkalarına? “(s.51)

*Bu tür sevgi gösterilerinin de iyi yetiştirilmiş kadınlara uygun olmadığı düşünülmekteydi.

“Sokaklarda hiç kadın yoktu ne arasındı bu saatte sokaklarda kadın...”(s.67)

*Belli bir saatten sonra hava kararmaya başladıktan sonra kadının sokağa çıkmasını hoş karşılamayan anlayışı görüyoruz.

“Belki mendil falan bulurum. Bakalım al mendil mi sarı mendil mi yoksa beyaz mendil mi uçları yanık.Yakar o yakar da atar efendimin önüne bahçede çabalarken. “(s.106)

*Genç kızların ve kadınların duygularını ifade etme yollarından biri olarak kullanılan bu yöntemle ilgi duyulan kişiye karşı ne tür duygular beslendiği anlatılırdı. Al mendil hasretin ve aşkınla yanıyorum, sarı mendil aşkından sararıp soldum, beyaz mendil sana tertemiz duygularla bağlıyım demekti. Mendilin ucu yanıkta hasreti ve kavuşma isteğini belirtirdi.

Meselci nene (s.90) Bu kısa ifadeden Kıbrıs'ta o dönemde "meselci nene" olarak dolaşıp mesel anlatan kişiler olduğunu anlamaktayız.

"Diyar diyar dolaşan meselci nene gelirdi senede bir köylerine. Bir iki zenginin evlerinde konaklar onların çocuklarına masal anlatırdı."(s.90)

"İnciri yaprağı üfürür kabar kalkar "(s.141) İncir yaprağının ve sütünün özellikle Temmuz Ağustos aylarında deriyi leke bırakacak şekilde tahriş yaptığı bu nedenle de özellikle bu dönemlerde sütün deriyi dokunmamasına özen göstermek gerektiğine inanılmaktadır.

"Goncoloz (s.69) Çoğu kez geceleri ortaya çıktığına inanılan bir tür korkutucu ürkütücü varlık. -Batıl inanç.

"Ne çocuktur bu Zerrin, karanlıktan korkmaz, köpekten, öcünden, goncolozdan korkmaz.(s.69)

" Köydeki çolak Süleyman dayının da bir kolu yoktu da koca nene" doğmacasındandır. Allah öyle istedi öyle oldu. Böylelerine çok acırsan senin de başına gelir... derdi."(s.99)

5.1.10.- Bayram Gelenekleri

"Bayramlarda Havva ana yağlı "Tavuklu Herse" pişirir,"Cevizli güllaç" yapardı. Annesi heveslenir,belki bayram keyiflerini bozmak istemez,oturur onlarla yemek yer ertesi gün de uzun uzun yatardı."(s.48)

*Bayram yemeklerine ve bayramlara verilen öneme vurgu yapılmaktadır. Bayramlar en fakir ailelerin bile evlerini, sofralarını özenle hazırladıkları özel günlerdi. Böyle zamanlarda özellikle yaşlılar ve çocuklara ayrı bir önem verilir çocuklar sevindirilmeye yaşlılar da saygıyla onurlandırılmaya çalışılırdı.

*Kurban kesme geleneği ve inancı (s.92)

"Koca nenenin dediğine göre yarın öbür dünyada sırat köprüsünden geçerken kurban kestiğin koç seni sırtında taşıyacak.yanan büyük ateşlere düşmekten kurtulacakmışsın.Ona Şahmaran masalını anlatan arkadaşının babası her yıl koç kurban eder onlara da bir küçük parça gönderirdi. "(s.92)

5.1.11. –Ekonomik Durum Ve Yaşam

Ağalık

*Kıbrıs'ta ağalık olgusu, çok uzun süre ve yoğun yaşanmamış yine de birçok insanın yaşamını olumsuz etkilemiştir. Ekonomik açmazların ve yoksulluğun yoğun şekilde yaşandığı 1930lu yıllarda halkın tefecilerden ve ağalardan hayli sıkıntı çektiği kaynaklardan anlaşılmaktadır.

“Zengin ağa köy çocuklarını köy meydanında toplar her çekirge ölüsü getirene bir yemiş vereceğini söyler sonra da sözünde durmaz yığınla getirene bir tek yemiş verirdi.”Sizin yiyeceğinizi çekirgeler yesin siz de aç kalın” derdi.”(s.91)

“Sürüler halinde ekili yeşil ne varsa yiyip kemiren çekirgelerden daha yeni kurtulmuşlardı.”(s.91)

*1930 lu yılların korkulu rüyası olarak tarihe geçen çekirgelerin, aşırı sıcaklarla birlikte Afrika üzerinden gelerek Kıbrıs'ı istila etmiş olduğu kaynaklar tarafından aktarılmaktadır. Kuraklığın yoğun şekilde hissedildiği o yılların Kıbrıs'ında tarım arazileri çekirgelerce istila edildiğinden halkın, ciddi yoksulluk, hatta açlık çektiği söylenmektedir. Ekonomik açmazlar o boyuta varmıştır ki yopk olan tarım ürünleri zaten güçsüz ekonomisiyle zor ayakta duran Türk halkının türlü çareler aramasına neden olmuştur. Bu dönemde arap ülkelerinden kız almaya gelenlere çoğu aile bu yoksulluk nedeniyle boyun eğmiş, çocuklarının daha iyi koşullara gideceğini varsayarak çoğu hüsrarla biten evliliklere izin vermişlerdir.

“Eh o zaman da fukaralık çoktu.Kıtlık kısırlık vardı.Rençber atardı toprağa tohumu bakardı havaya...Toprak takır takır, yarga yarga çatlamış. Yem yok yiyecek yok Arpa ekmeği bulan şükreder. Para desen kimsede yok.İnanmazsın ben çocukluğumda hiç para görmedim.Köyde bir tek ağada varmış bir de bir de Mulla denen tamahkar bir ihtiyarda. Borç verirlermiş köylüye. Zamanı gelip de ödeyemediğinde insanlar, üç beş dönüm tarlacığını almış elinden bu iki adam. Öyle öyle herkesi hezmikar yapmışlar.” (s.39)

*Bilinçsiz halkın tefeciler yüzünden topraklarını yitirmesi de ekonomik dengelerin kötü şekilde değişimini getirmiştir. Bu dönemde köy ağaları da tefeciler kadar halkı sömürmüştür.

“Gavcar tokmaklarda küçük hasır iskemlelerde başı yemenili kadınlar oturmuş sebze ayıklıyor,nakış işliyorlardı.” (s.28)

*Oldukça sıcak olan iklim yüzünden halk geç vakitlere kadar evlerin dışında bahçelerde bazen trafik olmayan sokaklara taşmış olarak oturmaktaydı. Sosyal yaşamlarında eğlence unsuru fazla olmayan insanlar, özellikle de kadınlar bu eksiklikleri genellikle bir arada toplanarak sebze ayıklamak, yemek hazırlamak, nakış işlemek gibi gerekçelerle bir tür eğlenceye dönüştürmeye çalışırlar bir yandan da sohbet edip olup biteni yorumlarırdı.

O dönemlerde halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için el tezgahlarında dokudukları dokumalar aynı zamanda da kimileri için gelir kaynağı idi. Evlerde beslenen ipek böcekleri kadınların kendi marifetlerini ortaya koyarak ürettikleri dokumalar evdeki gereksinimlerini, giysi gereksinimlerini sağlıyorlardı .

“Bükme ipek (s.269) İpek kozasının işlemlerden geçirilerek bükülüp iplik haline gelmesi.

“Bürümcük (s.269) İpek kozasından yapılan dokuma

“Beş iğneyle işlenmiş karanfil oyalı (s.269)

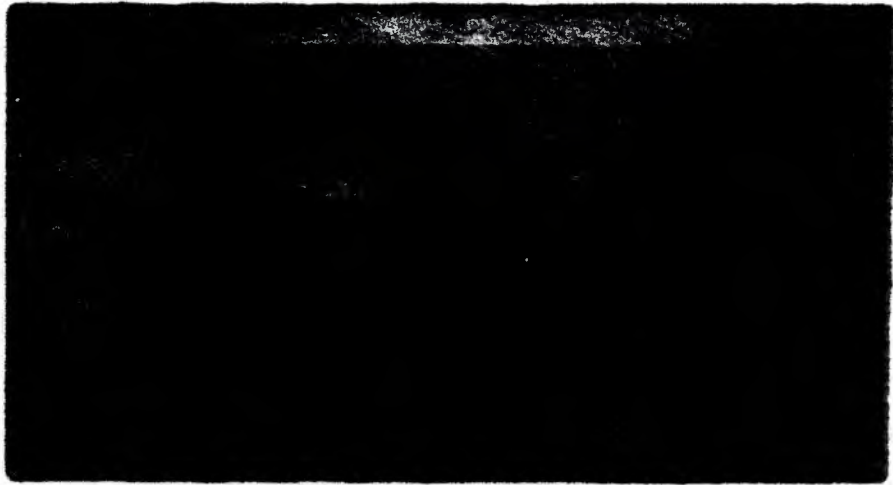
Beş iğne kullanılarak yapılan bir tür oya.

Bu tür kavramlar da dokumalarla, ipek böcekçiliğiyle ve o dönem el ürünleriyle ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır.”

5. 2 - UZAK ÜLKE KIBRIS – bir kıbrıs çocukluğu

Taner Fikret Baybars'ın ilk ve tek romanı olan UZAK ÜLKE-Bir Kıbrıs Çocukluğu yazarın uzun yıllardır gelmediği Kıbrıs'a çocukluğuna bir armağan gibi de algılanabilir. 1935-1946 yılları arasını kaleme alan yazarın romanı Yapı Kredi Yayınları arasında Anı-Roman türünde kitaplaştırılmıştır. Yazarın İngilizce olarak kaleme aldığı eser Bahar Öcal Düzgören tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve Mehmet Yaşın tarafından yayına hazırlanmıştır.

1997 yılı Ağustos ayında İstanbul'da okuyucu ile buluşan kitap 257 sayfadan oluşmaktadır.



Y A P I K R E D İ Y A Y I N L A R I

5.2.1. - UZAK ÜLKE KIBRIS –bir kıbrıs çocukluğu

Küçük bir erkek çocuğunun çocukluk anılarının aktarıldığı roman Kıbrıs'ın 1935- 1946 yılları arasındaki dönemi yansıtmaktadır.

Dönemin sosyo kültürel yapısını o yıllardaki yaşantıları ve sıkıntıları aktarıyor. Bir yaşam öyküsü niteliği taşıyan romanda yazar kendi çocukluğunu ve anılarını büyük bir samimiyetle okuyucuyla paylaşmaktadır.

Uzun yıllardır yurt dışında yaşayan yazarın kendi anılarından yola çıkarak kaleme aldığı romanında titiz ve bilinçli bir duyarlılıkla gözlemlerini aktardığını, bir tür tarihsel tanıklık yaptığını görmekteyiz.

Uzak Ülke- Bir Kıbrıs Çocukluğu romanını okurken bir çocuk gözünden okuyucuya yansıtılmış olaylar zinciri içinde, o günlerin Kıbrıs'ında halkın yaşam standardını, kırsal ve şehir hayatındaki farklılıkları, kırsal ve şehirde kadın erkek ilişkilerini, günlük yaşamdan özel zamanlara dek birçok noktayı belirleyen geleneksel inançları gözlemlemekteyiz. Osmanlı ve İngiliz döneminin neredeyse iç içe geçtiği bir sürecin fotoğrafı gibi olan bu günler bize mimariden geleneğe eğitimden korkuya birçok fotoğrafı göstermektedir.

Taner, aslında öğretmen bir karıkocanın çocuğudur. Romanda anne bilinçli, girişken, tercihini evden yana kullanmış bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gittikleri köylerde eğitici olmalarının yanı sıra köy çocuklarının dışında kadın ve erkeklerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi sorunuyla da ilgilenmek zorunluluğu duymaktadırlar. Bu onların görevleri arasındadır. Erkeklerle Taner'in babası kadınlarla da annesi yakın temas kurarak onların hayatlarına girmeyi ve onları değişen dünya ile ilgili bilgilendirmeye koyulmaktadırlar. Çoğu okur yazar olmayan köylülere kahvede gazete okumak kadınlara ise kitap okumak öğretmenin o günlerdeki görevini üstlenmişlerdir. Zaman zaman görüştükleri yakınlarının yaşamları ve onlarla birlikte yaşadıkları olaylar yazarın gözünden özlem sevinç sıkıntı heyecan ve ayrılık olarak bize aktarılmaktadır. İlk gençlik veya erken gençlik dönemi diye de adlandırabileceğimiz bu sürecin sonunda yazar ülkesine karşı özlemli bir özeleştiriye bize sunmaktadır. Belki de uzak durmanın daha acıtıcı olduğunu fark etmiştir.

5.2.2. - Düğün Gelenekleri

“Öğleden sonra müzisyenler Lefkoşa’da geldiler. Bir tambur bir keman bir ud vardı. tamburu çalan her zamanki gibi bir kadındı. Müzisyenler büyük bir itibara sahip değil ama zorunluluktular. Köy düğünlerinde hanımefendi ve beyefendi muamelesi görürlerdi.” (s.180)

“Düğünün kendisi sabah yapılmıştı aynı odada Hoca bağdaş kurmuş, oturur ve bazı dualar okurken biz dışarıda toplanmıştık. Cemile uzun bir elbise giymişti. Fırfırları parlak kabuklarla ve düğmelerle süslenmişti. Damat sıradan bir elbise giymiş ve yıpranmış bir kravat takmıştı.” (s.180)

*Eski Kıbrıs düğünlerinin çoğu geleneksel giysiler ihmal edilmeden ayrıntılar gözetilerek yapılmaktaydı. Fakat yoksul aileler kendilerine ekonomik zorluk getirecek harcamaları yapamadığından, kimi kez düğün kıyafetlerinin sıradan olması veya yalnızca bir yeni giysi olması yeterli bulunmaktaydı.

“Mumlu çiçeklerden bir tacı vardı... İnsanlar odaya girmeye başlayıp hediyelerini odanın en göze çarpan bölümüne bıraktıktan sonra onlarla el sıkıştılar.” (s.180)

“Hemen hemen her masal “ve kırk gün kırk gece düğün yapmışlar” deyişiyle biterdi. O zengin ve şaşaalı günler geride kalmıştı. Çok zengin olanlar hala üç gün üç gece süren düğün törenleri yapmayı sürdürüyorlardı.” (s.179)

*Kıbrıs düğün geleneklerine gönderme yapan yazar, üç gün üç gece süren düğünlerden söz ediyor. Önceleri bir hafta süren düğünlerin, zamanla özellikle de ekonomik koşulların zorlaşmasıyla içeriği ve süresi değişmeye başladı, Önce üç gün, ardından bir kına gecesi bir de düğün yani iki gün kutlanan düğünler, sonunda da bir tek düğün günü olarak belirlendi. Şimdilerde Kıbrıs’ta düğünlerin salon düğünü ve bir akşam şeklinde yapıldığını da eklemek gerekir.

“Hediye alamayanlar gelinin elbisesine yalnızca bir banknot bir on şilin ya da bir paund iğneliyorlardı.” (s.180)

“Kadınlar avlunun karanlık köşelerinde etli yemekleriyle pilavlarını kaşıklarken erkekler de bir köşede toplandılar. Ev son derce alaturkaydı.” (s.180)

5.2.3. - Sünnet

“Her oğlan çocuğu sünnet gününde renkli bezlerle kaplı deve hörgücünün üstünde bir prens haline gelir. Oğlan oracıktadır bembeyaz sünnet giysileri, ucuz taşlarla parlayan sünnet tacının içinde Bazen davullar ve klarnetler de eşlik eder.Bazen etmez.” (s.185)

*Kıbrıs'ta bugün de sünnet ritüelleri çok sık olmasa da sergilenmekte çocuğun atla veya konvoy eşliğinde gezdirilmesi geleneği yaşatılmaktadır. Fakat eski sünnet törenlerde özel hazırlanmış çantalarıyla sünnet yapılacak eve veya mekan giderek sünneti gerçekleştiren kişiler artık yoktur. Sünnet tıbbi gerekçelerle artık klinik veya hastahanelerde doktorlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuk sünnet edildikten sonra sünnetin yapılacağı mekana getirilerek hazırlanan yatağa yatırılmakta ve tebrikleri kabul ettiği tören başlamaktadır.

5.2.4. - Sosyal Yaşam Mimari

“Lefkoşa'daki evde harika bir hamamımız olduğu halde natırlarıyla, soğukluklarıyla, beş ayak genişliğindeki divanlarında içilen buzlu içecekleriyle Türk hamamına gitmek bir törendi. Büyük kubbe opak camla kaplı çok sayıda delikle biçimlenmişti. Gün boyunca yapay ışığa çok az ihtiyaç duyulurdu.ama geceleri duvarlar boyunca korunmalı elektrik lambaları yanardı.Çocuklar murdar sayılmadıklarından benim ayaklarım kendiliğinden temiz kalan bir çift organdan başka bir şey olarak görülmezdi.” (s.209)

“Yerden ısınan hamam avlunun öteki ucundaydı.” (s.48)

*Uzun yıllar evlerde kullanılan hamamlar da odunla ısıtılan su kazanlarının bulunduğu,küçük odalardı. Kimi kez içerden yakılan, bazen de dışardan odun kullanılan kazanlardı Kıbrıs Türk sosyal yaşamında uzun yıllar törensel bir gelenekle sürdürülen hamam günleri zaman içinde değişime yenik düşerek kaybolmaya yüz tutmuştur. Hala ayakta ve kullanılmakta olan az sayıda hamam da ne yazık ki eski ilgiyi ve özeni görmemektedir.

“Fikri dayının Osmanlı döneminden kalma bir yadigar olan evine gittik. Sokağın üstüne sarkan cumbalı odası hala ayaktaydı.” (s.48)

“Gittiğimiz ev tipik bir Türk eviydi.Cumbalı fasad bir ön cephe, kafesli pencereler.” (s.164)

*Kıbrıs Osmanlı dönemi mimarisinin örneklerinden olan ve ağırlıklı olarak Lefkoşada bulunan cumbalı, kafesli, iç avlulu büyük evlerin çoğu ne yazık ki çeşitli nedenlerle bugün ayakta değildir. Ayakta olan bu evlerden bir bölümü kötü durumda bir bölümü de sahiplerinin özel ilgisi nedeniyle ayakta ve iyi durumda bulunmaktadır.

“Avlu çok küçüktü.İçinde bir yenedünya bir ekşi ağacı ve portakalla Yusuf melezi bir başka ağaç vardı. Duvar yüksekti. “(s.48)

*Eski evlerin tipik özelliği olan iç avlular da bu dönem evlerinde görülmekteydi.

“Viktorya caddesindeki Arap Ahmet camisinin yanındaydı. Kafesli bir balkonu yani köşkü,duvardan duvara divanlarında at kılı minder şilteleri vardı. Bir divanın üstünde bağdaş kurmuş oturuyordu. Kafesli pencereden gelen ışık onu bütünüyle görmeme yeterli değildi.” (s.183)

5.2.5. - Dini Gelenekler ve İnanışlar

“Ramazan bayramında pörsümüş elini öper kuruşlarımızı ya da yarım kuruşlarımızı alırdık ve o da bize dualar ederdi.” (s.145)

*Bayramlarda el öpmek bir gelenektir. Büyüklerin eli öpülür ve bayramlaşıldı. Küçük çocuklara bu bayramlaşma armağanı olarak “bayram harçlığı” adı altında para verilirdi. Komşularının bayramını kutlamaya tek başına giden çocuklara özellikle köylerde kimi zaman da şeker ve çikolata ikram edildiği de görülmüştü. Ramazan bayramının bir diğer adı olan Şeker bayramının bu şeker ikramından yola çıkılarak bu adı aldığı söylenmektedir.

“Kasap bıçağı bile di ve oğlak ağacın etrafında koşturdu.ve beyaz dişleri cevize doğru döndü.Kadınlar yüksek sesle dualar okudular.” (s.49)

*Bir kurban töreninin klasik ritüelinin aktarıldığı bu cümle Kurban bayramlarında Kıbrıs insanının abartısız diyebileceğimiz bir tavırla gerçekleştirdiği bir olayı aktarmaktadır. Kıbrıs'ta insanlar kurban kesimini hali vakti yerinde olan, parasal açıdan sıkışık olmayan (borçlu olmayan) ve çevresindeki insanların da aynı şekilde açlık içinde yaşamadıkları bir durumda gerçekleştirilmesi gereken bir görev olduğuna inanmaktaydılar.

“Annem döner dönmez Vavilya’da yengenin babası için mevlit okutmak üzere bir kadın tuttu. Bu onun şükranının ifade şekliydi. (s.47)

*Müslümanlarda mevlit okutmak geleneği bir adağın yerine gelmesi, duyulan bir minnet duygusu için şükran veya ölmüş olan sevilenler için gerçekleştirilirdi. Bu işi genellikle sesi güzel, yaşlı kadınlar neredeyse sembolik bir ücret karşılığı gerçekleştirirlerdi.

*Evliya (s.137)

*Halk arasında sıra dışı tavır ve tutumları yüzünden diğer insanlardan farklı bulunan, iyilik, anlayış veya başka insani erdemlerle donanmış olduğu düşünülen kişilere verilen isimdir.

Bu insanların öldükten sonra da dilek ve arzuların gerçekleşmesinde yetkin olduklarına inanılmakta ve evliyalara dinsel açıdan saygı gösterilmekteydi.

“Müslüman evliyaların yeşile boyanmış ama şimdi rengi solmuş türbelerinde yanan kandiller.” (s.137)

*Müslümanlar, evliya olduklarına inanılan kişilerin türbe adı verilen mezarlarına dini duyguları ve ulviyeti temsil ettiğine inanılan yeşil renkte kumaşlarla örterek bu türbelere kandiller yakmakta, özellikle Cuma geceleri de mumlar yakarak dua etmekteydiler. Türbeler Müslümanların temizlik bakım ve korunma açısından titiz davrandıkları mekanlardır.

“Türkler Müslümandır. İslamda şarap haramdır.” (s.94)

*Fermente edilmiş üzüm suyundan elde edilen şarabın yarattığı şarhoşluk halinden ötürü Hz Muhammet tarafından Müslümanlara yasaklandığı söylenmektedir. Bu yüzden 1940 yılların Kıbrıs’ında Müslüman içki olarak şarap tüketmezlerdi.

“Ekmek kutsaldı İslam dini küçük bir lokma ekmeği bile yerden almanızı üç kere öpmenizi alnınıza değdirmenizi ve kuşların yemesi için ayak altı olmayan bir yere bırakmanızı emreder.” (s.110)

*Müslümanlarda önemsenen bir besin olan ekmek, halk arasında birçok nedenle özel bir yere sahiptir. Tarladan sofraya gelinceye dek hayli yorucu bir yolculuk geçiren ekmek, halkın gözünde bir nimettir. Bu nedenle insan emeğine duyulan saygıdan ötürü özenle saklanıp özenle harcanmasına çalışılmaktadır. Ekmek atmak, artık bırakmak da ayıplanmaktadır.

“Bir dilimi ya da lokmaları bile ayak altında çiğnemek açlığa davetiye çıkarmakla eşanlamlıydı. Bu nedenle normalde oturduğumuz ya da uzandığımız bir şezlongun altında ekmek tutmak dine en büyük küfür olarak kabul edilirdi.” (s.110)

“Cuma günleri gerçekte kimseden fazla iş yapması beklenmezdi.” (s.28)

“Cuma günleri köy halkı evinde otururdu.” (s.33)

Hayrını Üflemek. (s.69)

“Annem derhal durdu ve gözlerini kapattı ve bir dua okudu ve hayrını bana doğru üfledi.” (s.69)”

*Kötü enerjiyi, kem gözü ilenmeyi durdurması amaçlanarak yapılan dua ve duanın korunmak istenen kişiye doğru üflenerek gönderilmesidir.

“O zamanlar Kıbrıs’ta Türklerin hafta sonu Perşembe günü öğleden sonra başlardı. Cuma pazardı .”(s. 26)”

“Cami okula bitişikti... Müslüman bayramları dışında kullanıldığını hiç hatırlamıyorum.” (s.103)

*Yazarın kişisel bir saptamasını okuyucuyla paylaştığı bu cümle aslında hem bir gerçeği dillendirmekte hem de Kıbrıs insanının dine bakış açısını ortaya koymaktadır. Buna göre dinin Kıbrıs’ta çok eski zamanlardan beri softalık boyutunda yaşanmadığı ve güzel duygular barındıran bir inanç ve ritüeller toplamı olarak algılandığı ortaya çıkmaktadır.

“Ama yeni yıl arifesi Türkler Rumlar Ermeniler ve Maronitler tarafından ortaklaşa kutlanırdı.” (s.138)

Buhurdanlık (s.47) Tütsülük

“Aşağı kattaki odamız kadınlarla doluydu bütün başlar örtülüydü.Gülsuyu kokusu buhurdanlık kokusu ve kadınların mevlit okuyacakları yerde iki kandil.” (s.47)

*Mevlitlerde ve kem gözden sakınılması amacıyla diğere zamanlarda içinde buhur ve zeytin yaprağı yakılan fırınlanmamış topraktan yapılan bir tür kase.

Kurşun Döktürmek (s.161)

*Kurşunun kızgın bir zemine eritilip dökülerek kehanette bulunulmasına verilen isim. Bir tür bilicilik (falcılık).

*Yaşamlarında ard arda terslikler olduğunu düşünen ve bunun nedenini öğrenip bundan kurtulmak isteyen insanlar, bu işte uzmanlaşmış kişilere giderek kurşun döktürmek diye tabir edilen bir tür ritüel gerçekleştirmektedirler. Kurşunu dökerek kehanette bulunan kişi, çoğu kez yaşlı, gün görmüş bir kadın olurdu. Kadın kızgın sac üzerine eritilip dökülen kurşun parçalarının donduğu zaman aldığı şekillere bakarak yorumlarda bulunurdu. Sorunu belirtir ve çözümlerini önerirdi.

“Bir gün annem eve daha önce hiç görmediğim yaşlı bir kadınla birlikte geldi. Bir bilici olarak ünlenmişti.” (s.161)”

“Yaşmağının ardından yüzünü görmek olanaksızdı.Yalnızca gözleri. Parlıyordu. Bohçanın içinden birkaç parça kurşun seçti ve birtakım anlaşılmaz dualar arasında kurşunu saç tavanın içine koydu.Kurşun eridi ve yayıldı ve kadın tatmin oluncaya kadar tavayı bir o yana bir bu yana salladı durdu.Annem daha önceden bu işi biliyor olacak ki tam zamanında bir sürahi suyla ortaya çıktı. Hasan dayım ateşin ve tavanın üstünden dört yana doğru atlatıldı kadın yine dualar arasından erimiş şekillerin üstüne suyu döktü ve şekiller oldukları gibi donup kaldılar. (s.162)”

*Kuşun dökenler genellikle bunu para karşılığı yapmazlar veya sembolik bir miktar bir hediye kabul ederlerdi. Bu işle ünlenmiş, kehanetleri çıkmış söyledikleri inandırıcı bulunan kişiler özellikle tercih edilirdi. Kurşun dökmek yalnız ters giden işleri düzeltmek için değil, bir işe başlarken bir tür önceden yapılmış nazardan koruma töreni niteliği de taşırdı.

Yeni bir işe kalkışanlar, kendini daha güçlü hissetmek isteyenler da zaman zaman bu yola başvurmaktaydılar. Korkuya kapılan nedensiz saldırganlaşan kişiler için de kurşun döktürülürdü.

“Benim oğlumun talihsizliği oradaki küçük oğlana da bulaşsın inşallah.”(69)

*Beddua: Kötü niyetli kişilerin bir başkası için kötü dileklerde bulunması, kötü söz söylemesi.

5.2.6. - Günlük Yaşam ve Gelenekler

“Babam yalnız muallim değildi...yerine getirmesi beklenen görevlerden biri de akşamları köy kahvesinde onlara gazeteleri okumaktı.” (s. 22)

*1930 lu yılların Kıbrıs’ında Türk’ler arasında eēitim düzeyinin oldukça düşük olduēu gözlemlenmektedir. Türkler arasında eēitimin yaygın olmaması yalnız ekonomik koşulların elverişsizliğinden değil, dinsel nedenlerle belirli alanların içine hapsedilmiş insanların taşıdıkları korku ve endişelerden de kaynaklanmaktaydı. Kadın erkek ayrımının çok katı kurallarla iki cinsi de sınırlaması, ērenmenin yoldan çıkmakla ilişkilendirildiēi için de kızların ve kadınların ahlaklarını sözde korumak için evlere kapatılması bunun vehametini artırmıştı. Kılık kıyafetteki rtnmeyle başlayan kapatılma hali özellikle kadınları uzun yıllar toplumdan bilinçten ve dünyadan uzak tutmuştur.

*Yaşmak (s.61) Bir tür peçe. Kadın yüz rts

“Molla kadın yařmaēının ardındaki yüzünü saklamadı fındık gibi kahverengi ve buruşuktu, göz pınarları sulu suluydu. Oda üç duvar boyunca uzanan minderli bir divanla döşeliydi....yaklaşmamı söyledi titreyen yaşlı elini gözlerimin üstüne koydu böylece göremez oldum....Molla kadın beni divana tırmandırttı ve orada yattım...Sonunda yaşlı kadın dualarını odanın serin havasına üfledi. Ve benim üstüme eēilip kuru parmaklarını yüzümde gezdirdi. (s.61)

*Kadınların çarşaf olarak adlandırdıkları genellikle iki parçadan oluşan koyu renkli giysilerine ek olarak kullandıkları ve yüzün göz hizasından gerisini örtmeye yarayan ince kumaş örtüye yaşmak denmektedir. Kıbrıs’ta kadınların çarşaftan önce yařmaēı terk ettikleri bilinmektedir.

“Hemen her akşam yarım düzine kadar kadın muallimin karısıyla kahve içmeye uērardı.” (s.22)

“Bütün kadınlar ayakkabılarını verandada çıkartıyor ve içeriye el dokuması kalın çoraplarıyla girip mangalın etrafına oturuyorlardı.” (s.103)

“Kışın mangalda ince külün içine kor halinde odun kömürü gömülü. Bir tarafta çaydanlık öteki tarafta Türk kahvesi için cezve.” (s.22)

“Babam kahveden döndüğünde kapının önünde öksürürdü Muhtar ve öteki kocalar harnup ağacının altında beklerlerdi.” (s.23)

*Köy öğretmenin eşi de öğretmenin kendisi kadar önemsendiği için köylü kadınlar onunla görüşmeyi özel bir durum olarak yaşamaktaydılar. Özellikle o bir muallime ise ondan öğrenecekleri her şeyle daha çok ilgilenirlerdi. Akşamları okunan romanlar bilgi yüklemesi değilse bile hayal gücünün genişlemesi ve bir yerlerde başka yaşamların da olduğu gerçeğinin algılanması açısından köylü kadın ve kızlar için son derece eğiticiydi.

“O zamanlar Kıbrıs’ta Türklerin hafta sonu Perşembe günü öğleden sonra başlardı. Cuma pazardı.” (s.26)

“Küçük ailemizde Perşembe günleri etkinliklerle dolu geçerdi.Ekmek pişirme, odun yarma, hamamı ısıtma.” (s.26)

“İbrahim’le babamın yardığı odunlar şimdi küçük hamamın bakır kazanında yanıyor.” (s.32)

“Narları mevsiminde ipe dizip mutfaktaki çıplak merteklerden aşağıya sarkıtma alışkanlığımız vardı. Cuma günleri köy halkı evinde otururdu”. (s.33)

“Süt ara sıra da mangaldaki korlaşmış kömürün üstünde kaynardı...”(35)

“Fırın kerpiç tuğlalardan yapılmıştı içinde odun yakılırdı.” (s.23)

“Koskoca keşane evi güneşte pişmiş tuğlalarla inşa edilmişti. “(s.44)

“Mutfığımız dar ama uzundu.Büyük kısmı altı ya da yedi tane küçük bölmeye ayrılmış açık bir ocaktan oluşuyordu.Her Perşembe günü ister kış olsun ister yaz olsun ocağın üstü yedi ocak da hep dolu olurdu “(s.28)

“Köy otobüsleri oraya ancak haftada iki kere giderdi.” (s.22)”

“Cuma günleri gerçekte kimseden fazla iş yapması beklenmezdi. “(s.28)

“Cuma günleri köy halkı evinde otururdu.” (s.33)

“Üzüm ve ezilmiş yeşil zeytinden oluşan kahvaltıdan sonra köşedeki kahveye gidip, siyah dizlik ve kalın kumaş bir bellik giyen kara Kosta’yı bulduk.” (s.62)

“Kara Kosta el arabasını sürdü. Ödülü bir gümüş şilin ve öğle vakti esaslı bir yemek olacaktı.” (s.63)

“Kazandığı parayı renkli mendilin bir köşesine attığı bir düğümün içine yerleştiren çamaşırcı kadın da gitmişti.” (s.28)

“Yemenili ve uzun donlu kadınlar oradan buradan çıkmaya başladılar.Fesli ve dizlikli erkekler onları izlediler.” (s.37)

“Biz o köyde bulunduğumuz ve yerel haykırış huu huuu olduğu için beni bahçeden içeri çağırmak istediği her defasında bu şifreyi kullanmaya dikkat ederdi.” (s. 30)

“Kahvedeki adamlar toprağa kazılmış bir oyuğun içinde bir ateş yakarlardı ve kavurucu bir sıcaklığa ulaşana kadar beklerlerdi. Közleri içerde bırakıp yağlı kağıda sarılı butu içine koyarlardı. Oyuk sıcak kuru yaprakla kapatılırdı”.(s.42)

*Kıbrıs’ta “Küp Kebabı” veya “Kuyu Kebabı” olarak adlandırılan bir kebab türüdür. Toprağa kazılan bir çukura ateş yakıp korlaşan kömürün üzerinde eti pişirmek şeklinde yapılır.

“Sotirini bıçakçı dükkanındaki çekicin örs üstündeki sesi ile uyanırdım.” (s.45)

*Kıbrıs’ta ticaret uzun yıllar Rumların elinde yaşamıştır. Bu nedenle birçok ticari alan ve meslek grubu da Rumlar tarafından yürütülmüştür. Seramik atölyelerinden bıçakçı atölyelerine dek birçok zanaat yeri ve buna bağlı meslekler Türkler tarafından daha sonraları yapılmaya başlanmıştır.

“İstasyonun dışında bir fayton sırası vardı tenteleri kalkık.” (s.137)

*1930 lu yılların Kıbrıs’ında ulaşımın seçenekleri hem az hem de zorlayıcıydı. Köylüler iri eşekleri, katırları kullanmakta, şehirde ise faytonlar ve zaman zaman az sayıda zenginin sahip olduğu otomobiller görülmekteydi. İnsanlar yürünemeyecek mesafeler söz konusu olduğunda bir araca binmenin yolunu ararlar diğer şekilde bu mesafeleri yürüyerek almaya çalışırlardı.

“Tepelerde günlük kullanım için tabaklarımızı ve kaselerimizi satın aldığımız seramik atölyeleri bulunurdu.” (s.45)

“Babam annemin gönülsüzlüğüne rağmen kuru bir hurma yaprağının üstünde dizilmiş yaseminler alırdı. Büyük evde Tophane caddesindeki en büyük yasemine sahipken buna tam bir kuruş ödemek! “(s.66)

*Paranın son derece kıymetli olduğunu vurgulayan bu cümle nezaketin yine de koşulları zorladığını aktarmaktadır.

“Annem erkek kardeşleri gelmeden önce rujunu silerdi. “(s.63)

*Kadınların erkek kardeşlerine bile çekinceli davranmalarını gerektiren bir bakış açısı yüzünden kadınlar toplumda her zaman dikkatli ve ölçülü davranmak zorunda kalmışlardır.

“Kostari uyumak için hanına gitmek zorundaydı.” (s.73)

“Kapalı çarşıya tuhafiyeciler, çamaşırcılar ve düğmeciler çarşısıydı arasta adı verilen bir sokaktan geçerek yürüye yürüye gittik.”(s.62)

“Asma altı adı verilen meydanın yakınında babam ben Kara Kosta’ya emanet ederek meydanda küçük bir hatıra eşya dükkanı bulunan yeğeniyle kahve içmeye giderdi.” (s.63)

“Et bir buz kutusuna buzların üstüne yerleştirilmeye başlandı. Alttaki bölümler meyve ile doluyordu.Buz akşama kadar eriyecek ve öğleden sonra geç saatlerde buzcu bir başka blok beceremezse et tehlikeye girecekti.Eti birkaç saatten fazla tutamazdık Çarşıya günlük sefer bu yüzden yapılıyordu. “(s.63)

“Mezeler ve pilavlar geldi kadınlarla çocuklar yatmaya gönderildi.” (s.116)

“... Akrabadan olmayana yapıldığı gibi ikram edilen hurma ya da patlıcan macunundan sonra ikinci bir kadeh buzlu su istemeye ile zorlanırdım.” (s.81)

“Toprak testiler verandada terler ve ilk soğuk kadehi babam yudumlardı.” (s.192)

“Annem göğsümü ham zeytinyağı ile ovdu.” (s.57)

“Mindere koştum ve köyde dokunmuş ham yüнден bir örtüyü örttüm üstüme.” (s.24)

“Annemin yatakta kaldığı süre boyunca kadınlar sırayla girip temizliği yemek pişirme işini ve öteki sayısız ev işlerini yaptılar ...”(s.160)

*Samsı Bol yağda kızartılarak pişirilen ardından da şerbete batırılan cevizli veya bademli bir tür tatlı.

“...Kabukları koyu kahverengi olsun diye suya soğan kabukları atarak yumurta haşladı.” (s.147)

“Pamuk çilelerini kaynayan nişastaya batırırlar ve...gerilen ipe asarlardı.”(101)

“Gündüzleri annem tek bir kapıyı bile kilitlemeden evden ayrılırdı.” (s.127)

“Hepsi olgunlaşan zeytinlerine harnuplarına, bamyalarına ve soya fasulyelerine göz kulak olmak için dışarıda tarlalardaydılar.Açık havada kocaları ve çocuklarıyla birlikte uyuyorlardı.”(s.82)

“Tombuldu.Pembe bir yüzü ve mavi gözleri vardı. Tipik bir Baf özelliği. (s.77) Lefkoşa’ da dinsel açıdan fes giymeye devam eden tek tük birkaç kişiden biriydi.” (s.78)

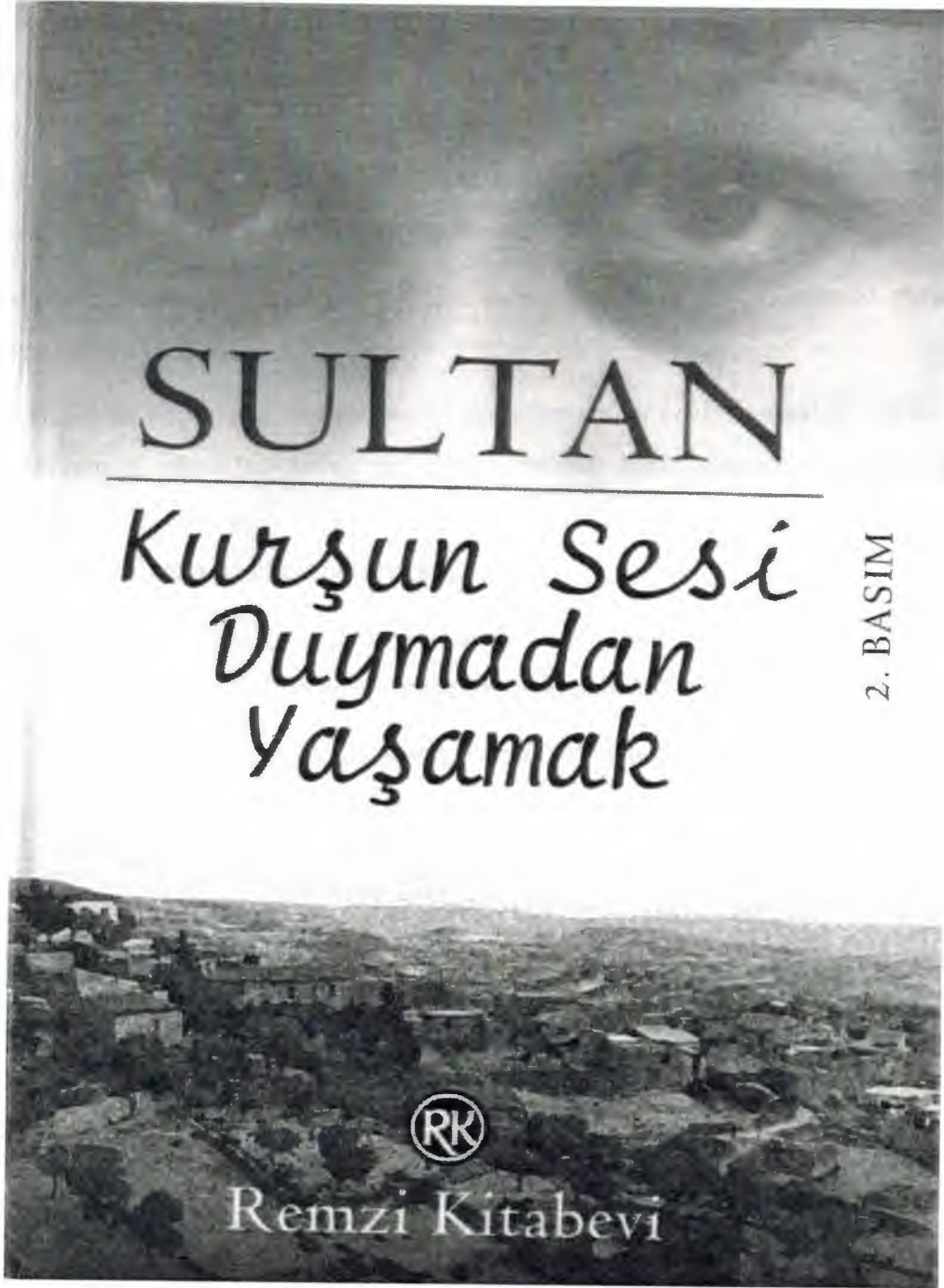
“Bu Baf’lıları anlamak bazen çok zor olurdu. Rumca’yı genellikle Türkçe’den iyi konuşurlardı. “(s.78)

“Baf’lı Türklerin geleneksel olarak adadaki en eski Türk yerleşmecilerin soyundan geldikleri kabul edilirdi.Türkçe’yi Rum aksanıyla konuşmaları olgusu bu eskiliği güçlendirirdi.” (s.178)

*Rumların yoğun olarak yaşadığı bölgelere yerleştirilen ve Türk gelenek ve göreneğini yaşatmak amacını güden eski Osmanlı Türklerinin doğal olarak yaşadıkları bölgede var olan komşularından da etkilendikleri ve dil kullanımlarının benzeştiği söylenmektedir.

5.3.- KURŞUN SESİ DUYMADAN YAŞAMAK

Yazarın birinci kitabı olan “Kurşun Sesi Duymadan Yaşamak” halen yaşamını İzmir’de sürdüren yazarın Kıbrısın kırsal alanındaki insanların yaşamlarını ve barış içinde yaşama mücadelelerini anlatmaktadır. 1998 yılının Mayıs ayında Remzi Kitabevi tarafından okuyucuya ulaştırılmış roman, 189 sayfadan oluşmaktadır.



5.3.1. KURŞUN SESİ DUYMADAN YAŞAMAK- SULTAN

1935 yılına tarihlenen bir başlangıçla yola çıkmaktadır. Bu başlangıcı nedeniyle de kırk yıl gibi uzun bir zamana tanıklık etmektedir.

Roman kahramanlarından biri olan Molla Mehmet'in yaşamından kesitlerle başlayan roman öyküsü, köy yaşantısını, sıkıntılı, fakir ve ayakta kalıp yaşamak için uğraşan insanların yaşamlarını ortaya koymaktadır. Roman ilerlerken, başkalarının haklarına pek de aldırmadan yaşamayı ve bir tek kendini düşünmeyi ilke edinen başka insanların dünyalarından da kesitler görmekteyiz. Bir çelişki olmaktan çok yaşamın bir gereği gibi sunulan bu durum aslında ayakta kalmak için verilen mücadelelerin başka başka biçimleridir.

Molla Mehmet zamanına göre uzak görüşlü ve eğitime önem veren, insanca yaşamaya ve yaşatmaya çalışan biridir.

Molla Mehmet'in küçük kızı Azime' ye ve onun yaşamına odaklı anlatılan romanda sosyal yaşam, ekonomik sıkıntılar, savaş ve ölüm korkusu, insan olmanın direngenliği içinde verilmektedir. Azimenin zorlu hayatı ve yaşama sınırsız tutunuşu o yılların savaş koşullarında gösterilen yürekliliklere de güzel bir örnektir.

Savaşmak, göç etmek, yeni bir yaşam, yaşanacak yeni bir yer yaratma endişesi içinde uzun ve sanculu süreçler yaşayan Azime, bu direnişinin semeresini almış olarak öyküsünü tamamlar.

1974 yılına dek süren ayakta kalış savaşı, çevrelerinden birçok sıkıntıyı kimi kez acıya dönüştürmüş. kimi kez de sevinecek bir şeyler bırakmıştır.

5.3.3. - Düğün Gelenekleri

“Düğün gelenek ve görenekleri, yaşanan bölgenin özellikleriyle yakından ilişkili olmaktadır. Ekonomik koşullar, eğitim düzeyi, mevsim, iklim ve beklentiler bu geleneklerin yaşama geçirilmesinde ve sürdürülmesinde son derece etkin rol oynamaktadır.”

Yüzgörümlüğü (s.31)

*Nikahtan sonra gelinin kapalı duvağını açıp yüzünü görebilmek için damat tarafından geline takılan mücevher, takı.

“Yüzgörümlüğü olan boynundaki on beş altınlık kaytana yapıştı.” (s.31)”

Yemeli içmeli (s.75)

“Yemekli içkili düğün yemeği.”

“Kaynanası illa ki “Bir tanecik kızımı yemeli içmeli düğün olmadan evlendirmem” diye tutturmuştu. Kaynatası da düğünden önce ağırlık verilmesi adettir gibisinden bir laf etmişti.”(s.75)

*Eskiden düğün yemekleri özellikle köylerde çok önemsenirdi. Erkek tarafınca yapılan yemekli düğünler kız tarafı için bir övünç kaynağıydı. Değişen yaşam koşulları bu geleneğin çok pahalı hale dönüşmesine neden olmuş bunun yanı sıra zaman ve mekan sorunları yaşandığından gelenek terk edilmiştir. Şimdilerde kimi aileler bunu çok yakınların ve ailelerin birlikte düğün gecesi birlikte yemek yemeleri şekline dönüşmüştür.

Ağırlık (s.75) Başlık parası.

*Kıbrıs'ta 60 lı yıllarda terk edilen bir başka gelenek de başlık parasıdır. Bu Osmanlı geleneği Kıbrıs'taki adıyla “ağırlık” ekonomik koşullar ve eğitimle edinilen bilinç nedeniyle terkedilmiştir.

“Sonra da o güne dek biriktirdiği harçlıklardan oluşan parayı Süleyman'a teslim etti. Mademki ağırlık parası istiyor Molla Mehmet, çıkaracak bir cebinden koyacak öbür cebine diyerek...”(s.93)

“Nikahlandıktan bir yıl sonra evlenebilmişlerdi.” (s.93)

*Kıbrıs'ta 1960 lı yıllara dek sürdürülmüş gelenekte çiftler nişanlılık döneminin ardından nikahlılık dönemi yaşarlardı. Bu dönem bazen 1 yıl bazen 3 yıl gibi değişken sürelerle uzayabiliyordu. Nikahlılık süresinin uzamasını çoğu kez ekonomik koşullar belirliyordu. Düğün yapılmadan iki gencin bir arada bulunması hoş karşılanmaz ve ayıplanırdı.

“Yine de anası teklif etmeden nişanlısına yemek teklif edemiyor ikramda bulunamıyordu”.
(s.74)

*Kırsal bölgelerde kaç göçün fazla olmaması çoğu kez gençlerin birbirlerini görüp beğenmelerine ortam hazırlasa da aileler bu evliliği onaylasa bile fazla yakınlaşmak hoş karşılanmazdı. Özellikle kız evi bu konuda titizlik gösterir resmi nikah bile kıyılsa düğün yapılmadan yakınlaşma engellenmeye çalışılırdı.

5.3.4. - Mutfak

Herse (s.59) Tavuk eti ve buğdayla yapılan bir tür yemek.

“Fahriye kadının düğün gibi özel olaylar için buğday ve etle yapılan meşhur Hersesini pişirmeye çağrıldığı zamanlardaki dayanıklılığı...! “(s.59)”

*Eski yemekli düğünlerin vazgeçilmezi olan herse yemekli düğünlerin ortadan kalkması nedeniyle pek de anımsanmaz olmuştur. Tavuk ve buğdayla yapılan bu yemek şimdilerde özel ikramlarda ve isteklerle pişirilmektedir.

Ceviz macunu (s.106) Ceviz reçeli

“Her bir cevizin dışındaki yeşil kabuğu ince ince ayıklamak lazım. Ellerin biraz kararacak cevizin suyundan bunu zaten bilirsin her halde. Neyse,bir lenger su doldurup ayıkladığın cevizleri içine at. Sonra bir hafta suda dursun her gün suyunu değiştir.... Ondan sonra tülbentciğin içine kireç koyup suya at. On macunları da aynı suya atıp 3-5 saat bırak.... İstersen geceden kirece koyup sabaha kadar bırak... sabah hemen kireçli sudan çıkarıp yıkadıktan sonra sıcak suya ayıp kaynat. Alıp soğuk suya at bu arada tenceredeki suyu değiştirip tekrar kaynat.Su kaynayınca cevizleri soğuk sudan alıp tencereye at. Birkaç defa böyle yaptıktan sonra şekerle kaynat. Hepsi bu kadar. “(s.106)

5.3.5 - Günlük Yaşamda Kılık Kıyafet

Çarşaf (s.17)

*Çarşaf iki parçadan ve çoğunlukla koyu renklerden dikilirdi. İki parçadan oluşan çarşafın, Kıbrıs köy kadınları arasında kimi kez yalnızca üst veya yalnızca alt olarak da kullanıldığına rastlanmaktaydı.1960 lı yıllarda terk edilen çarşaf giymek adeti önce şehirlerde, sonra köylerde bırakılmıştı.

“Çarşafının üst parçasını giymeye çalışan Fahriye kadın kapı ağzında belirivermişti.” (s.17)

İki parçadan oluşan çarşaf adlı giysi kimi kez özellikle de köy yaşamında pratik olmadığından duruma göre yalnız üst veya yalnız alt olarak tek parça kullanılmaktaydı.

“Çok sonraları köylü kadınları kara çarşaftan iyice sıyrıldıkları 60 lı yıllarda bile köyde Zehra gibi her zaman pantolonla dolanan bir başka kadın olmayacaktı.” (s.35)

*Romandaki Zehra tiptemesi o yıllara göre kendi özel nedenleri yüzünden bile olsa kılık kıyafet ve tutum olarak diğer kadınlardan daha farklı bir tutum sergileyen özgüvenli bir kadını vurgulamaktadır.

Dizlik (s.29)

*Çoğunlukla siyah renkli kumaştan dikilen arkası ön taraftan daha bol ve kırmalı(pileli) diz hizasında boyu olan bir tür şalvar.

“Dizine kadar çizmeleri, diz hizasında çizmelerle buluşan arkası bol kırmalı siyah dizliği, gömleğinin üstüne giydiği düğmeleri hep açık siyah yeleği ve kat kat sarılmış kalın bir kuşağı vardı.Köyde arkası bol kırmalı siyah dizliklerinden vazgeçemeyen birkaç eski toprak, bir de Şaban efendi vardı.”(s.29)

Yemeni (s.35)

*Erkeklerin başlarını güneşten korumak için kullandıkları beyaz kumaştan bir tür örtü.

“Her zamanki gibi pantolonunu deri çizmelerinin içine sokmuştu. Elinde sigarası başında yemenisiyle kendinden emin haliyle avlunun ortasında dikiliyordu.” (s.35)

Gecelik entari (s.27)

*Gece yatarken erkeklerin giydiği bir tür erkek geceliği.

Kukuleta : Uyurken kullanılan bir tür erkek başlığı.

“Molla Mehmet yatarken giydiği kukuletasını çıkarıp...başını sıvazladı.”(s.26)

Çarşafa sokulmak

*Yaşının yeterince büyük olduğuna, artık yetişkin olduğuna karar verilen genç kızların çarşaf giydirilmesine “çarşafa sokulmak” denir.

*Genellikle bu genç kızlar çocuk yaşta 12-13 yaşındadır. Yetişkinlik göstergesi olan çarşafa girmiş genç kız, artık ergen genç kız, evlilik yaşına girmekte olan genç kız olarak yorumlanmaktaydı.Bu da, çarşafa sokulmuş genç kızların çok erken yaşta evlendirilmelerine neden olmaktaydı.

“Henüz alışamadığı çarşafının eteklerini savurarak yürüdü.Birkaç ay önce artık genç kız olduğuna çocuk olmadığına karar verilerek çarşafa sokulmuştu.” (s.56)

“Kapının arkasında çarşafının lastikli eteğini entarisinin üstüne giydi.Sonra her zaman yaptığı gibi çarşafın üst başlığını kafasına geçirmeye çabalarken avluya fırladı.(s.76)

*Kırsal yaşama neredeyse hiç uymayan tam tersi zorlaştırmacı olan çarşaf köy kadınlarının çok da severek kullanmadıkları bir giysi olmuştur. Bu nedenle bir yere özellikle de acele ile giderken bir parçası neredeyse unutulmakta veya zor hatırlanmaktadır.

5.3.6. – Geleneksel İnanışlar ve Günlük Yaşam

“Fahriye kadın bakır kabın içinde kaynayan suya küçük bez torbalardan çıkardığı bir tutam kurutulmuş gül yaprağıyla bir tutam mürver attı. Küçük kız geldi. Annesinin yardımıyla tasın başına oturdu.Fahriye kadın tastan gelen buhar gözüne gelecek şekilde kızın başını hafifçe eğdi.Elindeki kocaman bezi kızın başına örttü.” (s.40)

*Eski dönemde Kıbrıs köy yaşantısında doktor ve ilaca ulaşmanın hayli zor olduğu anlaşılmaktadır. Sağlık sorunlarını kendi kendilerine çözmeye çalışan halkın bitkileri kullanmakta oldukları ve bu yöntemleri özellikle yaşlıların bildiğini gözlemlemekteyiz.

“Kasabada doktora gitmiş hatta kendi deyimiyle aynaya da girmişti ama şifa bulamamıştı. (s.58)

*Yaşlılar arasında hala kullanılan ifadesiyle “aynaya girmek” röntgen filmi çekrtirmek anlamındadır.

*Haşhaş Suyu

* Haşhaş tohumunun kaynatılmasından elde edilen sıvı. Çok eskiden çocukların deliksiz uyumalarını sağlamak annelerin bebeklerine içirdikleri sıvı.

“Hadi kadınım hadi! Birkaç tokat aşket kızına da kendine gelsin ölüm mölüm yoktur.Soğuk suyu boca edince uyandı evlatcık. Dirildi hikayesi çıkaran olursa canını yakarım.Haa bir daha uyusun diye haşhaş suyu içirttiğinizi duyarsam iki elim yakanızda olur.Hep yapardık da bir şey olmazdı demeyin. Hatice kadın azıcık kaçırınca ölçüsünü az kalsın evladınızı kaybediyorsunuz.”(s.73)

*Doğru kullanılmadığı zaman bitkilerden ve tohumlardan elde edilecek yararın zarara dönüşebileceğini anlatan bu cümle bizi kimi kez halkın karşılaştığı olumsuz durumlardan biri hakkında da bilgilendirmiş olmaktadır.

İspirto Rakısı

*Maviye çalan rengiyle halk arasında dezenfektan ve ağrı kesici olarak ovmak suretiyle uygulanan yüksek dereceli alkol.

“Mavi ispirotoya batırıp kadehlerin dibine yapıştırdığı pamuk parçalarını tutuşturur, becerikli elleriyle bardağı yüzükoyun uzanan Molla Mehmet’in çıplak sırtına kapatıverirdi.” (s.99)

*Şişe Çekmek: Ağrıyı almak için halk arasında uygulanan bir yöntem

“Halk hekimliğinin bir parçası olan sağaltma yöntemlerinden bir olan şişe çekmek o dönemlerde çoğu kez yaşlı kadınlar veya bu işte tecrübeli rum kadınlar tarafından yapılmaktaydı. Müslüman kadınların erkeklerle böylesi bir nedenle bile olsa fazla yakınlaşması hoş karşılanmadığı için bu tür sağaltma işlerini rum kadınlar yapıyordu.

*Namsiye (s.26) Cibinlik olarak kullanılan ince kumaştan yatak korunağı

“Pirinç karyolada doğruldu, namsiyeyi açtı. İpekböceği kozasından Yereşibu köyünde dokunan bürümcük namsiyeler cibinlik işlevi görmenin ötesinde yanında mahremiyet de sağlardı. (s.26)”

İpek Böceği

*İpek böceği, kozalarının çeşitli işlemlerden geçirilerek ipliğe sonra da kumaşa dönüştürüldüğü küçük beyaz böcek ve onun ismiyle anılan nakış işi.

“İpek böceklerini kendileri besleyip büyütürlerdi. Kozaları kaynar sularda ipeğe dönüştürür, yumaklarını Yereşibu’daki dokumacılara götürürlerdi. “(s.26)

“Zeytin ve keçi boynuzu toplama işi hükümet tarafından ilan edilen tarihlerde başlardı. Ürünün daha önce devşirilmesi yasaktı. Mal mülk sahibi olmayan köylüler gündeliğe giderdi. Erkekler silkici kadınlar da toplayıcı olurdu.” (s.36)

“Erkekler uca doru giderek incelen “Vakla” denen uzun değneklerle vurarak dallardaki ürünü yere düşürür kadınlar da toplardı. Erkeklerle daha çok gündelik verilirdi. Zehra silkici olarak erkeklerle aynı işi yapıp aynı gündeliği alırdı, ürün toplamazdı.” (s.36)

*Ekonomik koşulların hayli kötü olduğu 1640 lı yılların Kıbrıs’ında parası olan köylülerin ürünlerini gündelik yevmiye karşılığında diğer köylüler toplardı. Zeytin, harup gibi ürünler böyle toplanmakta, yapılan işin niteliğine göre çalışan para almaktaydı. Erkeklerin işgücünün daha ağır ve çok işi yapmaya uygun olduğu düşünüldüğü için de erkeklere farklı ödeme yapılmaktaydı.

“Erkektir istediği gibi davranır derdi.” (3-s.125)

*Bu sözde de erkeklere toplumdaki bakış açısı sergilenmekteydi. Eğitimsiz kadınlar, gücün olduğu yere korkuyla yaklaşıyorlar, bu nedenle erkeğe karşı çıkmayı değil susmayı ve alttan alıp idare etmeyi yeğliyorlardı.

“Şeytanın gece karanlığında gezenleri tuzağına düşürmek için kara köpek benzeri kılıklarda pusuya yattığı hikayeleri kafasında cirit atmaya başlamıştı.” (s.25)

*Batıl inanışlardan birini yansıtan bu anlatımla bilinmezi temsil eden karanlığın getireceklerinin de olumsuz olacağı düşüncesiyle ürkek davranılmakta ve bu olumsuzlardan en büyüğü olan “şeytan”ın çeşitli kılık ve görüntülerle insana saldıracağı düşünülmekteydi.

“Köye döndüğünde içinde kalın ciltli çok ağır bir kitap varmış gibi görünen heybesini alıp kahvehaneye kapandı.Lüksün ışığı bir kez daha gün ışıyınca kadar yanık kaldı. O günden sonra Fahriye kadın hızla iyileşmeye başladı.” (s.36)

*Bir din adamı olan Molla Mehmet’in eşinin rahatsızlığına kendince çözümler aradığı ve bu inançla dualar okuyarak bir takım ritüelleri gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Kerpiç (s.26)

*Toprağa saman katılarak elde edilen harcın kalıplar halinde kesilip güneşte kurutulmasıyla elde edilen bir ev yapı malzemesi ve bu malzemedan yapılan eve verilen ad.

“Kerpiç duvarları kireçle badana edilmiş yüksek tavanlı köy evinde herkes uykudaydı.” (s.26)”

“Dedelerinin gümüş bir gülümdanlıktan avuçlarına gülsuyu damlacıkları serpiştirmesi her veda sahnesinde kendilerinin kötülüklerden korunması için kıpır kıpır dudaklarda dualar edişi bu evden hiç eksik olmayan güllü lokumlar bu anılar yumağının renkli ve ayrılmaz parçalarıydı.” (s.103)

“Meydanın bir yanında Molla Mehmet’in Cuma namazlarını kıldırıldığı köy mescidi vardı.” (s.54)

“Ama zaman bize uymazsa biz zamana uyacağız.” (s.125)

*Bir tür uyum kararını ifade eden bu söz değişen zamanı ifade etmektedir. Değişen zamanın getirdikleri de değişim kadar sarsıcı olsa bile başka bir çıkış bulunmuyorsa buna uyum sağlamak ve aykta kalıp varlığını en iyi şekilde sürdürebilmek amacıyla gereğini yapmanın önemi vurgulanmaktadır.

“Hadi bize bir manicik söyle be Elhamiye abla.dedi.” (s.121)

*Doğaçlama söylemlerle mani söylemek geleneği halk arasında oldukça yayındı. Bu konuda yetenekli ve donanımlı kadın veya erkekler genç yaştan itibaren mani söylerlerdi. Düğünlerdeki atışmalarla deneyim kazanan bu kişiler sözlü geleneğin de taşıyıcısı ve yaşatanı konumundaydılar.

“Yer yerinden oynamış şikayet edilerek sarıklı hoca köyden sürülmüştü.” (s.55)

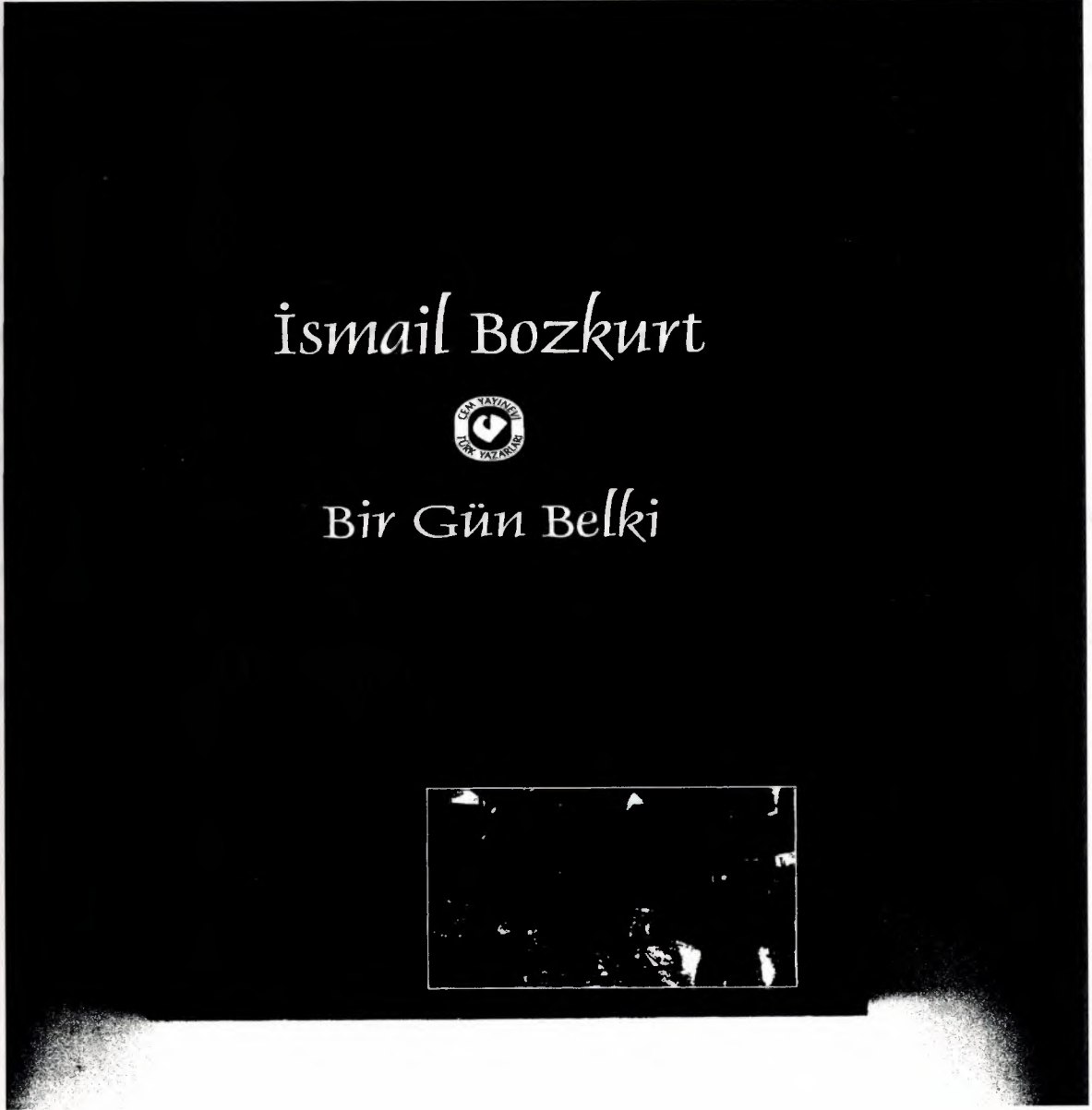
*Kız çocuklarının eğitim almasını onaylamayan zihniyetin yaygın olduğu o dönemde, Molla Mehmet farklı bir bakışla küçük kızının eğitim görmesini arzu etmektedir. Bu yüzden öğretmeni tarafından kendine uygulanan şiddeti onaylamayarak şikayetle öğretmeni cezalandırmıştır.

“Birisinden kazık yiyenler İngiliz oyunu yaptın, ya da İngiliz puştluğu yaptın demiyorlar mıydı.?” (s.61)

*Halk arasında bugün bile zaman zaman kullanılan İngilizlerle ilgili sözler bulunmaktadır. Uzun yıllar Kıbrıs yönetimini elinde bulunduran İngilizlerin yönetimleri kadar hal, tavırları tutumları da halk tarafından çeşitli yorumlarla öğrenilmiştir. Kimi kez disiplin, kimi kez sağlamlık, kimi kez de güvenilmezlik yönüyle dile getirilen İngilizlere ait sözler, romanda böylesi bir bakışı da ortaya koymaktadır.

5.4. - Bir Gün Belki,

İsmail Bozkurt tarafından kaleme alınmış bir roman. Cem Yayınevi tarafından 2002 yılının Ocak ayında okuyucuyla buluşan roman 350 sayfadan oluşmuş. Kıbrıs'ın Boğaziçi köyünde yaşanan olayları anlatan roman aynı zamanda Türk ve Rum'ların birlikte yaşadığı bir köy yaşantısını ve gerilimi aktarmakta



5.4.1. - BİR GÜN BELKİ

İsmail Bozkurt' un kaleme aldığı roman Ocak 2002 tarihinde basımı yapılmış bir savaş romanı. 1963 yılı sonrasında Kıbrıs'ta gerilen siyasi ortamın savaş havasına döndüğü ve Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin arasındaki huzursuzluk ve gerilimlerin tırmandığı bir süreci aktarmakta olan romanda, bir Türk erkeği ile bir Rum kızının aşkları da kurguya ayrı bir renk katmaktadır.

TMT nin kuruluşundan ve yapılanma şeklinden de zaman zaman söz edilen roman aslında karma yaşayan bir köyde komşuluklarını sık sık çekişmelerle bölen iki halkın bazı noktalarda da ister istemez yakınlaştığını ortaya koyumaktadır. Mehmet ve Nitsa'nın aşkı aslında savaş ortamında ve karşı karşıya kalınan zorluk ve tehlikeye rağmen bazı konularda kişilerin bildiklerini okudukları gerçeğini de vurgulamaktadır.

Yazar romanı kaleme alırken kuşkusuz kendi deneyimlerinden ve yaşamışlıklarında yola çıkmış bu da bize daha gerçekçi bir bakış açısı sunmuştur.

Kırsal yaşamın gereklerini yaşam koşullarını izlediğimiz roman, bunun yanında savaş ortamında, çatışma ve gerilimler üzerinde döndüğü için ağırlık bu noktada kalmıştır.

Romanın ele aldığı konu ve tema yaşanan zaman dilimi, romanı belli bir merkeze oturtmuş bu nedenle de sosyo kültürel unsurlar romanda pek yer alamamıştır.

Roman Kıbrıs ağız ve dil kullanımları açısından bize ipuçları verse de ne yazık ki halkın yaşantısından, gelenek ve göreneklerinden örnekleri çok fazla yansıtamamıştır.

5.4.2. - Düğün Gelenekleri

“Köyde düğünler genellikle harnıp ürününün toplanmasından hemen sonra yapılırdı.” (s.37)

“Hem harnıp ürünü dolayısıyla eline toplu para geçtiği, hem de pulya mevsimi dolayısıyla her gün yeni para kazanma olanağı olduğu içindi.” (s.37)

*Ekonomik koşulların yaşamın her alanında belirleyici olduğunu açıkca gözlemlediğimiz romanda, evlilik ve benzer nedenlerle paraya gereksinim duyan insanların harman zamanını veya ürün devşirme mevsimlerini beklemeleri de kaçınılmaz olmaktaydı. Avcılığın önemli bir gelir kaynağı olduğunu öğrendiğimiz bölgede insanlar bu nedenle gereksinimlerini bu zamanlara bekletmekteydiler.

“Evlilikte ne kadar yoksul olursa olsun erkeğin evinin olması gelenektir.” (s.36)

*Bu neredeyse kural gibi algılanan gelenek bugün de yaşamaktadır. Erkek evlenmeye karar verdiğinde evini de inşa etmeye başlamakta veya daha önceden inşa edip ondan sonra evlenmektedir. Yeni evli çiftlerin yaşama çok zorlanmadan başlamaları için bu tür bir girişimde erkek ailesi oğullarının evinin inşaatına ciddi anlamda katkı koymaktadır.

“O gün Dinçer’in düğün alayı vardı. En önde davul zurna ekibi arkasında Türk bayrağı taşıyan bir genç onun da arkasında genç kızlar ve kadınlar arasında gelin vardı. Onları kalabalık izliyordu.” (s.38)

*Türk düğün geleneğinde gelinin köy içinde gelin alayı ile gezdirilmesini çok kısa da olsa belirten yazar bu geleneği de bize aktarmış olmaktadır.

“Mehmet kulağında bir demet yasemin, elinde ucuna kırmızı beyaz kurdeler takılmış sağdıçlık değneği gelinin sağında caka satarak hava basarak kasılarak yürüyordu.” (s.38)

*Sağdıçlık geleneği de gelin alayı ile gezmek geleneği gibi yaşatıldığı gözlenmektedir.

“Kırmızı kuşağından Türk olduğunu anladı.” (s.245)

*Kılık kıyafetteki bazı ayrıntılar Türk ve Rumları birbirinden ayırmaktaydı. Kuşak bunlardan biriydi.

5.4.3. - Ev ve mutfak Adetleri

“İçki içmek Boğaziçililerin yaşam biçiminde önemli bir yer tutuyordu Köyde içki içilmeyen bir ev, içki içmeyen bir erkek yoktu.”(s.51)

*Baf yöresine ait bir köyde geçen roman bize aynı zamanda bir yöre özelliğini de sunmaktadır. Baf bölgesinin özellikle o yıllarda ciddi bir şarapçılık m erkezi olması , sarabın hem ekonomik açıdan hem de bir tüketim unsuru olması açısından önemsenmesine neden olmaktaydı. Bu nedenle şarap tüketimi üreticisinin evinde de tüketilmekte ve bu neredeyse gelenekselleşmekteydi.

“Kadınlar arasında da içki içmek epeyce yaygın bir alışkanlıktı. “(s.51)

*Kadınların da bu yörede diğer yörelere göre içki içme alışkanlıklarının farklı olduğu gözlemlenmektedir. Bu durdum da yine evdeki tüketim alışkanlığından beslenmektedir.

“Şarabımı kendisi yapar, yıllık zivaniya gereksinimini kendi üzümünden çıkarırdı.”(s.51)

*Kendi üretimini kendisi yapan köy halkının yaşıntısı da vurgulanmış olmaktadır.

“Tuzlanmış kuru bakla, leblebi, nor, yoğurt, gabbar ve kaz ayağı turşusu,sirke ile bastırılmış yumurta turşusu. Dinçer evden getirdiğı köfter ve keklik turşusunu Bayram annesinin o gün yaptığı Hellimli ve Zeytinliyi çıkardılar.” (s.55)

*Yöresel yemeklerinin de yöre özelliklerini yansıttığı bu anlatımda Baf yöresine özgü keklik pulya turşuları da anılmış olmaktadır.

“Boğaziçi’nde Davutun yaptığı gibi evde içmek kadar meyhanede içmek de bir gelenektir. Köydeki kahvehanelerin tümü caminin bitişığindeki cami kahvesi dışında meyhane işlevi de görüyordu. Güneşin batması içki vaktinin gelmesi demektir.Tüm masalar dolardı. “(s.54)

“Tam yağılı pulyaları Mehmet götürüp Pulya toplayıcısına teslim edecekti. Orta ve zayıf olanlar ev içinde. Bir kısmını yiyecekler bir kısmını sirke ile turşuya basacaklardı. İleriki aylarda turşudaki pulyalar özel günlerde çıkarılıp yenecek ya da önemli konuklar bu pulyalarla ağırlanacaktı.” (s.71)

5.4.4. - Geçim Kaynakları ve Ekonomi

“Pulyacılık Boğaziçi ve civarlarında önemli bir geçim kaynağıydı.” (s.57)

*Pulya alıcısı çoktu eti çok makbuldü Kıbrıs ın havyarı gibi bir şeydi. Bayağı pahalıydı.

“Ancak durumu iyi olanlar yiyebilirdi.” (s.71)

“Ağustos ortalarında tek tek görünmeye başlardı pulyalar.Başlangıçta tek tek ve daha çok incir ağaçlarında görünürlerdi.” (s.57)

“Pulyaların yağlıları havanın serinlemesine bağlı olarak eylül sonu ya da ekim başlarında görülmeye başlanırdı.” (s.57)

“Çokça görülmeleriyle birlikte “Pulyalar düştü” sözcükleri tüm köyü hareketlendirirdi.” (s.57)

“Pulyacılığın geleneksel birçok kuralı vardı.Yıllar belki de yüzyıllar içinde oluşmuştu bu geleneklerle kurallar.Her şeyden önce bir gruba girmek için o grubun onayını almak gerekirdi. Gruba arada bir katılanların harçlık çıkarmak isteyen öğrencilere grup lideri genelde göz yumardı.Ancak bu gibilerin hakkı eşit pay yerine yarım pay ya da grup liderin uygun göreceği bir oran olabilirdi. Her grubun yeri alanı belliydi Sınırları belirgindi.Gruba dıştan birlerinin gelmesi ya da grubun belirlenmiş alanına başkasının girip pulya avlaması yasaktı.Kavga nendi sayılırdı.” (s.58)

“Çubuklar kalamyaların içinde korunuyordu. Herkes en az bir top çubuk getirmek zorunda idi.Her top 24 çubuktan oluşuyordu.” (s.58)

“Grup liderinin söylediklerine buyruklarına herkes uymak zorunda idi Disiplinsizlik yapanlar cezalandırılırdı. Ceza kişinin o gün veya belirli bir süre pulya hakkının bir kısmını ya da tümünü yitirmesi bir süre grup dışında kalması ya da gruptan tümüyle dışlanması olabilirdi”. (s.59)

“İstama: 8-10 metre genişliğinde 2 metreye yakın yükseklikte bir ağaç setti Sağında solunda arkasında ağaç yoktu. “. (s.59)

“Kırk elli metre ilderde tek bir ağaç vardı. Istama her mevsim aynı yere kurulurdu. Istama her sabah taze dallarla donanarak yeşillendiriliyordu. Daha çok harnıp dalarlı kullanılıyordu bu iş için.” (s.59)

*Pulyacılığın yörenin belki de en fazla önemsenen avcılığı ve dolayısıyla da önemli geçim kaynağı olmasından ötürü yazar romanda pulyacılığı bütün ayrıntılarıyla aktarmıştır.

Bugün de bu denli önemli olmasa da pulyaya olan ilgi yöresel turşuları kurmak amacıyla sürdürülmektedir.

“Mart dokuzu Boğaziçi’nde yaşayan Türkler için iple çekilen bir gündü.Yüzyıllardır kutlanılırdı İki eli kanda bile olsa Boğaziçili Türkler günlerce önce hazırlıklara başlar ve mart dokuzu günü kırlara çıkarlardı.Bir su kenarına gitmek her zaman yeğlenirdi.” (s.232)

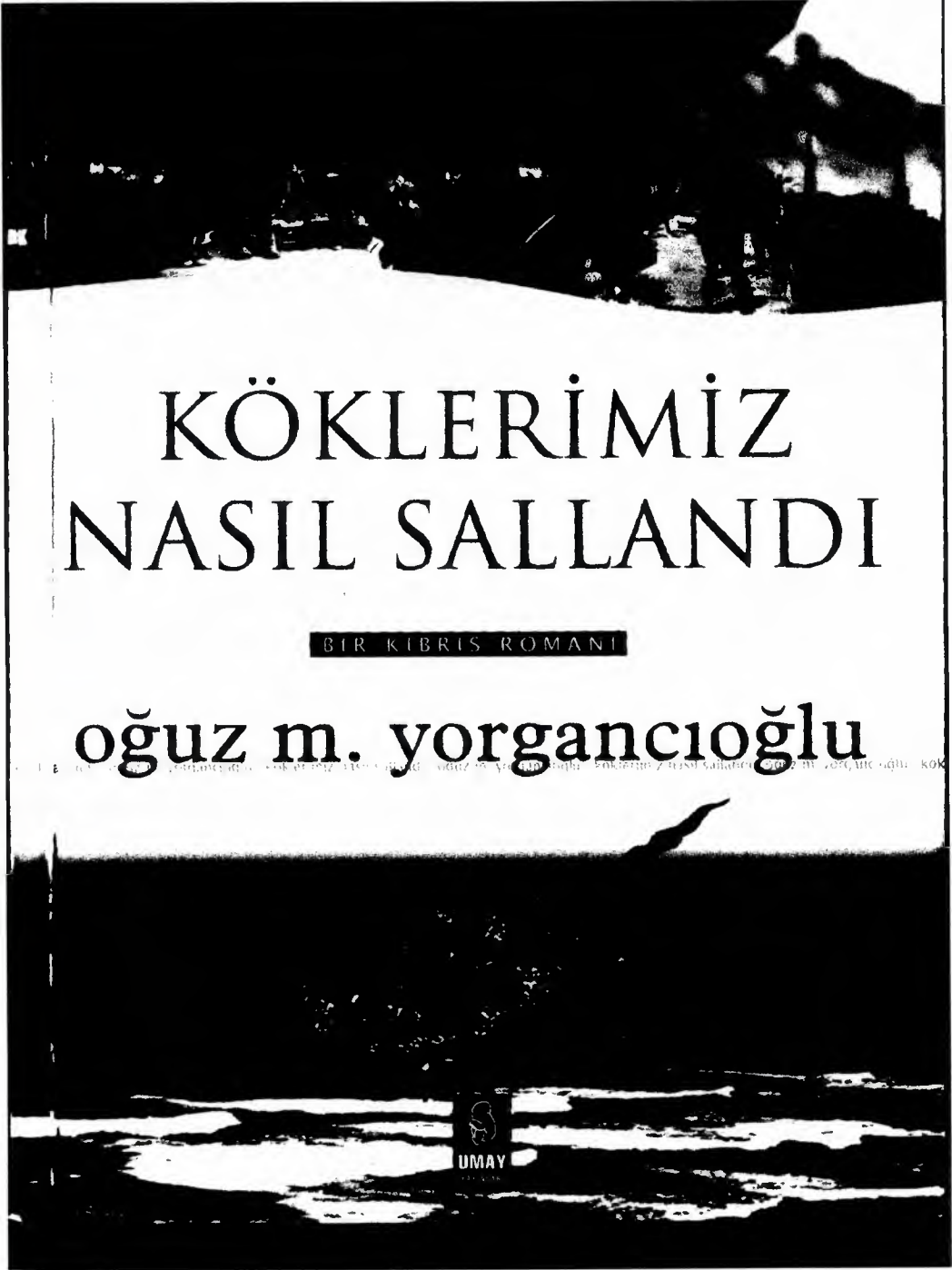
*Nevruzun Kıbrıs’taki kutlanması anlamına gelen bu törenler genellikle özenli bir piknik ve kır gezisi şeklinde gerçekleştirilmekte, baharın gelişin, bereketi ve umudu temsil etmektedir.

“Diğer hanımlar gibi Mehmet in annesi bir gün önce yumurtaları sarı papatya ve ekşilice çiçekleri ile kaynatarak sarı, soğan kabuğu ile kaynatarak kırmızı olarak renklendirirdi.” (s.232)

*Nevruz kutlamaların gösterilen özenin vurgulandığı bu anlatıyla yazar aynı zamanda bize bitkilerin halk tarafından renklendirici olarak kullanılışını da aktarmış olmaktadır.

5.5. - Köklerimiz Nasıl Sallandı.- Oğuz M. Yorgancıoğlu

Roman, 2007 yılının Ocak ayında İzmir’de okuyucuyla buluştu. Kitap İzmir’de yayın hayatını sürdüren Umay Yayınevi tarafından basıldı. Roman 620 sayfadan oluşmakta.



5.5.1.- KÖKLERİMİZ NASIL SALLANDI- OĞUZ M. YORGANCIOĞLU

1935 Yılıının Ağustos ayında başlayan roman 1959 yılının bahar aylarında sona ermektedir.Yaklaşık 25 yıllık bir süreci ele alan roman yöre yaşamını, yöre insanının yaşama ve birbirlerine tutunuşlarını, gelenek ve göreneği önemseyerek ve titizlikle uygulamışlarını yaşadıkları topraklara olan sevgilerini anlatmaktadır.

Roman yazarın kendi yaşamını geçirdiği yöreyi anlattığı için ayrıntıların derinliğine inmemiz mümkün olabilmektedir.

Yazar Lemba köyünde yaşayan insanları merkez alarak Kıbrıs'ı, insanlarını, Kıbrıs Türk'lerinin köklerini, gelenek ve göreneklerini, inanış ve tutumlarını bize aktarmaktadır. Yazarın halk bilim sevgisi ve araştırmacı kimliği romanı yazarken onu son derece duyarlı davranmaya itmiş bunun sonucu olarak da, bugün ne yazık ki birçoğu kaybolmuş veya kaybolmaya yüz tutmuş olan o eski gelenekleri roman kurgusu içinde de olsa bize aktarmasını sağlamıştır.

İkbal ve Mustafa'nın düğünü bizi en eski Türk köylerinden biri olan Lemba'nın geleneksel yaşamına götürmüş ve neredeyse belgesel bir tatla buluşarak o günlerin bütün yaşantılarına tanıklık etmemizi sağlamıştır.

Düğün gelenekleri, doğum gelenekleri ,bebek gelenekleri, loğusa gelenekleri, yemek, dans, müzik geleneklerinin yanı sıra köydeki yardımlaşmanın ve bunun doğurduğu sıcak sevginin güzelliği de yansıtılmıştır.

Kız isteme geleneğindeki manilerin de yer aldığı romanda oldukça renkli olan o günlerin törenleri adeta yeniden yaşatılmıştır.

5.5.2.- SOSYAL YAŞAM

“Temmuz ayı ortasında köyde alışılmışın dışında ve beklenmedik olaylar yaşandı Filistinden gelen Araplar köyden kız istiyorlardı. Onlara aracılık edenler bohçacı kadınlardı.”(5-s.99)

*1930 lu yıllarda Arap ülkelerinden gelerek Kıbrıs’lı kızlarla evlenmek isteyen birçok arap talipli çoğu yalan beyanlarla birçok kızın hayatının olumsuz yönlere gitmesine neden olmuştu. Bu kızların aileleri kızlarının rahat bir hayat süreceği vaadiyle içinde bulundukları yoksulluk yüzünden bu evlenme tekliflerine evet demişti.

Geçen zaman içinde Arap ülkelerine bu şekilde götürülen kızlardan birçoğunun ya öldüğü ya genelevlere satıldığı veya fakirlik içinde yaşadığı ortaya çıkmıştır.

“Benim dedelerim bu köye yerleşen ilk Türklerdir. Konya Karamandan gelmedirler.İlk bilgileri hem ebeliği bana adını verdikleri Havva nenemden öğrendim.Burada çok faydalı otlar var. Zamanla onları da ben tanıdım. İlaçlarımı bu otlardan yaparım.Zamana ve duruma göre de hastayı tedavi etmeye çalışırım. Bu civardaki Türk –Urum bütün köylere doğuma beni çağırırlar. Bu eşek benim elim ayağımdır. Onun için bu ağacın altında her zaman hazırır. Evde de, değirmi drabevin üstünde her ilacı hazır bir sepetçiğim vardır. Sabah kullandığım sepetçiğim oydu.”(5- s.155)

*Osmanlılar tarafından 1571 yılında feth edilen adaya Türkiye’nin değişik bölgelerinden aileler gönderilerek buradaki yerli halkın Türk kültürünü benimsemesi, gelenek ve göreneklerini öğrenmesi, zanaatlerini kavraması için gönderilmişti. Bu aileler genellikle Konya, Karaman, Antalya, Mersin, Adana yörelerinden seçilmişti.

Birçoğu da Yörük olan bu aileler yerleştikleri bu topraklarda kendi kültürlerini yerli halka aktararak Türk kültürünün yayılmasını sağlamışlardır. Yeni yurtlarını kısa zamanda benimseyen bu insanlar, gelenek göreneklerini, bilgilerini ve zanaatlerini bugün bile yaşayan bir titizlikle çocuklarına aktarmışlardır. Ebelik, halk hekimliği, şifacılık bunlardan birkaçıdır. Ayrıca yiyecek saklamak, pişirmek, örücülük, dokumacılık, ayakkabı çizme yapımı, fes ve yemeni işleri, semercilik de Türkler tarafından benimsetilmiş zanaatlerdi.

“Çıktığında beyaz dizliğini giydi kırmızı Tarabulus kuşağını kuşandı.Üsten de çizgili kavuşturması ile duman rengi yeleğini giyip kösteğini taktı. Sıra ayakkabılara gelince kunduralarını mı Frenk çizmelerimi mi giysem diye tereddüt etti. Karısı bu tereddütünü anlamış gibi “Çizmelerin pırıl pırıl. Bu Osmanlı kıyafetine bu çizmeler yakışır dedi”(5-s. 164)

*Dönemin kıyafetini anlatan bu satırlarda yazar bize Osmanlı erkek kıyafetini aktarmaktadır. Özellikle çizme, kuşak ve fes erkek giyiminde son derece önemli bulunmaktaydı.

“Adet olduğu üzere temele kan akıtmak için bir horoz keseceklerdi ama İkbâl iki horoz kesilmesini istiyordu. Bir beyaz bir siyah. İnanişâ göre bu kan görünmezlere ödenen bir bedeldi. Bu kana karşılık o temeller üzerinde kurulacak olan evde yaşayanlara dokunmazlardı. İki renk horoz kesilince her türlü görünmez hoşnut edilmiş olacaktı inanişâna göre. Önce 3 kez fatiha suresi okundu sonra horozlar kesilip temele kan akıtıldı.” (5-s.220)

*Bugün de temele kurban kanı akıtmak pek çok yerde sürdürülen geleneklerdendir. Özellikle kırsal kesimde yaşatılan bu gelenekte kimi kez horoz kimi kez de küçük baş hayvan kurban edilip kanı temele dualarla akıtılmakta, evin sahiplerine uğur, bereket, hayır dilenmektedir.

“Mustafa’nın babasından kalma dere yatağındaki bir tarlada kamış vardı. Oradan yeterince kamış kesildi. Bir hafta kadar güneşte bekletildi.Kurumaya başlayan geniş yapraklar kesilip atıldı....geniş bıçaklar alınarak kamışların bütün kabukları soyuldu.Bu defa hasır ustası çağrıldı.Usta karısı ve bir kızıyla geldi. Kamışları tahtadan yapılmış geniş bir çekiçe zarar vermeden dövüp çatlattı.Bir hasıra yetecek miktar tamamlanınca keskin bir bıçakla tek taraflı boydan boya yardı. Usta çubuk dediği geniş kamışları yere yan yana dizdi.Diğer kamışları da bu dizdiklerine dik gelecek şekilde bir alttan bir üstten örmeye başladı. Akşama bir odayı örtmeye yetecek bir hasır ortaya çıktı.”(5-s.221)

*Yazar bir köy evinin nasıl inşa edildiğini büyük bir titizlikle ve ayrıntıları önemseyerek aktarırken, imeceyi de vurgulamaktadır. Yakın akrabaların komşu ve arkadaşların yeni kurulacak evin inşası için emek koymaları dile getirilmektedir. Bunun yanı sıra inşaatta o dönemde kullanılan malzemeyi bu malzemelerin özelliklerini aktarırken son derece yararlı eski bilgilerle okuyucunun buluşmasını sağlamıştır.

“Birkaç mil uzaktaki vadiden bol yapraklı mersin dalları kesip taşıdılar. Bir grup denizin kıyıya attığı fica adı verilen deniz yosunlarından taşıdılar.” (5-s.221)

*Eski Kıbrıs evlerinde kullanılan mersin yaprakları ve özellikle de “fica” denen deniz yosununun, su geçirmezlik ve dayanıklılık konusunda son derece iyi bir malzeme olduğu da vurgulanmaktadır.

“Onlar konuşurken yaşlı bir adam eşkerdi. Sırtında cepkeni, altında çok uzun olmayan siyah dizliği, fes rengi tarabulus kuşağı, başında da yan bağlanmış ve ucu sol kulağından sarkan yemenisi, ayağında parıldayan frenk çizmeleri, elinde de ucu çengelli değneği...”(239)

*Yazarın bir başka ayrıntılı aktarışında da Kıbrıs erkek giysilerinde önemli yeri olan yemeni ve dizliğe dikkat çekilmöektedir.

“Yattım sağıma döndüm soluma,inandım allahıma.bütün melekler şahit olsun dinime imanıma.”(5-s.55)

“Bizim memlekette yaralı yılanın yaşama şansı yoktur. Kırmızı karıncalar kan kokusu alır almaz yaraya üşüşürler ve birkaç saat içinde işini bitirirler.”(5-s.15)

*Sıcak Akdeniz ikliminin yaşam koşullarından ilginç bir ayrıntıyı aktaran yazar bize aynı zamanda doğanın dengesinin nasıl sağlandığına dair de ilginç bir örnek sunmuş olmaktadır.

“Bir iskemle çek de tam karşıma otur. Önce sol elini uzat bakayım....follukta bugün yumurtlanmış yumurta var mı beyaz renkli bir tane al gel.bir de beyaz saplı bir bıçak getir.”

(5-s.234)

“Dediklerini yaptım. Önce hafifce vurup bir tarafını düzeltti, sonra bıçakla vurup öteki ucunu kırıp açtı.Ve onu tepsinin içine oturttu. Bıçağı da yanına koydu. Kendince dualar okudu ve sonunda “amen” dedi.Sağ eliyle göğsüne haç işareti yaptı. “Şimdi bana sağ elini ver bakayım” dedi. Sağ elimi uzattım sol eliyle bileğimi tuttu. Sağ eliyle parmak uçlarımdan tutup avucumu açıp kapadı.Şimdi de avuç ortasını hafif çukurlat dedi.İyice inceledi baktı. Elimi gerip bir daha gevşetti.”(5-s.235)

*Bir Rum kadınının Türk gelin adayının falına bakması dostluğu vurgulamakta, falda yumurta, bıçak gibi malzemeler motif olarak kullanılmaktadır.

5-5.3. - Düğün Gelenekleri

“Adet olduğu üzre şekerli kahve ikram edildi.” (5-s.59)

*Türk düğün geleneğinde,erkek tarafı kız istemeye gittiğinde kızın ailesi ve kız bu evliliğe olumlu bakıyorsa kahve olumlu anlama gelen şekerli pişiriliyordu.

“Evinizde var bir padem

Gelişimiz uğur kadem

Sizden bir cevahir isterik

Verecen yoksa neden (ya evet deyin ya da hayır söz kesilsin başlasın hayır) “

“Allahın emri peygamberin kavli ile kızınız İkbal’i Oğlumuz Mustafa’ya isteriz. Cevabınız evet ise sağ parmağınıza yüzüğü takarız.”(5-s.204)

*Bir kız isteme ritüeli olan bu sözler uzun yıllar boyunca özellikle de kırsal yörelerde, ve köylerde özenle yerine getirilip yaşatılmış olan adetlerin bir parçasıdır. Erkek tarafından yaşlı genellikle de aile büyüğü kişi bu görevi üstlenerek kız tarafının aile büyüğünden kızı bu sözlerle ister.Cevap olumlu ise söz kesilir bu iki gencin evlilik yolundaki ilk adımı sayılır.

“Tencerede kaynayan ottur

Yeyemem karnım toktur

Madem siz mehel gördünüz

Bizim bir itirazımız yoktur.(5-s.204)”

*Kız ailesi ve kız, dünürcülüğe gelen erkeği ve ailesini onaylamışsa ve kızın verilmesi uygun görülmüşse yukarda verildiği şekilde bir cevap verilerek kız tarafı olarak onların da bu evliliği uygun gördüğü sözün kesilebileceği duyurulur.

“Anasının işareti üzerine İkbâl kalkıp önce Yasemin kadının sonra kendi anne babasının en sonunda da Yunus ağabeyinin ellerini öptü.Sonra Mustafa kendi annesinin ardından müstakbel kaynanası ve kaynatasının en sonunda ağasının ellerini öptü.Böylece iş karara bağlandı. “(5s.204)

*Türklerde saygının ve kabulün bir göstergesi olan el öpmek dünürçülük törenlerinde de önemlidir. Kız ve erkek artık bir üyesi sayılacakları kız-erkek ailesiyle saygı ve sevgi dolu hürmetli bir ilişki için yönlendirilirlerdi.

“Geleneklere göre biraz geç bile kalmışlardır. Fazlaca beklemenin gereği yoktur. Pazartesi gidip yüzükleri biçtirelim.Pırtıyı ısmarlayalım. Önümüzdeki harman zamanına kadar yedi sekiz ay var . O zamana kadar hazırlıklar ancak biter.Biz kızımıza iki oda ortası südürme bir ev yapacağız on tane de koyun vereceğiz. Siz ne yapacak oğlunuza ne vereceksiniz?”(5-s.204)

*Evlilikler özellikle köylerde erken yaşlarda yapılıyordu. Bu erken evliliklerin birçok nedeni bulunmaktaydı. Çok küçük yaşlarda tarlada bahçede çalışan hayvanlara bakan kısacası bir şekilde eve kendi katkısını koyan gençler erken yaşta olgunlaşmakta ve bu da onların bir süre sonra kendi hayatlarını düzenleme istekleri duymalarına neden olmaktaydı. Bunun yanı sıra ekonomik darlıklar da erken evliliklerin bir başka nedeni sayılmaktaydı. Erken zamanda evlendirilen fakir kızlar ailelerine bir yanıla yük olmaktan kurtuluyordu. Evlilikler genellikle iki ailenin evlenen çift maddi yardımlarıyla kuruluyordu. Kız ve erkeğin aileleri kendi güçlerinin elverdiğince hayvan veya toprak vererek yeni kurulan ailenin iyi bir başlangıç yapmasını sağlamaya çalışıyorlardı.Evlilik töreni zamanı, genellikle harmanın kaldırılmasına, üründen para alınıp harcamaların karşılanmasına bağlıydı.

“Babamızdan kalan kırk iki dönüm arazi var.Bildiğiniz gibi dört kardeşiz her birimize on buçuk dönüm düşer. Yalnız Mustafa bahçe ile ilgilenir .Bahçe de bu kırk iki dönümün en iyisidir ama dokuz dönümdür. Tarlalar ayrı ayrı bölünmesin diye dokuz dönümü alsın elinde olan biraz para ile de ya pırtıda ya da evin yapımında size yardım etsin. Ya da bir çift inek alsın.”(5-s.204)

*Kıbrıs'ta miras eşit bölünüyor ve kız erkek çocuk ayrımı yapılmıyor.

“Ben bahçeyi kabul ederim dedi Mustafa evi yaparken de size yardımcı olurum. Yalnız koyunları on beş tane isterim.”(5-s.205)

*Dünürçülük günü her iki taraf da açık sözlülükle beklentilerini söyleyip verebileceklerini ortaya koyarlardı. Ev yapımında ve eşya alımında yine ortak bir karar alınır ve alınan bu karara her iki taraf da uyardı.

“Mustafa onları alıp önce kuyumcunun yolunu tuttu.Kuyumcu yüzük parmaklarının ölçüsünü aldı. On gün içinde yüzüklerin hazır olacağını söyleyip bir lira da pey istedi.”(5-s.206)

*Yüzüklerin önceden sipariş verilerek hazırlanması, ölçüye göre yapılması için sözden hemen sonra kuyumcuya gidilirdi.

“Kızı sözledik de elbise almaya geldik.”(5-s.206)

*Kuyumcuya gidilen gün genellikle sözü kesilen kızın elbise alışverişi de yapılırdı.

“Daha kağıtları asmadık ama bir ay içinde olur herhalde. Bilirsin kağıtların on beş gün asılı kalması gerekir.”(5-s.207)

*Söz kesildikten sonra yüzükler takılır ve çift nişanlanmış kabul edilirdi. Bundan sonraki bir iki aylık süre onların nişanlılık dönemiydi. Genellikle bu süre altı ayı bulmadan veya altı ay tamamlandığında nikah da kıyılmış olurdu.

“Anaları unuttum Ben de hesapta bezirgan geçinirim. Söyleyin bakalım” (5-s.208)

*Söz kesildikten sonra yapılan nişan alışverişinin içinde her iki tarafın annelerinin gereksinimi de olurdu. Bu bir gelenek olduğundan satıcı, kendisine söylenmeden sorardı.”

“Ben dedi Yasemin kadın alt üst bir çarşaf ve beyaz yemeni isterim. Bir de hindigoz çorap. Dünür ne ister bilmem?” (5-s.508)

“Ben de yeni çarşaf isterim ama oyalı bir yemeniyi tercih ederim çorap da iskele ten rengi olsun. “(5-s.208)

“Sandık biraz kabartmalı ve çiçekler de boyalı olsun isterim. Başka bir isteğim yok ama çeyiz sandığı biraz süslü olmalı.”(5-s.212)

*Çeyizin özel bir parçası olan çeyiz sandığının süslü oymalı olmasına özen gösterilirdi. Çeyiz sandıkları genellikle çok uzun yıllar özel giysileri, örtüleri ve önemli belgeleri barındırırdı.

“Biz madem nikahlandık biraz sabırlı olalım. Törelere göre hareket edelim. Atalarımızı üzmeelim.”(5-s.216)

*Nişandan bir süre sonra kıyılan nikah çiftlerin resmi olarak karı-koca olması demekti. Yine de kıyılan nikah çiftlerin karı-koca olarak birlikte yaşamaları için yeterli sayılmaz, gelenekler gereği çiftler düğüne kadar birlikte olmazlar, cinsellik yaşamazlardı. Bu geleneğin ihlali çevrede hoş karşılanmazdı.

“Akşam da babana söyledim uygun olanını yap dedi cumartesi bana para verecek mumları alacağım. Pazar da kız kardeşlerin veya dünürle davete çıkacağız.”(5-s.228)

*Eski düğün geleneklerinde düğün daveti mumlar ve gül suyu ile birlikte yapılırdı. Beyaz, sarı ve yeşil dibli mum olmak üzere üç tür mumla davet yapılırdı. Çok önemli konuklara yeşil dibli mum verilirdi. Sarı yakın akraba ve yakın dostlara verilirdi. Beyaz mum da diğer davetliler için ayrılırdı. Ayrıca beyaz mumlara eklenen değişik kurdeleler de mumlara değişik anlamlar yüklerdi. Bu gelenek 1970 li yıllara dek sürdürüldü.

“Mumcuya uğrayıp yeterince mum aldılar,Gülsuyunu Yasemin kadın kendi çıkardı.Lokumları ve kınayı müşterek satın aldılar. Şarabı komşudan konyakları kasabadan temin ettiler.Herse buğdayını temizleyip hazır ettiler.Herse için gerekli iki oğlağı Yasemin kadın yemekler için dört kuzuyu Saffet kadın dut yaprağı ile beslemeye aldılar.Ve düğünden üç hafta önce iki dünür mahalleleri beraberce gezmeye başladılar.”(5-s.229)

*Davet genellikle her iki ailenin büyüklerince yapılırdı. Düğünde yapılacak yemekler için gerekli malzeme ev sahiplerinin katkılarıyla bir araya getirilmekteydi.Düğünde kesilecek hayvanlar özel bir ilgiyle günler önceden özel bir ilgiyle özel besinlerle besleniyordu.

“İki hafta içinde davetimiz biter. Bir hafta içinde hediyelikler gelir. Son hafta da ekmekleri yoğururuz. Odunumuzu buğdayımızı etimizi içkimizi hazır ederiz. Yemekçimizi buluruz. Sağdıçlarımızı ayarlarız ve çalgıcıları da tutarız. Düğün haftasına her şey hazır olur.”(5-s.228)

*Düğün evi olarak nitelenen evlere düğün davetinden sonra çeşitli hediyeler gelmeye başladıldı. Çoğu düğün evlerinin ihtiyaçları olabilecek türden bir anlamda katkı anlamındaydı. Hayvan, un, sebze, meyve ve yemeklik malzemeler bu hediyeler arasındaydı.

“Birinin sepetinde gül suyu dolu gülümdanlar diğerinin sepetinde boy boy mumlar. Her gittikleri evde durumdan zaten haberdar olan köy kadınları tarafından hararetle karşılandılar.”(5-s.230)

“Düğün sahipleri onların ellerine gülsuyu döküyor sonra da uygun bir mum veriyorlardı. Köy azalarına beyaz ve kısa mum, muhtara alt kısmı yeşile boyanmış beyaz mum verdiler. Havva ebeye de yeşile belenmiş mum verildi. Havva ebe yeşil götlü mumu başka kimlere verdiniz diye sordu. Bizim köyden Yangın Mustafa’ya, Mulla Ramadan’a, Emir Osman’a da verin. Baban kasabadan Mazlume hanıma, Hoca Mustafa efendiye, Nikah memuru hocaya, Mulla Kaniye de yeşil götlü mum götürün... Bana da üç tane yeşil götlü mum bırakın komşu köylerin rum muhtarlarını davet edeceğim.”(5-s.230)

*Düğünler yapılırken eski Kıbrıs köy düğünlerinde din dil ayrımı yapılmadan komşular çağrılırdı. Komşu köylerin muhtarları ve ileri gelenleri de düğünlere davet edilirdi. Nikah memuru, öğretmen, muhtar gibi kişiler konum ve durumları gereği önemli sayıldıklarından onlar “yeşil götlü mum “diye tabir edilen dibi yeşil mumla davet edilirdi.

“Sahi sağdıç olarak kimleri düşündünüz....onlara kırmızı mendil bağlı beyaz mum götürün onlar anlarlar. “(5-s.231)

*Sağdıç düğünlerin en önemli unsurlarından biriydi. Genellikle damadın arkadaşlarından veya yakın akrabalarından birisi seçilirdi. Kızın sağdıç da yine kıza yakın biri olurdu Ve onlar özel mumlarla davet edilirdi.

“Yetmez kızım iki tane daha ayarlayın beş gün yemek yedireceksiniz ahaliyi. İkisi herseye gideceğine göre her gün için birer hayvan gerekecek.Siz iki tane daha keseceksiniz. İkinizin de hayvanı var. Eğer davetliler getirmezse birer hayvan daha bağlayın ipe ve iyice semirtin hayvanları “(5-s.231)

*Bir düğünde ne kadar yemek veya içki harcanacağı gelecek misafir sayısı genellikle yaşlı ve bu işlerde deneyimli kadın veya erkekler tarafından iyi bilinirdi. Gelin veya damat evi bir karışıklık veya yetersizlik yaşamaması diye önceden usulünce uyarılır yardım edilirdi.

“Yemekçi kimi seçtiniz?... Naciyenin kocası kadri ile konuşun. Beyaz mendil bağlı bir mum ile herse kaşığını götürün o anlar. dedi Havva ebe. Beyaz bir bohça alıp ortaya çıkardı. İçinde beş tane beyaz beş tane de kırmızı yeni tülbent vardı.Bunları alınız herse buğdayını değirmene götürürken bunları örtünüz dedi.”(5-s.232)

*Yemekçinin doğru seçimi de düğün sahipleri için son derece önemliydi. Gelen konukların düğünden memnun ayrılması bir hafta boyunca yemek pişirip davetlileri doyuracak olan yemekçiye bağlıydı. Düğünlerin vazgeçilmezi olan Herse için buğday seçimi ve o buğdayın değirmende öğütülmesi de düğünlerde son derece önemli bir ritüeldi. Kırmızı ve beyaz renklerde tülbentlerle örtülen buğday tenekeleri bu özeni göstermekteydi.

“Bir başka bohçayı açtı bu da bayrak dedi. Bu bayrak için güzel bir direk ayarlayınız. Sakın bu bayrağı kamışa asmayınız dedi.”(5-s.232)

*Düğünlerin bir başka önemli motifi kuşkusuz bayraktı. Gelin alayının başında taşınan bayrak birçok nedenle önemsenir, ulus kimliği kadar, şanı, şerefi, gururu, umudu , zaferi simgelerdi.

“Bu da yarışma yastığı ancak bu yastığı koşuda değil güreşte birinci gelene vereceksiniz.Koşu ve oyun için iki yastığı siz dikiniz.”(5-s.232)

*Düğünlerde yarışmalar ve yarışmalarda sergilenen gösteriler de son derece önemliydi. Koşu ve güreş dalarında yapılan yarışmaların galipleri bir anlamda kendilerini gösterip kanıtlamış olurlar bu yolla da çevrelerine gurur kaynağı olurlardı. Yarışmalar için anı olarak özel yastıklar dikilmekteydi.

“Namaz seccadesi almamışsınız benim düğünümde kalan seccade hala sarılı duruyor. Buyurun onu da vereyim deyip onu da uzattı.”(5-s.232)

* Gerdek gecesi damadın gelinle birlikte olmadan önce namaz kılması gelenektir. Bu nedenle seccade özenle seçilip gelin evine bırakılırdı.

“Düğünden bir hafta önce davetlilerden düğün hediyeleri gelmeye başladı.Üç tane keçi, bir torba kolokas,üç torba patates, iki torba seçme buğday,on okka bütün mercimek,elli paket makarna,bir torba un bir torba bulgur,iki köfün üzüm,elli karpuz,bol bol domatesle salatalık geldi.”(5-s.236)

“Bin doküzyüz kırk yılının 6 ağustos cumartesi günü ilk çalgıcı grubu köye geldi. Birinci grubu oluşturan davulcu, zornacı ve kemaneci kız evine çağrıldı.”(5-s.237)

*Düğünlerin bir başka vazgeçilmoezi de çalgıcılardı. Genellikle iki grup olarak davet edilen çalgıcıların bir veya iki tanesi kadın olur bu kadın çalgıcılar hanımları eğlendirmek için gelin evinde bulunurdu.Davul zurna, keman def ve klarnetten oluşan çalgı takımının güzel çalması da düğün ve düğün sahipleri için çok önemliydi.

“O gün kesilen oğlakların bol yağda kavrulan ciğerleri ve salata kondu önlerine bir şişe de şarap. Karınlarını doyurduktan sonra kahveye götürdüler çalgıcıları.”(5-s.235)

*Çalgıcılar erkekleri eğlendirmek için genellikle köy kahvesinde veya köy meydanında yerini alır ve çeşitli oyunlar oynanmasına zemin hazırlarlardı.

“Üçümüz eski bir geleneğe uyacağız önce bir yolu sonra öbür yolu çalarak boydan boya dolaşacağız.Tüm köylüyü davet edeceğiz . Daha doğrusu davetli olduklarını hatırlatacağız. Haydi Bakalım.”(5-s.235)

“Önce tokmakla üç kez vurdu. Bir ara verdi bir tokmak daha vurdu ve ardından değneği davulun üzerinde öyle bir tangırdattı ki duyanların tüyleri ürperdi.”(5-s.236)

“Bu cezirede mandalay, kadehi, Salih gibi oynatan var mı? Sirtoda Veli’ye denk bulunur mu? Ya da Yangın Mustafa’ya zeybekte çatan bulunur mu? “(5-s.238)

*Çalgıcılar kadar yörenin oyuncular da düğünün güzel anılması için önemliydi.

“Kahvesini içtikten sonra arkadaşlarıyla bir karşılama havası çalın. Ardından da zeybek havasına geçin. Bak o zaman herkes iskemlesini çekip çember halinde oturacak. Ve Yangın Mustafa çengelini orta yere saplayıp zeybeğe başlayacak.”(5-s.239)

“Önce Salih’le Celal çıktı meydana Mandalayı oynadılar. Seyirciler gülmekten kırıldı. Sonra tempo yavaşlayıp durdu. Salih kuşağının arasından mendilini çıkardı başına koydu. Kahvecinin getirdiği su dolu bardağı ters çevirip başına yerleştirdi. Çalgı ağırdan başladı. Salih sanki kendinden geçmişti. ...Tempo giderek dalgalandı, hızlandı.

Salih de tempoyla beraber hareket etti. Ve en süratli anında çalgı aniden durdu. Salih de durdu. Başını eğmesi ve sağ ayağını katlaması ve sağ eliyle kadehi alıp düzeltmesi ve izleyenleri selamlaması bir oldu.”(5-s.241)

“Davulumun askısı kaytan,

Sırtımda da yeşil mintan,

Marifet oynayanda değil

Davuldur adamı oynatan.(5-s.242)”

*Davulcunun manisi bu eğlencede kendi payının unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Zeybekten sonra oyun oynamak yasak değildi ama töre dışıydı. Zeybek en son oynanandı. Ondan sonra halk evlerine dağılırdı.” (5-s.244)

*Zeybek ritim ve taşıdığı ağırbaşlı ifade açısından diğer oyunlardan daha çok önemsenir bu nedenle bir tür kapanış dansı olarak oynanırdı.

“Düğün evinden içki göndermişlerdi. Bir damacana şarap ve beş şişe konyak. Kuru kebab ve meze olarak kullanılacak badem köfter ve sucuk. Sağdıç getirdiklerinin bir kısmını masaya koydu. Onlar bitince ilave edecekti. Nitekim akşama kadar aralıklarla masaları takviye etti.”

(5-s.245)

*Sağdıçlar düğünde gerekli denetimleri yaparak düğünün kusursuz geçmesini sağlamakla yükümlü sayılırlardı. Damadın ve gelinin önceliklerini de unutmamak zorunda idiler.

“ Salı günü köylüler kalkıp işlerine gittiler...saat dörde doğru halk gene düğün evinin avlusunda toplanmaya başladı. Bugün herse buğdayının öğütülmesi günüydü.

Gerek kendilerinin hazırladığı gerekse düğün hediyesi olarak getirilen buğday, beş ayrı tenekeye kondu. Tenekelerin üstleri de kırmızı tülbentlerle örtüldü.

Beş erkek ayrıldı. Her biri bir tenekeyi taşıyacaktı. Bunlardan biri gelinin kardeşi Mustafaydı.” (5-s.248)

“Bal rengi bir kısrak bulunmuştu alnı akıtmalı beyazdı alımlı bir görünüşü vardı. O eğlenip hazırlandı.arka kısmına da atlas bir örtü gerildi. Üzengiler bronzdu ve parlatılmıştı.

Yularına göz taşı ilştirilmiş kırmızı kurdeleler bağlanmıştı. Beyaz gelinlikler içindeki İkbale bu kısrığa bindirildi. Havva ebenin verdiği bayrak iki metre boyunda kavaktan kesilmiş bir sırığa bağlandı,.ucuna da hilal kondu.

Çalgı çalmaya başlayınca halk avluya toplandı . Adamlar buğdayın olduğu tenekeleri omuzladılar. Önde bayrağı taşıyan delikanlı arkada beş on genç, onların arkasında çalgıcılar ve gelin gelinden sonra halk. Davulun sesi güm güm vurunca yürüyüş başladı.”(5-s. 248)

*Düğünün en önemli yemeği hiç kuşkusuz herse idi. Bu nedenle hersenin yapımında kullanılan buğday ayrı bir özenle saçılıp hazırlanır, ayrı bir özenle öğütölür ayrı bir özenle pişirilirdi. Herse düğünle eş anlam yüklenen bir yemek olduğu için de onun sofraya gelinceye geçirdiği evreler adeta törenle tamamlanırdı. “Kimin hersesi daha güzel olmuş ?!” bir konu teşkil ederdi.

“Köy içinden geçip değirmene vardılar. Değirmenci onları avlunun girişinde karşıladı. O gün yıkayıp temizlediği değirmene doğru buyur etti. Her bir tenekeyi alıp ayrı ayrı döktü. Buğday tenekelerini de ters çevirdi. Bu arada karısı da zeytin dalı yakıp halkı tütsüledi.

Değirmenci önce gömleğinin kollarını sıvadı sonra buğdayı karıştıracağı kısa saplı tahta küreği aldı.Üçer delikanlı değirmenin direklerine geçti. Değirmen dönmeye başladı.

Buğday ıslatılmış olduğu halde bir kez daha hafif ıslatıldı. Delikanlılar döndükçe değirmenci buğdayı karıştırdı. Bir müddet sonra direklere başkası geçti.

Çevirenler birkaç kez değiştikten sonra buğdayın kabuğu çıkmaya başladı. Değirmenci ikinci kez hafif su serpti ve çevirenler son kez değişti. Artık kıvamına gelmişti.

Tenekelere doldurulup kırmızı tülbentlerle örtüldü ve başka beş kişi tenekeleri omuzladı. Düğün evinin yolunu tuttular. Buğdayı herseyi pişirecek yemekciye teslim ettiler

Birkaç yaşlı kadın buğdayı hefseyene kadar kaynayan kazanlara kesilen etler atıldı. Buğday hazır olunca kaynayan kazanlara kondu. Ateş aynı düzeyde tutuldu suyu azaldıkça ilave edildi. Yemekler uzun saatler kazanların başında koşturup durdu. Buğdayın tam açılmasından sonra ateşe son verilip kazanların ağzı geniş sinilerle örtüldü.”(5-s.249)

“Çarşamba gün kuşluk vakti güveyin avlusunda bir sandalye kuruldu. Hemen yanında da değirmi bir orta masa masada madeni bir tıraş kasesi, yanında bir ustura ve usturayı bileme kayışı damadın arkadaşları , yaşlıları ve meraklı delikanlılar çevrede dolanıp duruyor. Birkaç yaşlı adam tıraş kasesine bozuk para attılar.”(5-s.249)

*Damat traşı da düğün geleneklerini önemsenen parçalarından birdir. Gelin hamamı ile eş zamanlı yapılırdı. Damadın yakınları ve sağdıçının yakınında durarak eşlik ettiği bu traş sırasında ve sonrasında işleme veya gümüşleme diye tabir edilen para takma adeti yerine getirilir ve traş kasesine para bırakılırdı..

“O zaman Mustafa’nın ağası Yunus gidip kaseyi işledi. Ve cömertlik gösterip kaseye bir kağıt beş şilinlik attı. (5-s.249)

“Aynı saatlerde de kız evinde gelin hamamı başlamıştı. İki yaşlı kadın ve gelin onarıcı İkbali hamama götürdüler. Bu küçük oda en çok üç kişinin rahatça dönebileceği şekilde yapılmıştı. Yalnız ısıtması dıştan olduğu için duman sorunu yoktu.”(5-s.250)

*Gelin hamamı da damat traşına karşılık gelen bir anlam yüklüydü. Gelinin düğün için yıkanıp hazırlanması sağlanır, bu hamam ritüelinde, tecrübeli kadınların esprileri ile gelinin biraz rahatlaması sağlanmaya çalışılırdı.

“Sonra beraber getirdiği küçük bir bohça açtı. İçinden kokulu bir sabun temiz bir lif ve süslü bir tarak çıkardı....Hem heyecandan hem de buhardan terleyen gelinin başına gitti.Onu ovmaya başladı.”(5-s.251)

*Köy düğünlerinde genellikle gelinin ilk kez saçını bir başkasınca ve özenle yapıldığından “gelin onarıcı”denen kadın önemsenirdi. Gelin onarıcı beraberinde kokulu sabun ve koku getirerek gelini daha hoş hale getirmeye çalışırdı.

“Öğleye doğru hem gelin evinde hem de avluda halka yemek verilmeye başlandı.Bu kez etli kolokas yapılmıştı. ...Ve her masaya bir sahan herse.” (5-s.253)

“Yemek ve oyun ikinci saatlerine kadar sürdü. Gönüllü yardımcıları kapıları yıkayıp kaldırdı. Adamlar kahveye gitti. Eğlenceye orada devam ettiler. Saat beşe doğru düğün evinin hemen yanbaşındaki büyük çitlemit ağacının altına geniş torbalar serildi.Ortaya katlanıp düzeltilmiş beş tane yorgan ve bunları kaplayacak beş çarşaf getirildi.Üst üste kondu.

Mustafa'nın halası Hayriye kadın nezaret ediyordu yorganlara.Büyük oğlu Ramadan'a

Beş tane 18 -20 yaşlarda delikanlı çağır kahveden bakayım, yorganları oynatacaklar....

O gidene kadar oradaki kızlardan da beş kişi seçildi.Her biri bir yorganı alıp oynatacaktı.

Her oyuncu üç dolayım döndürüp yere bırakacak bu defa oğlanlar alacaktı yorganları. Oğlanlar üç dolayım döndürüp yere bırakınca, iplik geçirilmiş iğnelerle çarşafı yorgana dikilmeye başlayacaktı.

Her kadın bir arşın kadar dikip bırakacak bir diğeri dikecekti.Büyük karyolanın yorganı kaplanırken 3 yaşını geçmemiş bir erkek çocuk bu yorganın içine yuvarlanacaktı.

İnanışa göre böyle yapılırsa ilk çocuk oğlan olurdu.”(5-s.254)

*Özellikle ilk çocuğun oğlan olması Türk aile geleneğinde son derece önemliydi. Bu yalnız erkek çocuğun bir güç göstergesi olarak algılanmasından değil, yaşamlarını tarlada ve hayvancılıkla geçiren çoğu ailenin iş gücü olarak erkek çocuğu tercih etmesi bir tür gereklilikten de kaynaklanmaktaydı. Kız çocuklarının erken evlendirilmesi de bunda bir başka nedendi. Kızlar erkenden evlenip gittiği için onların baba evindeki yaşamları kimi yörelerde misafirlik olarak değerlendirilmekteydi.

*Yorgan oynatma ritüeli , hem çeyizin gösterilmesi, hem imece usulüyle yorganların kaplanması, hem de işleme yani gümüşleme geleneğinin burada da uygulanması açısından önemlidir. Son aşamada yorganın üzerine bir oğlan çocuk bırakılması da geleneğin tamamlayıcı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Koynundan bir kağıt beş şilinlik çıkararak çocuğun yuvarlandığı çarşafın arsına atıverdi.Hayırlı uğurlu olsun gelinim dedi hayırlı uğurlu olsun.”(5-s.255)

“Hayriye kadının bu davranışından sonra her kadın gücünün yettiğince bozuk paraları yorganla çarşafın arasına attı.(5-s.255) Hayriye kadın gidip çalgıcıları da işledi(5-s.255)

*Düğün sahiblerinden birinin çalgıcıları da işlemesi (gümüşlemesi) adettendi.

“Kadınlar kendi aralarında eğlendiler.Birbirleriyle atıştılar. Oraya gelen oğlanlar da bunu fırsat bilip kızlarla atıştılar.” (5-s.255)

*Birbirleriyle tam anlamıyla bir “kaç göç” yaşamasalar da kızlar ve erkeklerin oturup konuşmaları, uzun uzun sohbet edecek ortamları kimi kez olmayabiliyordu. Bazen de duygularını ifade etmekte zorlanan gençler düğünleri fırsat bilmekteydi.”

“Nurten ona sataşan Mehme’i mani ile azarladı.

Garanfilsin sarkarsın

Açılmaya gorkarsın

Madem sevdiğin vardır

Neden öyle bakarsın.(5-s.255)”

“Mehmet bunu fırsat bilip cevabı yaptırdı.

Garanfilsin tarçınsın

Neden böyle hırçınsın

Sevmediğimi kim dedi

Tam da benim harcımsın(5-s.255)”

“..bu konuşmadan bir çeyrek saat geçmemiştir ki iki sağdıç beş altı delikanlı ve çalgıcılar kapıda belirdi.” Damat nerde damat nerde kına tepsisi geldi.”(5-s.257)

“Damada kına yakılması düğünün bir başka geleneğidir. Damada kına yakıldıktan sonra kına erkek konuklar tarafından işlenir ardından da oyunlar ve eğlenceler başlardı. İkinci işleme çalgıcılar için yapıldı. Damat kınası yakılıp kına uzunca bir süre kahvede bekletildikten sonra eğlencelere ara verilip kına tepsisi bu kez gelin kınası için kız evine götürülürdü.

Mustafa da çıktı evden onu ortaya aldılar. Sağdıçın biri kına tepsisini tutuyordu. Kına yoğrulmuş ve bir tümsek gibi tepsinin tam ortasına toplanmıştı. Tam ortada kırmızı kurdeleli beyaz mum onun çevresinde de Mustafa'nın yaşı kadar tam yirmibeş sarı mum dikilmişti. Sanki beyaz mumun çevresinde daireler çizilmişti. Çalgı eşliğinde ara yollardan geçip kahveye ulaştılar. Kahvedekiler onları alkışlarla karşıladılar. Ortaya bir masa getirildi. Tepsi üzerine kondu ve mumlar yakıldı. Herkes alkış tuttu. Sonra yaşca büyük olan sağdıç gel bakalım genç adam dedi. “Sağ elini uzat bakayım”....Tepsiye yoğrulmuş kınadan bir parça kesti. sağ avucunun ortasına bir yuvarlak şekil yaptı. Sonra baş parmağını alıp avucunun ortasına bastırdı. diğer dört parmağı da başparmağın üstüne yumdu. sonra diğer sağdıçın uzattığı ipek mendille sarıp sıkıca bağladı. Uğurlu olsun dedi. Elini bir beze sildikten sonra cebinden bir çift şilin çıkarıp kınanın üstüne dikti. Eveet dedi pamuk eller cebe. Ve geri çekildi. Oradakiler sıra ile madeni para çıkarıp kınanın üstüne diktiler kınayı işlediler. Sonra oyunlar başladı.”(5-s.258)

“Akşam olunca da sağdıçlar çalgı eşliğinde kına tepsisini alıp gelin evinin yolunu tuttular.(5-s.258)

“Damat kınasından sonra kına tepsisi gelin evine gider. Bu kez benzer eğlenceler eşliğinde geline kına yakılırdı. Gelin kınası, daha hüznü geçer, anne evi ile ilgili hüznü türküler ve maniler okunurdu. Bu gece “kına gecesi” olarak anılır, gelin kına gecesi için özel hazırlanan veya dikilen bir giysi giyerdi.”

Kadınlar kına tepsisinin gelmesini bekliyorlardı çalgının seslerini duyunca sokak kapıya koştu birkaçı. Kadın sağdıç da aralarındaydı.” (5-s.258)

“Yedi kadın ve kız gelinin etrafında çember oluşturdular....Çalgıcılar hafif bir tempo ile çalmaya başladılar.Giderek hızlandı ve gelin karşılaşmasına başladılar.

En baştaki kız üstü kırmızı tülbentle örtülü iki kulplu dar ağızlı bir su testisi tutuyordu başının üstünde ve çalgının ahengine uyarak testiye oynatıyordu. Sonra omuzuna koyup bir elle tutuyor, diğer eliyle figürler yapıyordu. Yedi kız aynı oyunu yedinci kez tekrarladı.

En sonunda geline teslim ettiler. Kendileri oldukları yerde durup elleriyle geline alkış tuttular.Gelin önce omuzuna koyup oynadı testiyle.sonra iki eliyle tutup başının üstünde oynattı.yavaşladı hızlandı yavaşladı hızlandı ve aniden testiye yere vurdu.”(5-s.259)

*Testi oynatma” geleneği günümüze kadar yaşatılabilmiş ender geleneklerden biridir.

Bugün de hala düğünlerde gelinin testiye oynatıp kırdığı gözlenmektedir.

“O testi kız oğlan kız birini temsil eder. Evlenen bu kızın akıbeti bu testi gibidir.Gerdek gecesi bu testi gibi kırılacak.o kırmızı tülbent akacak kanı temsil eder.testiden dökülen bozuk paralar ve kuru yemişler de kadının bereketini doğurganlığını anlatır.Yere vurulan testinin kırılması şarttır.Yoksa uğursuzluk sayılır.”(5-s.260)

“Evlenme çağında olan beş altı genç kız dört beş de delikanlı vardı Ve o akşam hepsi kahvedeydi.Tam da aşklarını belli etmenin atışmanın gecesiydi.Yoksa bir başka düğünü beklemek geerkecekti.”(5-s.261)

*Bu gelenek de ne yazık ki günümüz Kıbrıs düğünlerinde artık gözlenmemektedir. Özellikle iletişim sorunu yaşanmayan bir yüzyılda duygularını anlatmak için gençlerin çok daha pratik çözümler ürettikleri gerçektir. Yine de özellikle mani ve atışmaların güzelliği açısından anılmaya değer bu geleneğin kaybı üzücüdür.

“Dağlar dağladı beni

Gören ağladı beni.

Zincir bana vız gelir.

Baktı bağladı beni.(5-s.262)”

“Ay doğar ayan beyan

Yoluna düştüm yayan

Ateş düştü içime

Dayan yüreğim dayan.(5-s.262)”

“Güneşte gül guruttum

Gazanda su ısıttım

Senin derdine düştüm

Evi barkı unuttum. (5-s.262)”

“Garanfil deste deste

Beni anamdan iste

Eğerlim geç kalırsan

İnan galırsın yaşta.

(5-s.262)”

“Sarıyınan morunan

Pakla yedim norunan

Eğer anan vermezse

Gaçıracam zorunan.(5-s. 262)”

“Perşembe gün üç keçi kesilip iri patatesle fırına verilmişti.Saat bire doğru fırınlar açıldığında yalnız avluyu değil bütün köyü fırın kebabı kokusu sarmıştı.Raif ustanın sağdıçlara tembihi vardı bugün isteyene istediği kadar yemek verilecekti. İçki de öyle. Bir de zerde tatlısı yaptırmıştı yemekçilere.”(5-s.263)

“Yemekten sonra gelinle güveyi sündürmeye aldılar.İki yanlarında kulpsuz bardaklar içinde tutturulmuş gelin mumları yanıyordu.Ortalarına birer kırmızı kurdele bağlanmıştı.Akrabalar sıraya girdiler.Gençler onların elini öpüyor onlar da sıra ile gençleri işliyorlardı. Analar altın taktı geline. Raif usta damadına bir köstekli saat hediye etti. Diğerleri de gönüllerinden kopan miktarlarda paralar taktılar.”(5-s.263)

*Düğünlerde gelin ve damada para takma geleneği bugün de hala sürdürülmektedir. Fakat kimi düğünlerde armağan paralar gelin ve damadın giysisine tutturulmamakta bir kutu içine bırakılmakta veya özel hazırlanmış birer yastığa iliştirilmektedir.

“Öte taraftan güzel bir kısırak hazırlanmıştı. Hem uyanına hem ısladırına kırmızı beyaz tülbentler bağlanmıştı.Üzengiler de bir ala parlatılmıştı. Türk bayrağı kavaktan yapılma sırığa bağlıydı yine ama üst uca bir beyaz bir kırmızı iki tülbent tuğ niyetine bağlanmıştı.

Havva ebenin verdiği yastık da hazırды.Hayriye kadın üç genç kız tutmuştu yanında Gelin alayı yola çıkarken ikisi yolun iki kenarında karşılıklı durmuş zeytin yaprağı ile buhur verirken üçüncüsü de küçük bir sepet içinden golifa, leblebi, gannavuri,ve nar karışımı bir yiyeceği bereketli olması dileğiyle geçen halkın üstüne serpiyordu. Davul zurna eşliğinde dura yürüye köy yollarından geçilip harmanlara varıldı. Burada kendine güvenenler güreş tutacaklardı. Sağdıçlar kimin güreşmek istediğini sordular.Üç talip çıktı.Sayı öyle icap ettirdiği için önce ikisi güreşecekti. On dakikalık bir aradan sonra galiple sona kalan güreşecekti.Son aşamada iki yenilen güreşecek galip gelen ikinci sayılacaktı. Hiç yenilmeyen galip sayılacaktı ve yastık onundu.”(5-s.265)

*Düğün yarışları da neredeyse 1960 lı yıllarda kalmış geleneklerdendir. Özellikle köy gençleri arasında yaygın olan ve bir anlamda güç gösterisi olan bu yarışlar artık kaybolmuş armağan yastık da tarihe karışmıştır.

“Saat beşe doğru algılar durdu. Gerdeğe girilecek evin kapısının önü boşaltıldı. Gelinin etrafını yaşlı kadınlar sardı. Kapıdan beş metre geriye iki tane tahta kasa Aralarında bir insanın geçebileceği bir aralık vardı.Yasemin kadın her ayağı bir kasada basılı olarak yüksekte duruyordu. Gelin eğilip bacaklarının arasından geçti, ayağa kalktı.Yasemin kadın kasalardan indi, gelin onun elini öptü. Yasemin kadın ona irice bir nar verdi.Gelin kapıya doğru yürüdü ve var gücü ile kapının en üstündeki küçük cam pencereye attı narı. Cam kırıldı nar kesildi. Bir kısmı içeriye bir kısmı dışarıya düştü.Halk el ırttı alkışladı. Hayriye kadın kapıyı açtı.Gelini içeri davet etti. Gelin ayaklarını sürüyerek içeri girdi.”(5-s.265)

“Saat sekize doğru davul zurna eşiliğinde güvey kahveden alınıp camiye götürüldü....sonra Mustafa’yı alıp gelin evine doğru yola ıktılar.Herkes Mustafa’ya nasıl yumruk atacağını hesaplıyordu.”(5-s.265)

“Gitti duvağını açtı. Önce alnından öptü. Boynuna ortada bir beşi birlik, iki yanında ikişer altın olan takısını taktı. (5-s.267)

*Yüzgörümlüğü” olarak adlandırılan bu takı takma merasimi gelenektir. Geleneğe göre duvağın yüzgörümlüğü takılmadan açılmaması gerekmektedir.

“Sabah erkenden kapıyı çaldı yenge kadın “kızlıkları verin” dedi.İkbal kalkıp kanla lekelenmiş beyaz çarşafı kapı aralığından uzattı. (5-s.267)

*Bekareti ,el değmemişliği simgeleyen “arşaf gösterme“ özellikle köylerde önemliydi.

“Yenge kadın aldığı kanlı çarşafı kızın anne babasına götürdü.Raif usta bir beş şilinlik çıkarıp uzattı.Anası Saffet kadın da bir ifte şilin uzattı yenge kadına. Sonra toplanan akraba kadınlara gösterildi arşaf. Hepsi görünce gülümsediler.hayırlı olsun mübareki olsun oğur kadem olsun dediler.”(5-s.268)

“Sündürmenin ortasına iki sandalye kondu. Sol tarafa çalgıcılar yerleşti.Sağ tarafa da düğün sahipleri.çalgı eşiliğinde “paa” başladı.(5-s.268)

*Düğünün son gününü temsil eden ve adına “paa“denen bölüm ailelerin birlikte tebrik kabul etmek için bir araya gelişleriyle yapılır. Aileler de kızlarına ve damatlarına takılarını takıp tebrik ederler.

“Öğleye doğru çalgıcıların başı Münfiye kadın bir karşılama havası çaldıktan sonra evi olan evine yeri olan yerine biizm gibi evi olmayan da çalı dibine ya da varsa başka yeni düğüne deyip bitirdi.”(5-s.269)

“Ertesi sabahtan itibaren yeni gelin her gün bir başka elbise giyerek tebrik kabul etti köylülerinden.Herkes bir başka hediye getirdi bir başka nasihatte bulundu.(5-s.269)

Düğünün tam haftasında yani yedinci gününde gelinin annesi Havva ebe geldi.Havva ebe o gün ikindiye kadar torununun yanında kaldı...Onun sancılı karnını ovup yumuşattı(5-s..273)

5.5.4. - DOĞUM VE LOHUSALIK GELENEKLERİ

“Karı kocanın yatması yanlış bir iş değil ki....sekizinci aydan sonra dikkatli olmalı dokuzuncu ayda da haftada bire düşmeli.Doğumdan sonra da kırklanmadan bir araya gelmemeli.Çünkü kırklanmadan kadın temizlenip tamam olmaz hastalıklara açıktır.Aklında olsun. Haa sana bir nasihat daha. Çocuklarını onsekiz ayı doldurana kadar emzir. Emzirdiğin müddet tekrar gebe olmazsınaltı ay doğmadan çocuklarına ana sütünden başka bir şey verme. Oğlanların memelerini de doksan günlük olunca sıkıp boşalt.Onların akıllı ve ağırbaşlı olmaları öyle olur .Bunu da unutma. “(5-s.274)

*Bu tür nasihatler vermek genellikle ninelere , annelere düşer yeni anne adayı veya anne olan kişi eğitilmeye bilgilendirilmeye çalışılırdı. Uzun yılların gözlemleriyle elde edilmiş olan bu bilgiler çoğu kez hem sağlıklı olmayı sağlamakta hem de gerekli duyarlılığa sahip olmayı öğretmekteydi.

“Ebe çocuğu hemen alıp ters çevirdi.İki ayağından sallayıp sağ eliyle kaba etlerine bir şaplak attı.Bebek daha da bağırmaya başladı.Bir aksilik yoktu. Leğendeki tuzlu suda yıkadı bebeği. Sonra göbeğini mumlanmış iplikle bağlayıp makasla kesti mumla yaktı. Sonra tuz göğneğini giydirdi.Ardından kundaklara sardı ve anasının sol yanına yerleştirdi.(5-s.283)

“Köyde bir adet vardı “lihusa” bazılarının deyişiyle “loğusa” kırklanmadan önce iyi korunmalı iyice beslenmeliydi. Beslenme yollarından biri de ona palaz yedirmek ve palaz çorbası içirmektir.Palazın gücü anneye anne sütü yoluyla da çocuğa geçerdi.Böylece çocuk sağlıklı süratli ve yetenekli olur diye kabul edilirdi.” (5-s.286)

“Doğumun üçüncü günü akraba çocuklarından yedi tanesi toplandı. Öğleden evvel ebe eve geldi.Yanında sepeti de vardı.En önde ebe ardında kucağında çocuğunu taşıyan loğusa kadın onun da arkasında yedi tane çocuk sıralandılar.Lohusanın yattığı odadan başlamak üzere her oda içinde sağdan sola doğru dönmeye başladılar.ebe her duvarın ortasına çakı ile uzunca bir elif çizdi.Lohusa da aynı çizginin üstünden kömürle gitti.Çocuklar da ellerinde yanar mumlarla onları izledi.Bütün odalar tamam olunca önceden hazırlanmış bademli ve narlı golifalar çocuklara dağıtıldı.Yaşca en büyük çocuğun eline yarım ekmek ve sarıya çalan renkte bütün bir soğan verildi. Ebe Hüsnü dedi bunları al git sokak kapıyı aç kapının hemen dışındaki binek taşının üstüne koy ve şöyle söyle üç defa al sarılığımı ver kırmızılığımı sonra içeri girip kapıyı kapat yanımıza gel. Hadi hayır duam tutsun seni hadi büyük adam olasın.”(5-s.288)

“Hüsnü emredileni yapmaya çalışırken Rahmeli ebe çocuğu İkbal’in kollarından aldı.Merteklere asılı kurulmuş salıncağa koydu.Bir sarı bir de kırmızı tülbent istedi.sonra bana bileziklerinden birini ver dedi.İkbal isteneni verdi.Rahmeli ebe bunları alıp uçlarını eşitledi.bileziklerden geçirip eşit şekilde fiyonk bağladı.Fiyongun uzununu da salıncağın başlığının ipine düğümledi.Sonra alta sarı üste kırmızı gelecek şekilde çocuğu örttü.Sarı hastalığın kırmızı sağlığın işaretidir.Altın ölümsüzlüğü anlatır.Her çocuk hastalığa açık doğar. Ben sarıyı kırmızıyla bastırdımBaşuzuna da altın bileziği bekçi yaptım Allah evladını her zaman korusun sokak kapıya bırakılan soğan ve ekmeği bulan çocuk gibi de kismetli yapsın dedi.” (5-s.288)

“Ertesi gün gün doğumu ikisi birlikte evlerinin tam akarşısındaki okulun avlusuna gittiler.Sağlam bir değnek bulup on on beş santimetre derinliğinde bir çukur kazdılar.Besmele çekip üç kez fatiha suresi okudular.üç kez amin dediler ve allahım oğlumuz sağlıklı, akıllı, başarılı olsun hak yolundan hiç sapmasın amin deyip üstünü toprakla örttüler.” (5.s.290)

5.5.5. – Manilerle Mesaj vermek

Var bir şeyler oğlum dedi anası tıpkı manilerdeki gibi.

Eski dönemlerde kızlarla erkeklerin birbirine duygularını açması kadar kendi ailelerine de duygularını açması çok kolay değildi. Kimi kez anne veya babanın da onların duygularını sorgulama adeti yoktu. Yine de zaman zaman çocuklarının tavırlarından hissedebilen anneler durumun üzerine giderek ne olup bittiğini anlamaya çalışırdı. Erkekler bazen bir sözle bazen bir tavırla veya maniyle duygularını çevreye duyurur, bazen de bunu aileden biri yapardı.

Bazen bu anlatım kaşığı pilava saplamak gibi eski bir gelenek şeklinde de uygulanırdı.”

“Gökte yıldız ellidir

Ellisi de bellidir.

Gizli sevda çekenler

Gözlerinden bellidir.”(331) “

“Çapkındır oğlumun babası çaresiz kaldı anas ıgideceği yer neresi eee eee oğluma nenni Her işi danışıklı kudretten yakışıklı güzele bağışıklı eee ee oğluma nenni.”(s. 395)

*Çocukların uyumaları için söylenen ninniler de diğer sözlü ürünlerde olduğu gibi kişinin kendi duygulanışlarını, isteklerini, özlemlerini, kimi kez de şikayetlerini dile getiriyordu. Uyumayan çocuğa ninnilerle vaadlerde bulunmak, babasına veya nenesine ninnilerle şikayet etmenin yanı sıra, övgüler düzmek, gelecekle ilgili hayalleri de eklemek adettendi.

Bütün bunların dışında kimi kez de çapkın baba ninnilerle çocuğa şikayet edilir çaresizlikler dile getirilirdi.

5.5.6.- Ölümle İlgili Gelenekler

Kalabalık eve dönünce sofralar kuruldu yemekler tatlılar yendi.Ve insanlar birer defa daha fatihalar okuyup Ömer'in ruhuna ithaf ettiler.Sonra herkes dağılıp evlerine gitti. Ama üç gece üst üste mevlidleri okundu Ömer'in... Ömerin kırkı da bir başka oldu. O akşam gökyüzünde hiç bulut yoktu. İç avludaki teras köy kadınları ve mevlit okuyucularla doluydu. Bu sebeple erkek çocukları içeri almamışlar ön terasta oturmalarını istemişlerdi.

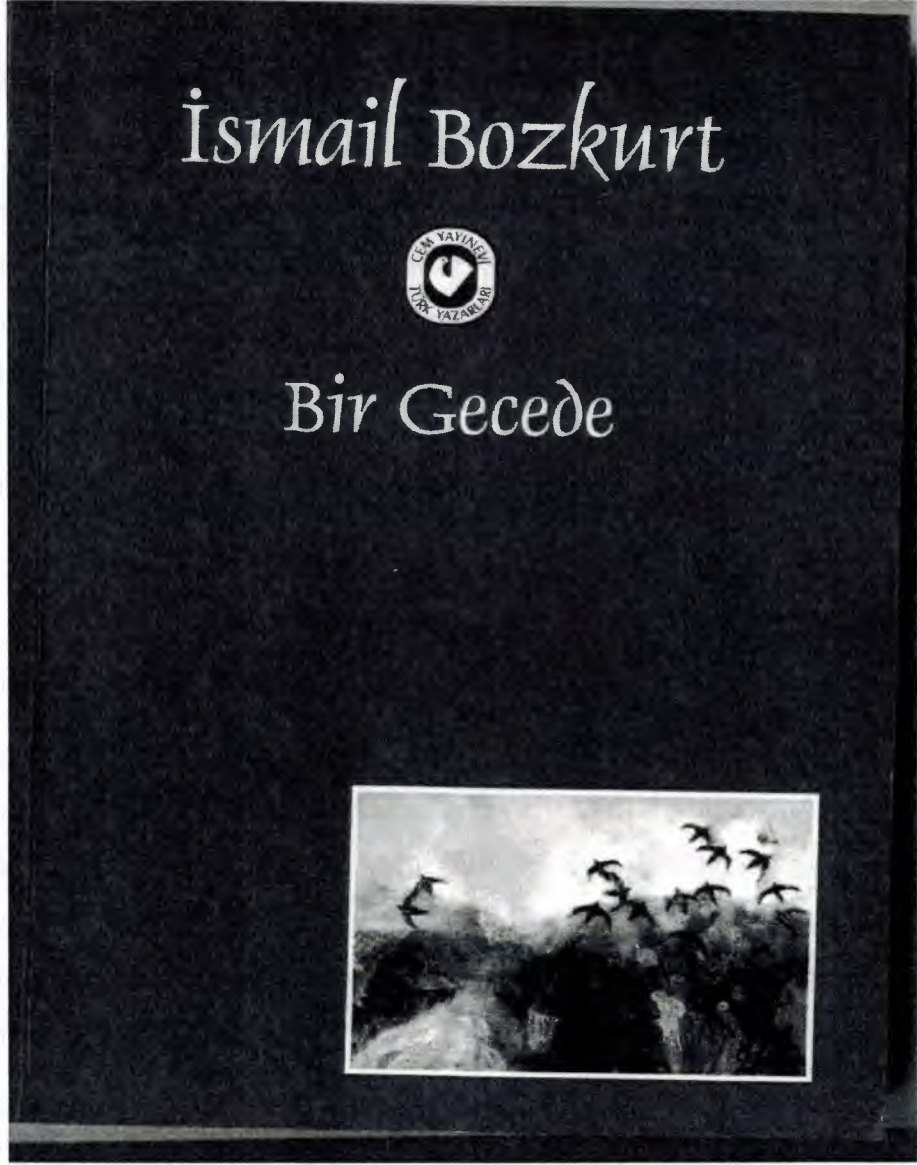
Kıbrıs Türk ölüm adet ve geleneklerinde yemek sunmak önemli bir yer tutuyordu. Ölen kişinin ardından mevlit okutmak bazen birden çok kişiye hep birlikte veya farklı aralıklarla mevlit ve kuran okutmak bir gelenektir. Ölen kişiye duyulan sevgi, onun çevresinde nasıl tanındığı ve önemsendiği de bu ritüeller için önemliydi. Türk geleneklerinde de kutsal sayılan 3-7-40-52 rakamlarına denk gelen tarihlerde ölünün "camı için" yemek , tatlı, içecek verilirdi.

Camide okutulan mevlitte helva ve "pişi" denen bir tür küçük bazlama dağıtılması da bir gelenektir.

Sözü edilen romanda ölen Ömer, çapkınlığı ile ünlenmesine karşın yine de çevrede sevilen , hayranlık duyulan birisi olduğundan onunla ilgili yapılan mevlitler ve yemek sunumlarının özenli olduğu gözlenmektedir.

5.6. - BİR GECEDE - İSMAİL BOZKURT

İsmail Bozkurt'un irdelenen bu romanı onun yazım hayatına kattığı roman 2005 Yılında Cem Yayınevi tarafından İstanbul'da basıldı. Mart 2005 yılında okuyucuyla buluşan kitap 170 sayfadır.



5.6.1. - BİR GECEDE

İsmail Bozkurt' un 2005 Mart ayında basılan bu eseri de diğer iki eseri gibi bir savaş anlatısı özelliğini taşımaktadır. Roman, bir gecede evlerini, alıştıkları yaşamlarını ve geçmişlerini arkada bırakıp gitmek zorunda kalan bir köy halkının hikayesini ve yaşanan şiddetli savruluşu aktarıyor.

Yazarın kendi yaşamından alıntılarla beslenmiş romanda yine TMT, TMTnin kuruluş çalışmaları ve etkinliği aktarılmaktadır. Aslında yaşanan dramatik savruluşun

Romanın yazılış amacının sosyal ve kültürel aktarımlar olmadığı o günlereyi yaşayan bir tanık geniş bir fotoğrafını çekmeye çalışan yazar bu nedenle ele aldığı konuyu yalnızca bu merkezde tutmuştur. Romanda işlenen esas konu içinde pek de görünmeyen bir aşk öyküsü ve genç insanların kendi yaşamlarıyla ilgili kararları vermek konusundaki savaşımları ne yazık ki çok öne çıkamamıştır. Bir göç öyküsü niteliği taşıyan roman bu nedenle sosyal ve kültürel yaşam izlerini ne yazık ki yansıtmamaktadır. gözüyle göçü ve onun açtığı yaraları aktarmaya çalıştığı da bir gerçektir.

“Lefkara’da pek fazla kaç göç olayı yoktu.” (s.47)

Yazar romanda karma bir köy olan Lefkara’da (Boğaziçi) halk arasında “kaç göç olayı” olarak tanımlanan ,erkeğin kızdan kızın erkekten kaçındığı yaşantıların yaşanmadığını vurgulamaktadır. Bu durumun her ne kadar bilinçle de ilgili olduğu düşünülse de karma bir köy olan yerleşim yerinde bu karma yaşamın da etkilerinin olduğu söylenmelidir. Tarlada bahçede birlikte çalışan kadın ve erkeğin kaç göçü yaşama ihtimali kendiliğinden ortadan kalkmaktaydı. “

“Nerden aklına geldi bu kız kaçırma işi. Bizde olmayalı çok oldu. (s.67)

*Bu cümle ile de yazar bize kaç göçün olmadığı bir yerde herkesin kaçma kaçırılma gereği de olmadığını vurgulamaktadır.

5.7. – GİRNEDEN YOL BAĞLADIK –

Özker Yaşın tarafından kaleme alınan kitap 415 sayfadan oluşmaktadır. 1976 yılında İstanbul'da itimat Yayınlarınca kitaplaştırılan GırnedenYol bağladık adlı roman, 1974 sonrası yaşanan göçlerle insanların yerlerinden ayrılarak yeni yerleşim yerlerinde yaşamlarını kurmaya çalışmalarını anlatmaktadır.



5.7.1.- GİRNEDEN YOL BAĞLADIK – ÖZKER YAŞIN

Özker Yaşının 1976 yılında istanbul'da kitaplaştırılan bu romanı 1974 yılı sonrasında Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan kesitler sunmaktadır.Harekat sonrasında Türk ve Rum halklarının göçleriyle gerçekleşen bir tür yer değiştirmenin sancıları,derin izleri, kırınlıkları ve üzüntüleri aktarılmaktadır.

Nereye ve hangi koşullara giderse gitsin kişinin özde kendisini ve kendi değerlerini aradığı, aslında yalnızca o zaman mutlu olabildiğini vurgulayan anlatımlarla yazar sık sık geçmişe ve artık geri gelmeyecek anılar bütünü olan eski yaşantılara gönderme yapmaktadır.

Bu duyguların milletin olmadığı, herkes ve her millet için geçerli olduğunu ince bir duyarlılıkla sunan yazar, göçlerin insan ruhunda ve insan yaşamında açtığı onarılması zor yarayı da göstermiş olmaktadır.

Romanda halk bilim verilerine çok fazla rastlanamamıştır. Yazarın halk bilimsel bir kaygı veya kültürel bir kaygı taşımadan kaleme aldığı romanda daha çok tanıklık yapmayı amaçlayan bir bakış açısıyla hareket edilmiştir.

5.7.2.- Mimari

“Büyük han (s.352) Han çakıl döşeli dörtgen avluyu çerçevelemiş iki katlı Osmanlı zamanında kalma bir yapıdır.Bütün odaların kapıları avluya bakar.Yıpranmış merdivenlerden çıkılır üst kata. Kemerli sütunların arasında mapushane hücrelerini benzeyen küçük taş odalar sıralanır.” (s.354)

“Mermer sütunlar üstünde tek kubbeli minnacık bir mescid. ...İçine taş bir merdivenle çıkılıyor. Alt bölmede şadırvan var.Sonra bir mezar Belki bir zamanlar bembeyaz olan taşları yılların tozu toprağıyla renk değiştirmiş.”(s354)

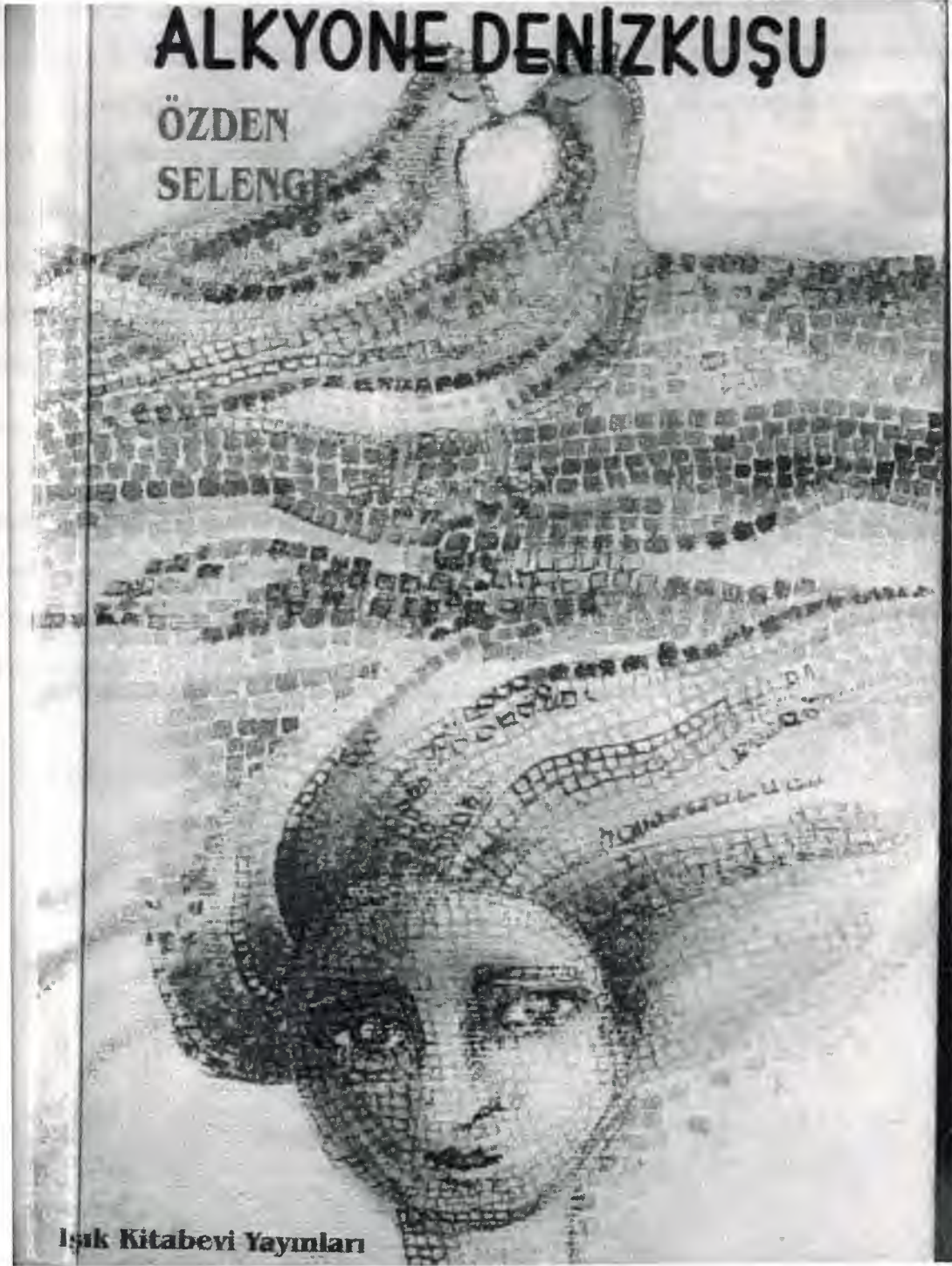
“Kandil ve mum isleriyle iyice kararmış... Muzaffer Paşa o zamanın ölçülerine göre görkemli bir yapı olan büyük hanı yaptırabilmek için Lefkoşa halkına özel vergiler yükledi. Zor durumda kalan halktan bir sürü şikayetler jurnaller gönderilmiş İstanbul’a padişaha. Han yapılmış bitmiş ama Muzaffer paşanın da boynu vurulmuş...(s.353)

“Tam bir Osmanlı. Palabıyıklar, beyaz bürümcük gömlek kara şalvarın beline sarılmış nakışlı kırmızı bir kuşak...(s.354)

“Bir şalvarlı adamın Türk veya rum olduğunu kuşağından anlarmış.Şalvarın beline sardığı kuşak kırmızı ise Türk kara ise Rum imiş.(s.354)

5. 8. - ALKYONE DENİZ KUŞU – ÖZDEN SELENGE

2003 yılında Işık Kitabevi tarafından basılan roman 304 sayfa olarak kitaplaşmıştır.



5.8.1. - ALKYONE DENİZ KUŞU- ÖZDEN SELENGE.

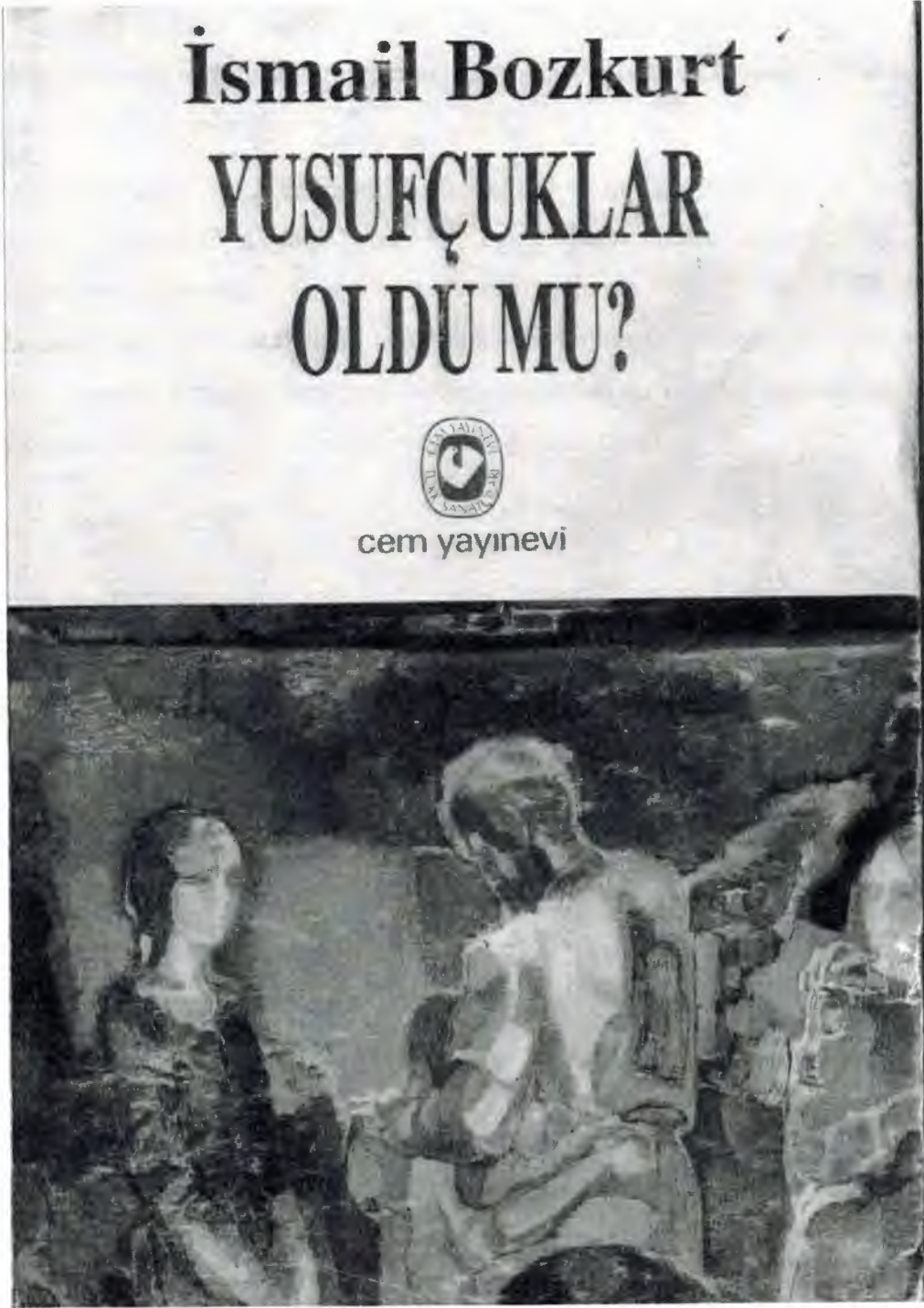
Özden Selenge'nin son romanlarından biri olan Alkyone Deniz Kuşu, daha çok insan yaşamları ve iç seslerinin yarattığı izlerle ilgilenmektedir. Yazarın o alışlagelmiş anlatım tarzı bu romanda da görülüyorsa da diğer romanlarına göre bu roman için deha bireysel ifadesini kullanmamız gerekmektedir.

Yaşamlarına bir şekilde hükmedemeyen insanların, yaşamlarına hükmetmemeyi kabullenmiş insanların ve yaşamlarına hükmetme kararlılığında olan insanların iniş çıkışlarının anlatıldığı romanda Ayşe ve İlhan romanın gerilerinde duran bir aşkın yansıtıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özden Selenge bu kitabında aslında kendi hayallerinin , hırslarının , beklentilerinin peşinde giden insanlardan portreler çizer. Görünenin her zaman görünen olmadığını daha derinlere bakmak gerektiği mesajını taşıyan romanın ana karakteri gibi duran Ayşe kendi yaşamına hükmetmenin çok da öne çıkmayan savaşını vermektedir. Kıbrıs İzmir Kıbrıs üçgeni arasında geçen roman genç bir resim öğretmeninin yaşamı ve duyguları algılayışıyla renklendirilmiş bir günlük yaşam dökümü gibidir.

5.9. - YUSUFÇUKLAR OLDU MU ? -İSMAİL BOZKURT

İsmail Bozkurt tarafından kaleme alınan roman Cem Yayınevi tarafından 1991 yılında İstanbul'da kitaplaştırılmıştır. 217 sayfadan oluşan kitap yazarın ilk ciddi roman denemesidir.



5.9.1. -YUSUFCUKLAR OLDU MU ?— İSMAİL BOZKURT

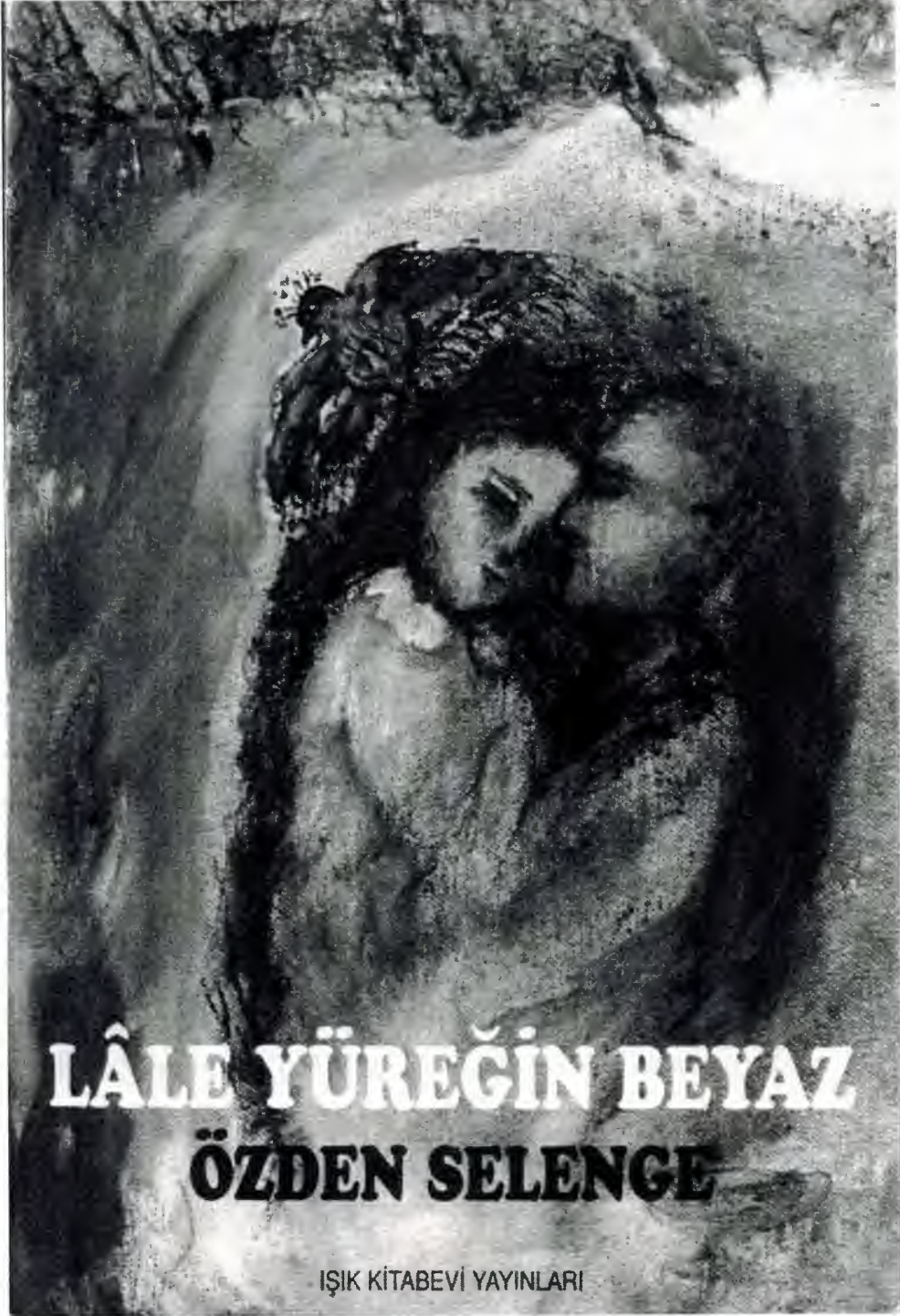
Yapılan araştırmada irdelenmek için seçilen eserlerden bir olan Yusufcuklar Oldu mu? adlı roman incelenmiş ve yapılan halk bilimsel unsur taramasında romanın kayda değer halk bilimsel veri taşımadığı saptanmıştır.

Yusufcuklar Oldu mu romanı yazarın kırık biraşk hikayesi üzerine oturtuğu kurgusu ile daha çok duygu merkezli bir eserdir.

Roman, aşk kavramının emek kavramı ile yüzleşmesi ve hesaplaşması gibidir. Kahramanlar geçmişleri ve şimdileri arasında aşk ve emek kavramlarını yüzleştirirler. Yapılan değerlendirmeler sonucunda roman, aşktan üstün bulunan emeğin yengisi ile son bulur. Romanda aşkın yanı sıra dürüstlük, kendi çıkarını kollamak, ödünsüzlük gibi kavramlar ekseninde ekonomik açmazlar ve siyasi hesaplaşmalardan da kesitler sunarak savaş sonrası halkın boğuşmakta olduğu diğer açmazları da dile getirmektedir.

5.10.- LALE YÜREĞİN BEYAZ - ÖZDEN SELENCE

Özden Selenge tarafından kaleme alınan roman Işık Kitabevi tarafından basıldı. Nisan 1999 da okuyucuyla buluşan kitap 321 sayfadan oluşmakta.



5.10.1. - LALE YÜREĞİN BEYAZ—ÖZDEN SELENGE

Özden Selenge'nin incelenen-bu ikinci kitabında eski Lefkoşa sokaklarında kendilerine yeni ve güzel bir yaşam kurmayı deneyen çoğu kez de çeşitli nedenlerle başaramayan insanların göç öykülerinden kesitler veriliyor.

Roman aslında Anadolu'nun Toroslarından doğmuş, Beşparmakları aşmış da Kıbrıs'a düşmüş gibidir. Bir otacı olan Benusen dedenin yaşamını ve kendisini büyüten analığıyla ilişkisini anlatarak yola çıkan yazar, Benusen dedenin kimliğinde Bektaşî geleneğine, otacılığa , bilge olgun insanlara gönderme yapar. Benusen dede hiç sevmediği damadının kızı Balım'ı alarak Kıbrıs'a gitmesiyle yalnız kalır. Fakat Balım daha büyük bir yalnızlığa daha doğrusu zorluklara ve kocasının gerçek yüzüne doğru gitmektedir aslında. Kıbrıs'a geldikten sonra kendini yormadan karısını temizliğe göndererek günlerini yaşamayı seçen kocasının gerçek yüzüyle karşılaşan Balım, dört çocuğuyla yaşama tutunmaya çalışır. Lefkoşa'lı yaşlı Zehra teyze ve Lale öğretmen, Balımı, onun küçük kızı Cenneti, ve onları yeni bir göçe mecbur edecek ikiz erkek kardeşlerini her şeyiyle kucaklar. Onların umutlarını, çaresizliklerini, utançlarını paylaşır.

Yazar çocukluğunun Lefkoşa'sı ile günümüzün Lefkoşa sını kırık, acı bir hüznü ve yazıklanan bir gizli farkındalıkla sunarken gelenek ve kültür çatışmalarına insan yüreğinin bütün hoşgörüsünü kullanarak bakmaya ve aktarmaya çalışmaktadır. Kimi kez Anadolu'dan da kesitler ve kültür parçacıkları kullanılan romanda yine umutla bir son verilmiş vardır. Her şeye rağmen sevginin ve umudun direnişi...

Çok yoğun olmayan halk bilimsel unsurlar daha çok dilde karşımıza çıkmakta bazen de günlük yaşamdan birkaç durumla romana girivermektedirler. Anlattığı göç travmaları nedeniyle Kıbrıs insanından çok kendine yeni bir yaşam arayan tutunamamış kimi kez sefil kimi kez kimliksiz kimi kez de üç kağıtçı tiplerin yaşamlarını aktarmaktadır.

5.10.2 - Mimari

“Eski Lefkoşa’nın bir zamanlar güzel olduğu anlaşılan eski yıkık dökük ama görkemli evlerinin, dükkanlarının önünden geçti.”(10-s.34)

“Eğri büğrü dar yolların iki yanına sıralanmış, ayakta durabilmek için direnen evlere baktı. Tümüünün de kapıları pencereleri açıktı. Hiç bir pencerede okulun çevresindeki evlerdeki gibi tül perdeler uçuşmuyordu. Ön bahçesizdiler. Ardına değin açılmış demirleri süslemeli, oymalı kapılardan iç bahçeler görünüyordu. İç bahçelerde bakımsız nar, portakal, limon ağaçlarının dallarına asılmış sözde yıkanmış mor renkli beyazlar savruluyordu. Ellerine ne geçmişse yağmıştı insanlar oraya buraya. Kırık dökük yırtık sökük.”(10-s.34)

*Kıbrıs’ta 1974 sonrası çeşitli göçlerle yaşamayı seçen insanlar, ne yazık ki neredeyse kimliksizliklerini de birlikte taşımışlardır. Geçmişe ve geçmişle bugüne taşınan değerler onlar için anlam ifade etmediğinden ve “para etmediğinde” özensizlik bakımsızlık viraneleri çoğaltmış olan yine kültürel dokuya olmuştur.

“Bir zamanların zengin konakları olduğu söylenen şimdi alınlarına yatıevi yazılan, görkemli evlerin alabildiğine yüksek, çift kanatlı kapıların güzel tahta işlemleri, üst üste vurulan oto boyalarından neredeyse yitmişti.

Balkonların demir parmaklıklarından kopan kıvrık dal örgeleri sarkıyordu. Ne söküp atmak geliyordu kimsenin aklına ne yapıştırıp onarmak.,

Ah neredeydi o sabırlı ustaların elleri. Ya onları ölüme terk eden sahipleri neredeydi.?

Bu evler, bu sokaklar, bu buzlu camlı kapılar, pancurlu pencereler kapı üstlerindeki beş kollu, yedi, sekiz kollu çift hilalin arasındaki yıldız kabartmaları, duvardaki özel yerlere oyulmuş 1918, 1922 tarihleri salt yan yana sıralanmış dört sayının dışında ne anlam taşıyordu onlar için? “(10-s.52)

*Geçmişe yazıkklanmalarını akataran yazarın gözünden izlenen kültürel yıkım, yalnız mimaride değil mimari dışındaki diğer kültür dokularının da korunmasının ne yazık ki çok mümkün olmadığını yansıtmaktadır. Gelen yeni yerleşimciler beraberlerinde umursamazlıklarını değerbilmezliklerini de birlikte getirmişlerdir.

“Kapının önündeki yeşil sandalyeye oturup da hurmanın dallarını tel tel edip her teline de yaseminleri dizip öbek öbek kimler asmıştı boyunlarına. “(10-s.52)

*Yazarın yazıklarınmaları eski anılarla da iyice su yüzüne çıkmaktadır. Geleksel yaşam içinde çok önemli bir yeri olan “yasemin” çiçeği Kıbrıs’ta hatırı sayılır konuda yerini bulmuş , haklı ününü zaman rağmen hep korumuştur.

Eski Kıbrıs yaşantıları irdelenirken, bugün artık tek tük kalan ama bir zamanlar adada hayli fazla miktarda bulunan hurma ağaçları da anılmış olamaktadır. Hurma ağacının meycesinin yanı sıra dallarından ayrılan incecik ipliklerinin de işe yaradığını vurgulayan yazar, yasemin dizilen bu ipliklerini ve yaseminleri dizen elleri özlemle anmaktadır.

“Ve hala çoğunun beli bükülmeden duran tavan girişleri, nazlı kemerler, endamı güzel ak sütunlar, sarı taştan sütunlar, bildik yüzler mi ona? “(10-s.52)

*Kültürün korunmasında bilincin önemi kuşkusuz tartışılmaz. Bir ülkenin kültürel yapısından da sorumlu olması gereken kurum ve kuruluşların kültürel dokuların korunmasının şart olduğu bölgelere gerekli özeni göstermesi gelecek kuşaklara karşı bir boyun borcu niteliğindedir.

“Sarı büyük taş bina sokağın görkemli olmasının gizini kendinde buluyor. Kapısının üst kısmında paslanmış gibi görünen tabelada çift aslan kabartmalı. 1836 tarihi ve yalnızca northern yazısı kalmış.” (10-s.54)

*Kıbrıs kültüründe yeri olan, kısa veya uzun sürelerle adada yaşamış ve giderken , yok olurken de kendi izlerini bırakmış olan uygarlıklara ait değişik eserler bulunmaktadır.

Bunlar kimi kez evler kimi kez de daha çok kişinin kullandığı mimari yapılardır. Her ne olursa olsun her iki mimari tür de gerekli özeni hak etmektedir. Çünkü bu halkın mirasıdır.

6. -

KIBRIS YER VE BÖLGE İSİMLERİ

-A-

Abohor	(2-s.135)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi. Cihangir
Akıncılar	(6-s.62)	Güney Kıbrıs bölgesinde kalmış bir Türk yerleşim yeri
Arasta	(2-s.62)	Lefkoşa'da bir esnaf sokağı
Aretyu	(5-s.144)	Lefkoşa bölgesine bağlı bir köy ismi
Arpalık	(6-s.39)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Asmaaltı	(2-s.63)	Lefkoşada bir meydana verilen ad.
Ayakebir	(5-s.223)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Ayermola	(8-s.183)	Girne bölgesinde bir köy ismi
Aykuruş	(8-s.204)	Girne bölgesinde bir köy ismi
Aysozomeno	(6-s.39)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Ayvasıl	(5-s.128)	Magosa bölgesinde bir köy ismi
Ayyorgi	(8-s.78)	Girne bölgesinde bir köy ismi

-B-

Baf	(2-s.178)	Güney Kıbrıs'ta bir kasaba
Baf kapısı	(2-s.48)	Baf girişi sağlayan sur kapısı
Belapayıs	(8-s.183)	Bir vadi ve onun çevresindeki yerleşim yerinin adı.
Beşiyammo	(8-s.151)	<i>Bir mevki</i>
Beşparmak	(8-s.77)	Kıbrıs'ta bir dağ sırası
Boğaz	(2-s.71)	Girne yolu üzerinde bir mevki ismi
Bozalan	(5-s.190)	Girne bölgesinde bir köy ismi
Bozdağ	(5-s.243)	Girne bölgesinde bir köy ismi

-C-

Cuma Pazarı (1-s.124) Cuma günleri köylerden getirilen ürünlerle kurulan Pazar yeri

-D-

Değirmenlik (2-s.105) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

Dikomo (5-s.243) Girne bölgesinde bir köy ismi

Drimiyya (5-s.243) Bir köy ismi

- G-

Girne Boğazı (8-s.77) Lefkoşa ile Girneyi bağlayan boğaz

Girne kalesi (8-s.254) Girmede surlar üzerindeki kale

Girne kapısı (6-s.26) Lefkoşada sembolik bir kapı ve ondan ismini alan meydan

Girne limanı (8-s.254) Girmede liman

Gönyeli (5-s. 253) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

-H-

Hamitköy (7-s.20) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

-I-

Işıklar (2-s.97) Bugünkü Çağlayan bölgesi

-K-

Kalavason (5-s.19) ir köy ismi

Kandu (8-s.230) Bir köy ismi

Kanlıdere (8-s.75) Lefkoşa bölgesinde bir dere

Karava (5-s.254) Girne bölgesinde bir köy ismi

Kırnı (8-s.183) Girne bölgesinde bir köy ismi

Koççino (2-s.235) Kızıl anlamı taşıyan Kıbrıs'ta bir mevki adı

Küçük Kaymaklı (7-s.20) Lefkoşa bölgesinde bir semt

-L-

Lapta (8-s.120) Girne bölgesinde bir kasaba

Larnaka (8-s.115) Günay Kıbrıs'ta bir kasaba

Lefkara (9-s.175) Larnaka bölgesine bağlı bir köy ismi

Lefke (7-s.245) Bir kasaba

Limasol - (8-s.96) Bir kasaba

Lisi (8-s.85) Bir köy ismi

-M-

Makedonisdissa (5-s.75) Bir köy ismi

Mandrez (1-s.38) Lefkoşa yakınlarında bir ova.

Mansura (5-s.230) Bir köy ismi

Massari (7-s.19) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

Matyat (5-s.82) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

Mecidiye sokağı (6-s. 52) Lefkoşa'da bir sokak

Meluşa (5-s.22) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

Mesarya (9-s.121) Magosa bölgesinde bir mevki

Metaksas meydanı (5-s.181) Güney Kıbrıs'ta bir meydan ismi

Minareli köy (2-s.195) Lefkoşa bölgesinde bir köy adı.

Mirti (7-s.210) Girne bölgesinde bir köy ismi

-O-

Omorfo (7-s.327) Güzelyurt. Bir kasaba adı

Ortaköy (8-s.75) Lefkoşada bir semt

Ozanköy (8-s.204) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

-Ö-

Ötüken (4-s.110) Larnaka bölgesinde bir köy ismi

-P-

Pınarbaşı (2-s.151) Girne bölgesinde bir köy ismi

Piskobu (8-s. 183) Baf bölgesinde bir köy ismi

Pek (1-s.65) Sıkı, katı, sağlam.

Pelatusa (2-s.119) Baf bölgesinde bir köy ismi

Peristerona (7-s.19) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

Poli 7-s.351) Baf'ta bir köy ismi

-S-

Siskilip (8-s.183) Bir köy ismi

-T-

Tekke (2-s.193) İçinde türbelerin yer aldığı dinsel içerikli toplantı yeri

Templos (8-s.126) Magosa bölgesine bağlı bir köy ismi

Tophane (2-s.66) Lefkoşada bir semt

-V-

Vasilya (8-s.237) Girne bölgesine bağlı bir köy ismi

Vavilya (2-s.21) Girne'nin batısında yer alan küçük bir dağ köyü.

Viktorya kız okulu (2-s.148) İsmi kraliçe Viktorya'dan alan Lefkoşa'da eski bir kız lisesi

Vuni Sarayı (7-s.227) Eski bir uygarlık ve kazı merkezi

-Y-

Yeni cami (2-s.223) Lefkoşa'da bir semt.

Yerelakko (7-s.338) Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi

7. - Yöresel Anlatımlar

-A-

Açkı (aşkı) Açmak: Oklava kullanılarak açılan yufka. (4-s.232)

Ağızlı yüzlü : Düzgün, iyi, güzel.

“Ferhat iyi şeyler ağızlı yüzlü işler çıkarmaya başlamıştı” (10-s.124)

Alaf basmak: Alev basması, ateşi yükselmek.

“Dıştan bakan anlamazdı ama kendi alaf bastığını duyumsardı.”(1-s.86)

Al da bozdur: Hadi çık içinden, bu da ne demek anlamında (9-s.98)

Alışkısı olmamak: Alışkanlığı olmamak

“Hiç alışkısı olmamasına karşın kovayı havuza daldırıp çiçekleri suladı.”(1-s.117)

Allah acısın: Allah esirgesin

“Allah acısın ama bu karı darı gırtlaklı Cemal’a kalmaz.” (1-s.16)

Allah etme: Allah göstermesin

“Bir gün Allah etme kopacak da armut gibi düşüp yuvarlanacak kafan mermerlerin üstünde.”
(1-s.51)

Allah gözeklesin : Allah korusun

“Allah gözeklesin Firdevs hanım.”(1-s.134))

Anasına renga bile almamak: Çok cimri olmak

“Anasına renga almaz.” (9-s.193)

Ara değneği yemek: Araya girdiği için dayak yemek (8-s.73)

Arına boğulmak: (10-s.91) Çok Utanmak

“Annesi babasına kaçtıktan sonra dedesi imam efendi arına boğulmuş bir süre insan içine çıkamamış, bakkal dükkanını bile açamamıştı. “

Aşık:

Bilek

“Aşıktan bağlı, burnu delik arkası açık gastur ayakkabılar.”(1-s.25)

Atan tutan:

Her istediğini yapabilen.

“Hanımım dersin evi teslim etti ellerime. Atan tutan ben” (1-s.35)

Ay Benizli:

Duru, beyaz, aydınlık, güzel yüzlü erkek.

“Da napacak benim ay benizli Kemal beyim.” (1-s.43)

Aydınmak:

Memnuniyetsiz, şikayetçi olmak

“Pazarlık yapmaz verdiği parayı alır aydınmaz.”(10-s.289)

Ayva pişmiş rengi :

Piştirilmiş ayva rengi. Uçuk gül kurusu rengi.

“İkisi de ipekten ayva pişmiş renginde çarşaf giymişti.”(1-s.40)

-B-

Bayram yapmak: (6-s.20)

Çok sevinmek

Bed lakırdı:

Kötü, yakışıksız söz.

“Nedir o efendine söylediğin bed bed lakırdılar.” (1-s.224)

Benilemek:

İrkilmek

“Hanımım uyanmasın Havva ana benilemesin diye.” (1-s.119)

Besleme vermek:

Karın tokluğuna birinin evinde yaşamaya bırakmak.

“Her birimizi bir yere besleme verdi.”(1-s.39)

Beyaz ciğerini kara etmek:

Çok üzmemek, anlayışsız davranmak

“Beyaz ciğerimi kara etti o ikizler.”(10-s.278)

Beyhude yere:

Boş yere

“Beyhude yere getirdin kızı Kemal bey.” (1-s.76)

Bir çala bakmak :

Bir an bakıvermek

“Bir çala bakması yetmişti.” (1-s.21)

Bir hava kesemedik (5-s.69)

Bir yol bulamadık,

Bir lasecik :

Çok az bir zaman,bir an

“Dışarılarda dolanırdı kadını bir lasecik görmek için.”(1-s.85)

Boyunu belli etmiyordu (6-s.10)

Boyunun uzunluğunu tam olarak göstermiyordu

Buz gibi (1-s.34)

Eli yüzü düzgün, temiz ahlaklı.

“Buz gibi kız” (1-s.45)

Buz kar etmek :

Tertemiz yapmak

“Sileyim süpüreyim buz kar edeyim mermerlerini.” (1-s.42)

-C-

Cahdetmek (1-s.53)

Çaba harcamak

“Kızdığım hastalığı değil ki cahdetmemesi. (1-s.53)”

Cırlak (1-s.28)

Sözünden dönen

Cırlamak. (9-s.54)

Sözünden dönmek

Cızzıcık :

Küçücük, azıcık

Cızzıcık yerden güceniyor (1-s.125)

Cohcohlu:

Aşırı süslü, gösterişli

“Çok cohcohlu bu yaşta artık yakışmaz”.(10-s.34)

Coşmak:

Heveslenmek. Aşırı ilgi göstermek

”Daha da okumaya coştı” (1-s.74)

-Ç-

Çaputlu (1-s.278)

Paçoz, dağınık

Çarşamba garısı (10-s.81)

Dağınık, üstü başı özensiz kadın. Kötü niyetli kadın.

Çatlacık (1-s.7)

Küçük ince çatlak.

Çıngı kadar (1-s.35)	Küçücük
Çıngıcık (1-s.68)	Küçücük
Çıppana : (1-s.260)	Alkış, el çırpma. Alkış tutmak
Çokum (4-s. 64)	Bir araya toplanmış
Çömelik (8-s.191)	Çömelmiş, dizleri üzerine oturmak
Çubuk (4-s.58)	Pulya avcılığında kullanılan üzerine yapışkan sürülen ince sopa

-D-

"Da istediğin patates olsun" (1-s.110)	İstediğin patates olsun
Dalgayı bozmamak (6-s.14)	Kurgulanan durumu bozmamak, oyun oynamak.
Dalına asılmak:	Onu seçmek, ona inanmak.

"Ama neylesin ki bir kötünün dalına asılıp kalmıştı kızı iki yavrusuyla."(10-s.104)

Damızlamak(5-s.143) Sütü katık için mayalamak

(5-s. 117) Duyurmak

Desdeğirmi."(1-s.63)	Yusuvarlak
-----------------------------	------------

"Yaşadığımız yere dünya derlermiş de desdeğirmiymiş. Kabil değil inanmam.Nasıl durur bunca insan düşmeden onun üstünde."(1-s.63)

Deye deye ağlamak:	Konuşa konuşa, ağıt yakarak ağlamak
---------------------------	-------------------------------------

"Derdinden kederinden ölse hiç deye deye ağlamamıştı."(1-s.115)

Dıkım dıkım etmek:	Parça parça etmek.
---------------------------	--------------------

"Bir atılmada dıkım dıkım edermiş insanı."(1-s.61)

Dibelik kör :	İyice görmez anlamlarında kullanılmaktadır.
----------------------	---

Dibelik:

İyice

“Havvaana Yusuf efendilere gelinceye değin dibelik kördü.”(1-s.62)

Dilden yemek (9-s.201)

Söylenerek huzursuz etmek

Dişine Karşı Durmak:

Pişmemiş, ham

Dişine karşı durur bu börölce (10-s.108)

Doğmacasından:

Doğuştan, doğduğu andan beri.

“Doğmacasındandır. Allah öyle istedi öyle oldu.”(1-s.99)

Dolabın dönmesi (6-s.34)

Evin ihtiyaçlarını karşılayabilmek

Döküm saçım(10-s.51) Dökülmüş saçılmış

Dulunmak:

Günbatımı, güneşin batışı

“Gün geç dulunmaya başlar”.(1-s.92)

Dulup:

Dupduru, beyaz, ak pak

“Yan komşu dul kadın dulup kadın seslendi balkondan.”(1-s.115)

Düz geçti (6-s.10)

Anlatmadı. Bahsetmedi

-E-

Elezer olmak :

Geçimsiz, can ezen

“Huriye daha hırçın elezer olurdu.”(1-s.20)

Eli tutmak :

Parası olmak

“Eliniz tuttuğunda verirsiniz”(5-s.208)

Elmas Parçası:

Çok kıymetli

Aman da elmas parçası gibi okumuş kız.Kıymetini bilecek mi bu bizim oğlan(10-s.131)

Erkeksiz ev merteksiz ev (10-s.87)

Erkeksiz ev merteksiz, dayanıksız eve benzer.

- Ey oğlum. :** Tamam, anladım oğlum. Küskünce pes etmek.
“Ey oğlum, sen bilirsin. Havva ana demediymiş deme sonra.”(1-s.26)
- Eyya(10-s.93)** Bir ünlem
“Eyya bir hıyar çıksın çocuğun alnında napaız!”
-G-
- Gavur esiri.”(1-s.35)** Çok yorucu şekilde, eziyetli çalışan
Senelerce beni gavur esiri gibi işletenlerden dilleyenlerden, un ufak edenlerden kurtardı,
- Gaylolmam(10-s.98)** Razı olmam
- Gındırık: (5-s.12)** Aralık, aralanmış.
- Gıybet etmek :** Dedikodu yapmak, birisi hakkında konuşmak.
“Gıybet istemem Havva ana . Yazıktır el alemin kızlarına deyip kestirip atmıştı.(1-s.45)
- Gizlincik gizlincik:** Gizli gizli
“Yarı aralık gözünle gizlincik gizlincik naptığımı seyreden demek”.(1-s.50)
- Gözün kör olmasın:** Küfürlü şakalaşma
Noldu be gözün kör olmasın (10-s.62)
- Gökyüzüne atılmak (6-s.8)** Gökyüzüne uzanmak
- Gurk tavuk:** Kuluçkaya yatmış tavuk.
“Gurk tavuk gibi atılırdı üstlerine.” (1-s.46)
- Gumanda:** Kumanda, yönetim, idare etmek.
“Sıra bulursam gelirim. Siz kendi kendinizi gumanda edin. (1-s.65)
- Gübbe gündüz (10-s.899)** Günün ortasında, gündüz vakti
- Gücün beğenmek:** Sonunda, nihayet beğenebilmek.
“Gücün bir kızı beğendin” (1-s.114).

Güman :

Güven. Özgüven.

“Kendine gümanı yok” (1-s.45)

Gün begün (10-s.115)

Hüzünleri günbegün çoğalmadaysa

Gün kavuşmasına yakın (5-s.59)

Gün batarken

-H-

Haçana bir (1-s.48)

Ne zamana dek, nereye kadar.

“Haçana bir seni hasta görecekler.”

Hasrete gitmek (6-s.30)

Askeri eğitime gitmek

Haşşöyle(10-s.93)

Hah şöyle sözüme gel anlamında kullanılmaktadır.

Hepsi bir sıraya gelmek (6-s.45)

Hepsi aynı ana denk gelmek

Hünkürmek:

Sesli, kendini kaptırarak ağlamak.

“Hadi bre benli ağlamak hünkürmek sana göre mi?” (1-s.25)

-I-

İhlaya pufлая (6-s.26)

Oflaya püfleye, zorlanarak, canı sıkılarak,

İlgıdır :

İpliği çile haline getirmek için kullanılan tahta alet.

“İlgıdır ayaklı oğlan, sırtından yere atlamış koşarak uzaklaşmış bir daha da ona masal anlatmamıştı.”(1-s.91)

İstama (4-s.59)

Yüksek suni ağaç setinden oluşan pulya tuzağı

-İ-

İki sokum :

İki parça

“Babasının zoruyla iki sokum yer,gece yarılarına değin yasını sürdürürdü.”(1-s.71)

İkiletmedi (5-s.58)

Tekrarlatmadı

İlan yiyen hekim:

Her şeyin çaresini bulan doktor

“ İlan yiyen hekim çare bulamaz.” (1-s.97)

İlişme:

Rahat bırakmamak, sürekli rahatsız etmek.

“İlişme kuzum” (1-s.50)

İsli mertek (1-s.51)

Yanıp sönmüş kara kalas.

“Ben bir isli mertek maca saçlı kara karga bakar mı bana senin o nurdan efendin?”

İşine gitmek (5-s.76)

Bozulmak, işe yaramaz hale gelmek

İşledi (6-s.9)

Çalıştı

-K-

Kalamya (4-s.58)

Pulya avcılığında kullanılan bir alet

Kamaz karga:

Kara ka rga

“Birkaç kamaz karga konup havalanıyor pislikleri karıştırıyorlardı.” (1-s.28)

Kapı dışarı etmek (6-s.27)

Kovmak

Karışmaz (4-s.11)

Görüşmez ,ilişkilenmez

Kaş kararınca :

Ortalık iyice karanlık olunca.

“Kaş kararınca kendiliğinden eve gelirdi” (1-s.62)

Katmak:

Kovmak, kovalamak

“Seni katmadan git .”(1-s.201)

Kedinin kuyruğuna maşrapa bağlamak(9-s.75) Herkese duyurmak, ortalığa yaymak

Kelam kesmek (9-s.179)

Söz söylemek

Kerevet kurmak:

Oturacak,yatacak yer hazırlamak.

“Aynı odacığa kerevet kurmuş.”(1-s.24)

Kırk yılın Gıtmırı:

Kırk yılda bir, kırk yılın başında.

“Hem Lale kırk yılın gıtmırında ondan bişey istemişti.”10-s.190)

Kışılama (4-s.320)	Kovalama
Kıynaşmak (4-s.311)	Göze alabilme
“Kızdan kadından utancak:	Utanma duygusu gelişmiş olan erkek
“Kızdan kadından utancak. Kızı koynuna versen nikah yok diye dokunmaz.” (1-s.21)	
Koç :	Ahlaksız erkek anlamında kullanılmaktadır.
“Dur bre koç.” (1- s.20)	
Koltuklarını kabartmak (2-s.249)	Çok gururlandırmak
Kömür köfter olmak:	Çok fazla kararmak
“Sıcaksa yanar kömür köfter olur yalvar yakar içeri sokamaz . (1-s.62)	
Köpek Panayırına çevirmek:	Durulmaz hale getirmek. Dayanılmaz durum.
Eh çok canımı sıkarlar da köpek panayırına çevirirlerse ortalığı, çıkarırım evden.(10-s.123)	
Kör çar olmak:	Dağılıp, sefil olup, kıymet kaybetme.
İnsan okumayınca kör çar olur mu Zehra teyze?(10-s.206)	
Kör nefis:	İsteklerinde direnen insan duygusu.
“Bu kör nefis de şimdi olmazsa yarın öbür gün doymak ister.” (1-s.228)	
Köre şaşısın diyemem.(9-s.183)	Gerçeği bu kadar açık söyleyemem
Körlenmek:	Harcanmak, işe yaramaz hale gelmek.
”Hiç birinin ayıbını söylemeyim de git körlen.”(1-s.46) (kızgın yansıtır)	
Küllü su (4-s.65)	Eskiden çamaşırdaki kullanılan küllü su
-M-	
Maca (1-s.51)	Çalı
Mahana (1-s.84)	Bahane
Mahsustan yapmak (5-s.144)	İsteyerek, özellikle öyle davranmak

Mamurlamak: (1-s.146)

Kendine gelmek

Mandi Fellah, serseri, pespaye anlamında kullanılmaktadır.

İki tumarhane delisi mandi oğlancık(10-s.199)

Marazlı (1-s.38)

Üzüntülü

Marazlanmak:

Üzülmek

Napayım bir tanecik evladım marazlansın mı(10-s.100)

Masıra (1-s.269)

İplik

Mehel görmek :

Yakıştırmak , Uygun görmek

Sen kendi sattığın urubaları beğenmez de en birinci gabardinleri mehel görürsün kendine.

Meraktan hastalar olmak

Çok fazla merak etmek.

“Biz meraktan hastalar oluruz.”(1-s.261)

Merteksiz yerde doğdu. (9-s.183)

Ayıp bilmez anlamında kullanılıyor

Milim (1-s.272)

Bir uzunluk ölçü birimi

Milim milim (1-s.162)

Azar azar

Miskler gibi kokuttu (1-s.271)

Çok güzel koktu

Müstekil mi unutursunuz (1-s.77)

İsteyerek unutmak

Mükemmel sarhoş olmak (6-s.48)

Çok sarhoş olmak

-N-

Napsın:

Ne yapabilir.

Hiçbir şeyle avutamadı kandırmadıysa napsın kadın (1-s.7)

Narar (1-s.223)

Ne arar? Yok anlamında kullanılmaktadır.

Neciyim :

Neden evde ben yok muyum?! Bir çıkışma sözü.

“Ne ya neciyim evde?” (1-s.33)

Ninicik (1-s.17)Bebecik

Nişanlayıp atmak:

İşaretleyip fırlatmak.

İyice nişanlayıp atacak.(1-s.279)

Nüzül (1-s.20)

İnme, felç

-O-

Oh olsun :

İyi oldu, hak etti anlamında kullanılmaktadır.

Oh gelsin! (1-s.175)

Ortalığı batırıp çıkartmak:

Ortalığı kirletmek

“Kavunları günde on kez kesip yesindi ortalığı batırıp çıkararak.”(1-s.279)

Ortalık durulana dek:

Ortalık sakinleşinceye dek

“Zerrin hanım da ortalık iyice durulana dek anaokulunu kapatmıştı.”(1-s.232)

-Ö-

Ölüm terleri dökmek(6-s.42)

Çok fazla korkmak

Öte yana katılmak:

Öteye gönderilmek

“Eh ana olmayınca işte öyle öte yana katılırdı.(1-s.199)

Öyükleme (1-s.234)

Ayıklamak, seçmek

-P-

Pamuk dulup bir kadın:

Pamuk gibi dupduru bir kadın

Paranın yüzü tatlıdır(5-s.181)

Para ikna edicidir

“Bilir miydin benim anacığımın pamuk dulup bir kadın olduğunu?”(1-s.39)

Perki (4-s.52)

Bekri, Bektaşi

Pırlamak:

Fırlamak (f/p ses değişimi.)

“Nasıl da pırlamıştı yerinden!” (1-s.72)

Postu kurtarmak :(5-s.182)

Canını kurtarmak

Püü : (1-s.39)

Çok, epeyce, anlamında kullanılan bir ünlem

-R-

Rahmetliyi sıçırttı.: (4-s.33) Çok fazla abarttı

-S—

Sağım gelmez :(1-s.289) Sağ dönemem

Sarı safran :(1-s.54) Safran gibi sarı

Sası sası kokmak: (1-s.130) Kötü kokmak,

Sen öyle belle: (1-s.195) Sen öyle san

Serpele: (1-s.51) Serpiştirmek

Sertlemek: (10-s.71) Azarlamak, sert davranmak

Sıcaklığını almak: (6-s.20) Ateşini kontrol etmek

Sıçan deliği bin lira: (5-s.214) Saklanacak en küçük yere ihtiyaç duymak, büyük korku.

Sıkıyı görünce kaçmak (6-s.61) Zoru görünce kaçmak

Sıtır etmek (5-s.214) Konuk etmek, barındırmak, sığdırmak

Sinmek (6-s.5) Sessizleşip susmak, görünmemek için saklanmak

Sırt baş (1-s.65) Üst baş

Sokum (1-s.39) Bir parça

Songörlük : Son zamanlarında göreceği güzellik anlamında.

Allah insana songörlüğü versin deyip tüm evliliği boyunca olmadığı denli mutlu oldu
Nemidanım.(10-s.92)

Sümme beyhud yatmak: Aralıksız kendini bilmeden yatmak

“Gece gündüz sümme beyhud yatacağına davran yerinden de bahçeye bir çık.”(1-s.51)

-T-

Tertiplemek: (1-s.15) Onarmak, düzenlemek, düzene sokmak

Toklamak :(1-s. 41) Azarlamak

Toprak delisi :(5-s.32)

Toprağa aşırı bağlı

Türül türül tutmek:(5-s.21)

Çok güzel kokmak

-U-

Urubalarıyla yutmak:

Çok öfkelenen kişinin öfkesini anlatır

“Az daha beni urubalarım ile yutsun (1-s.109)

Uydurmak :(6-s.38)

İhtiyacı karşılayacak biçimde düzenlemek

-Ü-

Üstüne açılmak :

Saldırgan bir tutumla konuşmak

Şimdi konuyu açmadan eve giderse, kocasıyla kaynanası ikisi bir olup açılacaklardı üstüne.(10-s.103)

Üzerine vurmak :

Olay yaşanırken oraya gitmek

“Rastgele olayın üzerine vurdum..”(10-s.279)

-Y-

Yağma yok :(6-s.12)

O kadar kolay değil

Yas kurmak (1-s.238)

Yas tutarak ağlamak

Yelpazelenmek (1-s.13)

Yelpaze veya ona benzer bir şeyle serinlemeye çalışmak

Yelyepelek(10-s.96)

Acele ile , acele içinde

Yemin Vermek.(10-s.56)

Yemin etmek

“Yemin verip yaşını büyötmüşler nikah da yapmışlardı.”(10-s.56)

Yenile(1-s.203)

Az zaman önce

Yepizyeni (4-s.247)

Yepyeni

Yere dizlenmek (4-s.245)

Yere dizi ile tutunmak

Yetilmek (1-s.20)

Büyömek, serpilmek.

Yetilmemiş (1-s.65)

Büyömemiş,küçük, çok genç

Yok yoğum(10-s.98)	Yoksa,
Yolu tutmak(5-s.219)	Yola çıkmak
Yolları belleri bilse (1-s.79)	Yolları bilebilse
Yüzgörümlüğü : (10-s.267)	Damadın geline taktığı takı.
Yüzü bozuldu (6-s.34)	Canının sıkıldığı yüzüne yansıdı.
Yüzünde güller açmak:	Yüzün sevinçle gülmesi
“Yüzünde güller açmasından belli.”(10-s.263)	

-Z-

Zak zak titremek:	Çarpıcı şekilde kendini belli etmek.
“Uzun sündürmedeki minderlerin örtüleri beyazlıktan zak zak titriyordu.”(1-s.44)	
Zıddı zıddına (1-s.69)	Özellikle zıtlaşarak
“Zıddına zıddına nasıl konuşmaydı öyle (1-s.69)”	
Zebil(10-s.102)	Bakımsız, düşkün durumda, fakir.
Kızım zebil değilsiniz ya?	
Ziğil zağara (4-s.58)	Başiboş dolaşan
Zili zahari gezerler ortalıkta(10-s.137)	

8. - HALK BİLİMİN YAZARLA İLİŞKİLENİŞİ VE YAZARIN

YARATI ALANINI BELİRLEYENLER

On adet Kıbrıs Türk romanı baz alınarak yapılan halk bilimsel unsur taraması sonucunda, Kıbrıs Türk roman çalışmalarında kullanılmış olan çoğunluğu söz ürünlerinden oluşan halk bilim verileri toparlanmış ve incelenmiştir.

Toplanan veriler, öncelikle iki grupta yer almaktadır. Birinci grup söz üzerine kurulu halk bilim verileridir. Deyim, söz öbeği, atasözü, mani, ninni, bitki, yer ve bölge isimleri v.b.den oluşmaktadır. Diğer grupsa, el sanatları, müzik, dans, halk hekimliği, mutfak, mimari ve gelenek, görenek ağırlıklı verilerdir. Araştırma, yazarların özellikle söz ürünlerini daha çok ve sıklıkla kullandığını göstermektedir. Bir başka dikkat çekici unsur söz konusu roman yazarlarının, bu kullanımlar konusunda farklı hassasiyetler gösterdiği yönündedir. Yazardan yazara değişmekte olan bu hassasiyetler bu konuda da bir irdelemeyi gerektirmiş ve bir takım saptamalara varılmıştır.

Kıbrıs Türk roman yazarları, üzerinde yaşadıkları coğrafyanın özelliklerini ve kültürel niteliklerini barındırdıkları belleklerinde, aynı zamanda kendi kişisel donanımlarını da taşımaktadırlar. Bu donanımlar toplamı bütün yazarlar için aynı oranda önemlidir.

İncelenen romanların yazarları üzerinde yapılan araştırmada, konumuz her ne kadar yazarlar olmasa da incelemeyi doğrudan etkileyen bir yönü bulunduğundan ötürü konuyu yazarlarla ilişkilendirerek değerlendirmek gerekmiştir. Bu değerlendirmede diyebiliriz ki;

Küçük bir ada olan Kıbrıs'ta halkın yaşantısı kasaba ve köylerde geçmektedir. Adanın yüzölçümüne uygun olarak yerleşim yerleri de küçüktür ve az nüfusludur. Bir başka ülkede küçük kasaba boyutunda olan yerleşim yerleri, Kıbrıs insanı için eski dönemlerde şehir anlamı taşımaktadır. Köyler de şehirlere göre kültürel farklılıklar içermektedir.

Bu farklılıklar bazen tanıklıklardan, bazen yaşantılardan kaynaklanmaktadır. Örneğin kırsal yörede yaşamış bir insanın toprak, bitki ve hayvanlarla ilgili bilgi ve tanıklıkları kentsel kültürde yetişmiş bir insandan daha farklı yaşanmaktadır. Bu farklı yaşanmışlıklar doğal olarak farklı algılayışlara yol açmaktadır.

Kişilerin, içinden çıktıkları ailenin ve çevrenin, sonra da toplumun özelliklerini yansıttıkları düşünüldüğünde, yazarların da bu özellikleri belleklerinde tuttıkları ve zaman zaman kullandıkları kimi kez de etkilendikleri bir gerçektir. Yapılan araştırmada romanlardan hareketle konu irdelenme aşamasında şu yönde saptamalarda bulunulmuştur.

- 1- Yazarlar tema ve konu belirlerken aldıkları eğitim, içinde yaşadıkları toplum ve yaşam tarzları belirleyici olmaktadır.
- 2- Yazarların kullandıkları dil ve ona bağlı olarak gelişen anlatım özellikleri de aldıkları eğitim ve içinde bulundukları topluma bağlı nitelikler taşımaktadır.
- 3- Yazarların çocukluk ve ilk gençlik yıllarında yaşadıkları yerleşim yerleri algılarında ve tarzlarında izler bırakmakta bu da ilerleyen zaman içinde dil ve anlatımlarına yansımaktadır.
- 4- Yazarların yazarken kullandıkları dil ve dili kullanma biçimleri de geçmişleri ve içinde bulundukları toplumla ilişkilenişleri ile çoğu kez doğru orantılı bir yön izlemektedir. Bu kimi kez artılar kimi kez de eksiler yüklenebilmektedir.
- 5- Yazarlar, aldıkları eğitim ve ilgi alanları nedeniyle zamanla kimi kez de bir dönem sonunda bakış açılarında farklılıklar oluşmakta, bu yeni veya değişmiş/gelişmiş bakış açıları roman kurgu ve dilinde önemli olmaktadır.
- 6- Yazarlar duygu ve düşünce aktarımları konusunda da bu sayılan nedenlerden ötürü farklılıklar göstermektedirler. Eğitim, ilgi alanları, içinden gelen yerleşimler ve çevredeki ilişkiler/ilişkilenişler duygu ve düşüncelerin oluşumunu , biçimini ve yansıtılışını etkilemekte, durum ve olaylarda farklı tutumlar ortaya çıkabilmektedir.
- 7- Yukarıda irdelenen nedenlerin tümü romanın diline diliyle yol alan öykülemesine ve diliyle bize ulaştırılan tüm malzemeye doğrudan etki etmektedir. Bunun yanı sıra halkın içinden çıkan bu yazarların halk bilim unsurlarını ne oranda farkında oldukları, ne kadar önemsedikleri ve eserlerinde aktarma gereği duyup duymadıkları, bu gereği duyuyorlarsa neden duydukları ve kullandıkları, halk bilim unsurlarını nasıl, hangi sıklık ve miktarda kullandıkları da farklılıklar göstermektedir.

- 8- Yazarın seçtiği tema ve konu da, halk bilimsel malzemenin kullanım alanını belirleyi kullanamayabilir sıkıntı ve uygunsuzluk duygusu oluşabilir.
- ci ve sınırlayıcıdır. Yazar her tema ve konuyu halk bilimsel unsurlarla birlikte
- 9 -Yazarların kendi yazım yolculuklarında kendilerine seçtikleri hedefler ve amaçlar da halk bilim ve halkla ilişkilenmelerinin niteliğini ve yönünü belirlemektedir.
- 10- Yazarın dünya görüşü , etnik kökeni, manevi bağları ve yaşantısı da yazım yolculuğunda mkullandığı dili ve halk bilimsel unsurları kullanışını etkilemektedir.
- 11- Yazarların tümünü değilse de kimi kez ve bazılarını etkileyen bir başka unsur da cinsiyettir. Yazarın kimi kez cinsiyetinden ötürü bazı tema ve konulardan , kimi kez de halk bilim unsurlarından uzak durması söz konusu olabilmektedir.
- 12- Sayısı çok fazla olmamakla birlikte kimi yazarlarınsa araştırmacı kimliklerinden ötürü amaçlı hareket ederek halk bilim unsurlarını kullandıkları gözlenmektedir.
- 13- Başka ülke veya coğrafyalarda uzun süre kalmak, farklı disiplinlerle sıkı ve uzun süreli ilişkiler kurmak da yazarların yazım yolculuklarındaki tutumlarını etkilemektedir. Ki bu etkilenişler halkla halkbilim unsurlarını anlamak değerlendirmek ve kullanmakla da doğrudan bağlantılıdır.
- 14- Yazarların kendi yazarlık kimlikleriyle hedefledikleri de tüm bu ilişkilenişi etkilemektedir.
- 15- Yazarın neden yazdığı ve amacı, dili, anlatımı ve anlattığı malzemeyi -ki bunların içinde sözünü ettiğimiz halk bilim unsurları nda bulunmaktadır- nasıl kullandığını belirlemekte ve yönetmektedir.

Bu saptamalar bize, Kıbrıs Türk roman yazarlarının tüm diğer yazarlar gibi kendi koşullarında kendi gerçeklerini yazmakta olduğunu anlatmaktadır. Edebiyat toplumsal yanıyla hatırı sayılır bir öneme sahip olsa da edebi yönünü ve edebi kaygıları gözden kaçırmamak gerekir.

Edebiyat yapan yazar, özellikle de uzun soluklu bir tür olan romanda, dilini, dilinin ona sağladığı tüm olanakları en iyi şekilde kullanarak okuyucuya düşler, düşünceler ve gerçeklerden kesitler sunar. Fakat aslında yazarın içinde yaşadığı, yaşattığı, tanıklığını yaptığı kısacası yazılarının satır aralığında sessiz sedasız bulunan halktır, halkın ürettikleridir.

Kıbrıs romancılığın halk bilim bağlamında belki de en renkli kişisi diyebileceğimiz yazar *Özden Selenge* ise dil ve anlatımındaki kendine özgü biçem ve aktarıyla son derece dikkat çekicidir. Yazar, dili ve dil ürünlerini kullanırken titiz davranmakta, farklılık yaratmaktadır.

Kararlı bir bilinçlilikle hareket ederek kaleme aldığı romanlarında yaşadığı ve derin duygularla bağlı olduğunu vurguladığı Kıbrıs ve özellikle Kıbrıs'a uzun yıllardır başkentlik yapan Lefkoşa'nın geçmişten günümüze uzanan tarihinden canlı tanıklıklarla örülmüş öyküler aktarmaktadır.

Yazar, yaşadığı ülkeyi ama ille de yaşadığı şehir olan Lefkoşa'yı özene bezene romanlarına taşır. Lefkoşa'nın insanları, sokakları, evleri, ağaçları, bitkileri, kokuları romanlarında kullandığı Kıbrıs ağzıyla, satır aralarından kokusunu okuyucuya sunmaktadır. Amacının ve dileğinin çok sevdiği bu şehri ve artık bir tarih olan bu şehre dair tüm geçmişi gelecek kuşaklara aktarmak olduğunu söyleyen yazar, bunu gerçekten önemseyerek ve özenle gerçekleştirmektedir.

Lirik ve özgün anlatımlarla gelenek ve görenekleri, mimari dokuya varıncaya kadar titizlikle sergileyen yazar, duygu ve olayları insanla ilişkilendirirken kurduğu sağlam bağlarla dikkati çeker. Yazarın kahramanları zaman ,mekan ve olay üçlemesinde uygun görülen rolleri başarıyla canlandırmıştır.

Duyarlı tutumuyla birçok halk bilim ürününe dikkat çeken yazarın satırlarıyla okuyucu, ahşap oymacılığından taş tonozlara, simit helvasından semah törenlerine, Bektaşilikten bahçe çiçeklerine dek uzanan yaşam tabloları çizer.

Sanatçı (ressam) kimliğinden kaynaklı betimlemelerle dili zaman zaman fantastik anlatımlar boyutunda kullanarak romana değerli kazanımlar eklemiştir.

Yazarın kaleminden akan coşkusal lirizmle kimi kez dağ çiçeklerinin kokusu güneşin sıcaklığına karışmakta, bir şahmaran resminden bir kırık heykel dokusundan yer bulup sızmaktadır.

“Sana Sevdam Sarı”, ”Lale Yüreğin Beyaz” ve “Alkyone Deniz Kuşu” adlı romanlarında bu betimlemeli, bir yanıyla da “eskiden kalma”duyuşlarla süslenmiş dili, yazarın gelenek ve görenekleri, halk yaşantılarını aktarışında son derece önemli bir yer tutmuştur.

Bu da yaşanmışlıkların ve ilgi alanlarının eğitimle kesiştiğinde yazarın hammaddesine ne denli etki ettiğini gösteren en önemli bulgulardan biridir.

Eski geleneklerin, göreneklerin halkın yaşamını terk edişine de ayrı bir yazıklanma ile sıkça tepki koyan yazar, halk bilim konusundaki duyarlılığını açığa vererek görevini gereğince yapmaktadır.

Bu konuda Özden Selenge’den farklı kaygılarla fakat aynı duyarlılıkla bir roman kaleme alan araştırmacı yazar *Oğuz Yorgancıoğlu*’nun tutumunu da ayrıca değerlendirmek gerekmektedir. Yazar, uzun yıllardır emek verdiği halk bilim araştırmalarından beslenen romanında, yarattığı kurgunun üzerine başarıyla yerleştirdiği gelenek, görenek, adet ve inançları okuyucuya sunarken, kaybolmaya yüz tutmuş halk yaşantılarını , bu yaşantıların köklerini dayandırdığı uzak geçmişi de dile getirmektedir.

Oğuz Yorgancıoğlu, titiz bir çalışmayla doğumdan düğüne, tarladan sofraya kadar var olan tüm Kıbrıs geleneklerini romana aktarmaya özen gösteren yazarın bu çalışmasının tam da bu amaçla gelenek ve görenekleri halk bilimsel unsurları belgelendirmek için kaleme alındığı da son derece açıktır.

Bu nedenle bir belgesel kaynak niteliği taşıyan roman sayfa sayısıylada hayli uzun bir çalışmayı ortaya koymaktadır. Halk bilimsel verileri neredeyse sistematik şekilde romanına aktaran yazar OğuzYorgancıoğlu romanı kaleme alırken son derece özenli bir tutumla doğumdan ölüme halkın yaşantısında yer alan belki de en eski Türk gelenek ve göreneklerini okuyucuyla buluşturmuştur. Halk bilimi araştırmacısı gözüyle ve duyarlılığıyla hareket eden yazarın bu konudaki titiz tutumu hem belgesel anlamda çok değerli verilerle yüklü bir yapıtın ortaya çıkmasını sağlamış, hem de bu konuda iyi bir örnek teşkil etmiştir.

Gelenek ve göreneklerinin birçoğunu coğrafik nedenlerle ve köklerle de bağlı olduğu Anadolu kültüründen almış ve beslenmiş olan Kıbrıs halk bilimi geleneğinin ortaya konmasında, bu belgesel nitelikli romandan bilgi bağlamında araştırmacılar da okuyucular da halk bilimine ilgi duyan meraklılar da okuyucular kadar yararlanacaktır.

Araştırmamanın bir diğer önemli eseri de kuşkusuz “Uzak Ülke-Bir Kıbrıs Çocukluğu” dur. Çok uzun yıllardır dönmemesine gittiği Kıbrıs’a duyduğu özlemi yok edemeden Fransa’da yaşayan *Taner F. Baybars*’ın eseri “Uzak Ülke-Bir Kıbrıs Çocukluğu” dile başarıyla hükmeden yazarın çocukluk anılarından yola çıkarak kaleme aldığı bir anı-romandır.

Kıbrıs romancılığına armağan sayılabilecek tek romanıyla güçlü kalemini ve bilinçli dilini okuyucuyla buluşturur. Uzun yıllar Türkçe’den ve halkının yaşantılarından uzakta kalmasının getirdiği küçük farklılaşmaların kokusu alınsa da bu yazarın dil ve anlatımındaki başarısını gölgelememiştir. Anı-roman türünün güzel bir örneği diyebileceğimiz romanda yazar, çocukluğunun içinden çıkıp gelmiş bütün ayrıntıları ve o ayrıntıların içindeki birbirinden özgün değerli kültür unsurlarını başarıyla aktarmıştır.

Eski bayram gelenekleri, kurban kesme törenleri, düğün geleneklerinden izler, eski Kıbrıs evlerinin kendine özgü yaşam koşulları, geleneksel mevsim yaşantıları, batıl inançlar, dolumacılık, yemek, beslenme ve insan ilişkilermeleri başarılı bir harmanlamayla iç içe geçmiş olarak yansımakta, çocuk zihninin merakla süslü süzgecinden geçerek verilmektedir.

Çocuk gözüyle ve çocuk safiyetiyle okuyucuya aktarılan roman, özellikle kırsal ve kentsel kültür farklılıklarını ve Kıbrıs’ın o yıllarında elit sayılabilecek insan yaşantılarıyla köy insanların toprağa dayalı yaşamını başarıyla aktarmaktadır.

Lirik bir anlatımla kaleme alınan romanda, halk bilimsel unsurlar daha çok roman kurgusu içinde tanıklıklar şeklinde aktarılmakta ve yazarın kendi bilinç düzeyinde yorumlanmaktadır. ,

Yazarın titiz ve uzun bir çalışması olan kitap 1930 lu yıllardan itibaren gelişen olaylarla birlikte, halk bilimsel unsurlara dayalı yoğun bir bilgiyi okuyucusuna aktarmaktadır.

Kıbrıs romancılığında yeni bir isim olarak adlandırabileceğimiz *Sultan* ise daha ilk romanında halk bilim unsurlarını başarıyla yansıtmıştır. Dil unsurlarından çok geleneksel yapıyı ve gelenek- görenek kesitlerini aktaran yazar, kırsal kesimde yaşayan insanların öykülerini duygulardan kopmadan karakterlerinin günlük yaşamlarındaki ayrıntıları ve olayları başarıyla vererek aktarmıştır. “Kurşun sesi duymadan yaşamak” adlı romanında bir köy yaşamını aktarmaktadır. Roman, anlatım aktarım konusunda bilinçli bir seçimle kaleme alınmıştır.

Yazar uzun bir zaman dilimini işlediği romanda köy gelenek, görenekleri içinde ilişkileri ve Türk Rum gerilimini aktarmaktadır. Halk bilimsel unsur olarak çok fazla olmasa da yer yer kullanımlara rastlanmaktadır.

Kıbrıs romancılığının bir başka ismi olan *Özker Yaşın*'sa 1974 öncesi ve sonrası diyebileceğimiz iki döneme dair olayları kaleme aldığı romanlarında milli duyguları ve

Kıbrıs'ta yaşanan olayları yazmaktadır. Romanlarında olaylar üzerine kurgular geliştiren yazar halk bilim unsurlarını kullanmamıştır. Yazar yalnızca ele aldığı temayı ve konuyu anlatmaya çalışmış ve bu anlatıyı gerçeklerken de Kıbrıs ağzı özelliklerinden ve Kıbrıs gelenek ve göreneklerinden söz etmemiştir.

Kıbrıs Türk romancılığında isim olan bir başka yazar *İsmail Bozkurt*'tur. Kültürel çalışmaları ile de tanınan yazar daha çok kendi yaşantılarını eksen yaparak yazar. T.M.T. eksenli anlatım ve aktarımları, bu konu çevresinde kurgulanmış romanlarıyla tanınmaktadır.

İsmail Bozkurt savaş konularını işlediği romanlarında yaşanan sıkıntıların belli boyutlarını aktarmaya özen göstermektedir. Romancının kaleme aldığı *Yusufcuklar Oldu mu*, *Bir gün Belki*, *Bir gecede adli romanlar* yazarın kendi yaşadığı bölgenin özelliklerini yansıtmaktadır.

Deyim, atasözü ve söz öbeği kullanımlarının çok az rastlandığı romanlarda gelenek ve görenekler de çok fazla yansıtılmaz. Yazar daha çok kahramanlarının öncelikleri, dramaları, gereksinimleri ile ilgilidir ve bu da yaşamak, hayatta kalabilmek için yapılması gerekenler ve az biraz aşktır. Düğün gibi Kıbrıs sosyal yaşamında çok önde gelen bir gelenek bile yazarın romanlarında yarım sayfadan fazla yer işgal etmemiştir. Daha çok Rum Türk gerilimlerini aktaran romanlar köy yaşantısını aktarırken serpiştirilmiş bazı halk bilimi unsurları dışında fazla bir malzemeyi içermemektedir.

Kıbrıs Türk romanlarının genel hatlarıyla bir fotoğrafını yansıtan bu -10- romanda, halk bilimi unsurlarının yansıtılışında farklı yöntemlere ve biçimlere rastlanmıştır. Yazarlar halk bilimi unsurlarını yansıtırken, dil ürünlerini daha çok ve sık kullanmışlar, kendi anlatı özelliklerinin etken olduğu bu kullanımlarda konuyla daha çok ilgilenmişler, halk bilimi unsurlarının kullanımının çok gözetmemişlerdir.

Seçilen tema ve konuların hemen hepsi Kıbrıs savaşı ortamını ve Türklerin yaşadıkları savaş sıkıntılarını, mutsuzlukları anlatmaktadır. Özellikle yaşamsal tehlikenin var olduğu dönemlerde, edebiyattaki tema ve konular da halkın ruh durumuna ve gerçeğine göre biçimlenmektedir. Bu dönemde seçilen konular ve anlatımdaki yoğun karamsarlık nedeniyle bir savaş romancılığından söz etmek mümkündür. Yazarlar güncel yaşamın en pratik ve önde olan kısmıyla ilgilenmiş, gelecek endişesini yansıtmıştır. Seçilen bu tema ve konular anlatımı da sınırlamaktadır. Bu durum her şeyin zaten ikinci üçüncü sıraya düştüğü bir düzlemi işaret etmektedir.

Yani yazmak yalnız yetenek ve istek olmaktan çıkmış, savaş psikolojisi yüzünden lüks gibi algılanır olmaktadır. Bu durum yalnız yazarın dünyaya bakışına, benimsediği edebiyat anlayışına göre değil duruma, koşullara göre de değişiklik göstermektedir.

Yazarların bir başka önemli engelleyisi de okuyucuyla ilişkisinin askıya alınması veya bir bilinmez bir zamana dek ortadan kalkmasıdır. Günümüz Kıbrıs Türk edebiyatında okuyucunun yerli yazara gösterdiği ilginin az olduğu da gözlenen bir durumdur.

Bu kuşkusuz bir başka araştırmanın konusudur fakat romanın ve romancılığın geleceği açısından özellikle de savaşı zamanları artık üretime dönüştürmekten söz ederken bu durumun ne denli önemli olduğunu da vurgulamak gerekmektedir..

9. - DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bir edebiyatın genellikle şiir ve öyküyle başlayan yolculuğunda, romandan söz etmek bir anlamda öykünün yolculuğunun sağlamlığıyla mümkündür. Edebiyatın düz yazı alanında en çok varlık gösteren bu türü, genellikle uzun soluklu romana zemin hazırlamak için yola çıkmış bir öncü kuvvet gibidir. Çoğu kez yazarların ilk roman denemeleri kendileri kadar yeni olan bir edebiyat söz konusu ise romandan çok öykünün irisi gibi durmaktadır.

Kıbrıs Türk edebiyatının geçmişine göz attığımızda öncelikle uzun süre kendi edebiyatından söz etmemiş, edememiş bir edebiyatla karşılaşmaktayız.Öncelikli ve önemli olan kaygıları yüzünden gelişmesi ciddi anlamda sekteye uğratılmış bir toplumun edebiyatı birincil gereksinimi olarak algılamaması da beklenen bir durumdur.

1940 yılına dek geçen uzun ve sancılı dönemde, dünya savaşı, kıtlık, iç savaş tedirginlikleri ve çok ciddi yoksulluk zamanları yaşayan. Kıbrıs Türk Toplumunu özellikle eğitim için Türkiye ve başka ülkelere gidip dönmüş değerli gençlerinin savaşı ruhuyla kendini toparlamaya kalktığında zaman 1940 lı yıllara gelip dayanmıştır. O zamana dek Kıbrıs Türk edebiyatında Türkiye’deki yazım hayatından, dergilerden etkilenecek edebiyat yapan genç insanların varlığı son derece önemlidir. Onların arasından çıkan kimi isimler daha sonraki yıllarda kararlılıkla ve yıllarca emek vererek yazmayı sürdürmüşlerdir.

Kıbrıs Türk romancılığının ilk kilometre taşı olarak adlandırabileceğimiz “*Bir Bakış*” adlı roman1892 yılında zaman gazetesinde tefrika edilerek yayınlanır. Muzafferredin Galib’in romanının ardından kitaplaşan ilk roman olarak edebiyat tarihine geçen Kaytazzade Mehmet Nazım’ın romanı “*Yadigar-ı Muhabbet*”tir.(1894) Yazarın ikinci romanı *Leyle-i Visal* tefrika edilmeye başlanır fakat yarıda kalır. 1930 lu yıllara dek bu alanda başka roman çalışmasından söz edilmez. 1936 yılında Hikmet Afif Mapoların”*Kahraman Kaplan*”adlı romanı Kıbrıs Türk Edebiyatının ilk yerli romanı olarak adlandırılmaktadır.1937 yılında”*Son Damla*”1938 yılında “*Diken Çiçeği*” adlı romanları birbirini takip eder. 1939 yılında *Son Çıldırış*” yayınlanır.

Kıbrıs Türk Romancılığında önemli bir isim olan Mapolar'ın romanlarındaki karakterler ve konular yerlidir. Bu açıdan Mapolar bilinçli olarak başlattığı bu Kıbrıs edebiyatı yaratma girişiminde başarılı olamak için kararlıdır. Sade duru bir dil kullanır.

1950 li yılların Kıbrıs'ından değişik öyküler kurgular. Bu öyküler o yılların kozmopolit toplum yapısını da gözler önüne sermektedir.1960 lı yıllara gelindiğinde Kıbrıs artık savaş geriliminin tırmandığı ve hiç düşmediği bir sürece girmektedir. Bu yılların konuları da kaçınılmaz olarak barış özlemleri savaş konularıdır.

Özker Yaşın, Ahmet Gazioğlu, bu temaları işleyen romanlar kaleme alırken, yoğunlaşarak süren bu zaman dilimi1974 ten sonra hız kazanarak devam etti. Kıbrıs Türk edebiyatının bu savaş konulu romanları bir yandan olanın bir sonucuydu ama bir yandan da edebiyatın gelişmeyi bekleyen dingin ve yaratıcı süreçlerini engelliyordu. *İsmail Bozkurt'un Bir gün Belki, Bir Gecede* romanları da bu süreçte kitaplaştı.

Kıbrıs romancılığında romanın konu, dil ve anlatım olarak farklılaşması ancak 1990 lı yıllardan sonra gerçekleşmeye başladı.*Özden Selenge, Bekir Kara, Sultan, Tijen Zeybek* gibi romancılar farklı konu ve temalarla ülke insanına ve gerçeğine dokunmaya başladılar.

Edebiyatta temadan konuya, dilden anlatım özelliklerine kadar var olan tüm parçaların yerli yerine oturduğu yine de söylenemez. Kıbrıs Türk edebiyatında özellikle de romandaki gelişimi yavaşlatan faktörlerin varlığı ne yazık ki tümüyle ortadan kalkmış değildir.

Siyasal çalkantılarla, ekonomik açmazlarla gündemi sürekli gergin olan Kıbrıs, edebiyat üretimini ne yazık ki hala bir tür lüks olarak gören bakış açısını kıramamıştır. Edebiyatçıların kendilerini geliştirmeleri, bir taraflıyla zanaatçıların kendilerini geliştirmesine benzemektedir. Her iki alan da ürettikçe daha iyi için daha gelişkin bir ustalık için uğraşır. Oysa bir itici güç olan böylesi bir motivasyonun Kıbrıs'ta var olduğunu söylemek çok da mümkün değildir. Yine de edebiyattaki tüm zorlukları ve gelişmenin bir türlü hız kazanamayışını sürekli dış faktörlere bağlamamak da yerinde olacaktır.

Yaratıcı yetiye sahip ve bu alanda yol alması gereken yazarların edebiyata daha güçlü bağlarla tutunması ve üretkenlikle ortaya çıkması gerekmektedir.

Okuyucunun tutumunun yerli yazarlara çok da sıcak bakmadığına dair zaman zaman şikayetlenen edebiyat dünyasının bu bağlamda da kendisiyle yüzleşmesi gerekmektedir. Var olan edebiyat ürünlerinin genel hatlarıyla sergilenen bu özellikleri bize en gerideymiş gibi duran çok önemli bir gerçeği de getirip gösterir aslında . O gerçek yazar halk ilişkisindeki belirgin kopukluktur.

Halkın içinden çıkan yazarların edebiyat üretirken halktan kopması büyük bir yanılgıdır. Köklerinden beslenmeyen bir yazarın sağlam üretiler ortaya koyması olası değildir.

Halk bilimi unsurlarının yazarı besleyen yanını uzun zamandır görmezden gelen veya öteleyen bakış açısının da halkın yazara duyduğu bağlılığın gelişmemesine neden olduğu açıktır. Halk bilimi unsurlarının geçmişin bir parçası olmaktan öte halkın gerçeği olduğunu algılamak ve benimsemek yazarın halkla bağının güçlenmesine zemin hazırlayacaktır

Kendi köklerine yabancı kendi köklerini beğenmeyen bir tutum yazarın ortaya koymaya kalktığı tema, konu ve onu yaratan tüm dil fonksiyonlarında da yetersiz kalmasına yol açabilmektedir.

Yetkinlik yalnız yetenekle değil, yeteneği besleyen çevresel faktörlerin doğru değerlendirilmesi ile mümkün olmaktadır. Savaş, ekonomik açmazlar ve sosyal çatışmalar,siyasi atmosferdeki değişimler dünyanın her yerinde ve her zaman var olacaktır. Aslolan bu gerilimler içinde halkın varlığını ve her ne olursa olsun üreten tavrını gözden kaçırmadan üretmektir.

Hal böyleyken halkın kıyısında durup başka bir gezegene aitmiş duygusuyla üretmeye çalışmak başarılı sonuçlar doğurmayacaktır.

Bir ülkenin sosyo kültürel yapısını, ekonomisini, tarihini halkın günlük yaşantısındaki kültürel değerlerle birlikte harmanlayarak veren eserler, hem okuyucunun gününe hem de geçmişine ışık tutacaktır.Bu nedenle coğrafyasında var olan bitkiden, hayvandan, toprağından elde edilen çanaktan, evinin çatısındaki yapı malzemesinden, sofrasına gelen yemekten, doğum sonrası geleneğine dek geniş bir yelpazeyle ortaya koyan tüm kültür değerleri, halk biliminin o değerli özünü gelecekte de yaşatacaktır.

Halk bilimsel unsurların değerdendirilmesi, baz alınan 10 romandaki veriler üzerinde

yapılmış, değerdendirmede ÷lke gerçekleri ve koşulları göz önünde tutulmuştur.

Saptanan halk bilimsel unsurlarını irdelerken aynı zamanda halkın; zaman, mekan, ekonomik koşullar, din ve dil yoluyla etkilenişini ve değışimlerini de irdelemek fırsatı elde edilmiştir.

Geleneğin değışimle çatışması bilinçli bir uzlaşma ile dengelenmeden geleneksel yapının ne yazık ki yaşatılamayacağı bir gerçektir. Üstelik değışimin yeni, taze bir enerjiyle geçmişin

kültür değerdelerine meydan okuması çok da kolaydır. Bu yüzden de halkın, kendi içinden çıkan bu halk biliminin değerdelerine ne denli sahip çıktığı da belirleyici olacaktır.

Halk kendi yetiştirdiği yeni kuşağı eğitirken verdiği değerdelerin arasına kültür değerdelerini de özenle yerleştirecek, bu konuda titiz ve bilinçli davranacaktır. Bugün bir araştırma konusu gibi ilgilenenlerin, meraklıların sahip çıktığı bu büyülu alan aslında halkın yeşerdığı toprak ve var oluşunu kanıtlayan bir gerçektir. Araştırmacılara , yazarlara, entelektüellere düşen görev kadar belki daha da fazla görev halka düşmektedir.

Kıbrıs Türk Edebiyatında romancılık çalışmalarının başarılı olması, bundan sonraki zaman dilimlerinde yazarların üretimlerinde sahip oldukları yetenekler ve kişisel donanımların yanında kendi özlerini, halk kültür ve geleneğini benimsemeleri, kucaklamaları ve hepsinden önce birlikte yol almak gerektiği konusunda ayrı ve yeni bir farkındalık oluşturmaları ile mümkün olacaktır

ÖNERİLER

Değişen ve değışirken kimi kez ciddi başkalaşımalar yaşayan birey ve toplum, bu başkalaşımın diğer yüzünü çoğu kez geç farkedir. Geç farkedilen bu yüzde geçmiş vardır. Geçmiş bir geride bırakılmışlıklar toplamı değil, maddi ve manevi değerdeler bütünüdür. Bu maddi ve manevi değerdeler bütünü bireylerin ve onların oluşturduğu toplumun da belleğidir. Bu bellek değışimin başkalaşmaya dönüştürdüğü zeminini boşaltmaya başladığında kimliksizleşme tehlikesi de kapıda demektir.

Sınırların yoksandığı ve tek bir dünya , barış ve mutlu bir gelecek hayallerinin abartılı bir coşkuyla desteklendiği günümüzde, destekleyen ve bu söylemlerle öne çıkan toplumların kendi değerlerinden ödün vermedikleri tam tersine başka ulus ve kimlikleri alenen veya gizliden kendi kimliklerinin içinde eritmeye çalıştıkları da ne yazık ki zor fark edilmektedir.

Bu kimliksizleştirme çalışmaları ile başta dil olmak üzere dille elde edilen değerlerin önce aşağılanması, ardından da yerlerine başka alternatifler sunularak geriye çekilmeleri ve bu gerilerde yok edilmeleri en güzel örnektir.

Bir ulusun dilinin yok edilmesi o ulusun yok edilmesiyle aynı anlamı taşımaktadır. Dille birlikte toplumun gelenek görenek ve söylemleri de yok olmakta yerini başkalarından alınıp kullanılan başka kültürlere ait kültür değerleri doldurmaktadır.

Bugün dünya üzerinde yaşayan tüm ulusların karşı karşıya kaldıkları bu kültürel savaşlar ne yazık ki açıktan yapılan ve düşmanın görünür olduğu sıcak savaşlardan daha tehlikelidir. Özellikle de küçük yüzölçümlü ve küçük nüfuslu ulusların karşı karşıya oldukları tehlikeyle baş etmeleri her geçen gün zorlaşmaktadır.

Halkların kendi ürettiklerine, kendi geçmişlerine ve kendi kültürel değerlerine sahip çıkmaları bu açıdan son derece önemlidir.

Zaman içinde yitip giden bir deyim, bir düşün, bir doğum geleneği, bir türkü ve bir ağıt aynı zamanda o ulusun kaybolan duygularını ve emeklerini de simgelemektedir. Yitirilen her ayrıntı bir büyük parçanın yerine konamayacak dalıdır.

Bu endişe verici gerçekleri halkların özellikle yeni yetişen kuşaklarına aktarmaları, öncelikli olarak yapılması gerekmektedir. Kendi değerlerini sevmek ve farkında olmakla işe başlanmalıdır. İnsanın sevdiğine sahip çıktığı, sevmediğini önemsemediği ve onun için savaşmadığı unutulmamalıdır. O zaman kendi değerleri olmalı ve onları sevmelidir.

Yeni kuşakları bekleyen yenileşme değişim ve uzaklara, ötelere açılma hevesinin dikkatli olunmazsa nelere mal olacağı anlatılmalıdır. Korkarak değil ama dikkatli olarak ve farkında olarak yaşamının, başka bir kültüre ait bir unsuru alırken neden alındığının ve onun yerinde durandan neden vazgeçildiğini sorgulaması gerektiği anlatılmalı, öğretilmelidir.

Bu tür çalışmalara, okul eğitim-öğretim programlarında özenli ve anlaşılır bir şekilde yer verilmesi de gerekler arasındadır. Okullardaki eğitimin süreklilik taşıması ve özenli olması da, konuya ilgi duyan veya henüz ilgilenmeyen genç insanlar açısından son derece önemlidir. Çeşitli etkinliklerle yazılı ve renkli basın, görsel medya kullanılarak kültür çalışmaları sunulmalı eğitici sempozyum ve kongreler yapılmalı kültürün akademik alanla olan bağı da canlı tutulmalıdır. Bu hem konunun sürekli gündemde kalmasını sağlayacak hem de kültür miraslarının kaynaklarda yer alışıyla değerler geleceğe taşınabilecektir.

Geleneksel yaşantılara da gerekli destek verilerek bu konuda yarışmalar ve özendirici programlar yapılmalıdır. Sihirli kutu olarak adlandırılan televizyon bu tür amaçlar için kullanılması gerekli olan bir araçtır.

Kültürün yaşatılması için yapılacak çalışmalarda kuşkusuz o ülke aydınlarına da ciddi görevler düşmektedir. İçinde yer aldıkları, bir parçası oldukları ulusun değerlerine , kültürüne söylemde değil eylemde de sahip çıkarak eserler üretmeleri değerli katkılarını esirgememeleri duyarlı bir edebiyat dünyası yaratarak, ülke edebiyatına işlerlik ve canlılık kazandırmaları gerekmektedir.

Dille yapılacak en güzel uğraş olan edebiyat yapmak, bundan dolayı daha da değerli olacak ve daha büyük anlamlar yüklenecektir. Edebi eserlerde halk bilimsel unsurların kullanılmasıyla yaratılacak kulak ve bilinç doygunluğu, gelenek ve göreneklerin algılanışında, yaşatılmasında birey ve toplumu yabancılik duygusundan da kurtaracak, okuyucu, tanışık olduğu bu kültür değerlerini daha çabuk benimseyip gözetecek ve koruyacaktır.

10. - ROMANLARDA KULLANILAN DEYİMLER

-A-

Acılanmak.(1-s.275) Çok canı yanmak,

“Yine acılanmıştı yüreği cemal beyin”

Aç gözünü uyandır canını: Uyanık ol.

“Aç gözünü uyandır canını da iyi bak kendine.”(10-s.233)

Açıktta kalmak (8-s.126) Ortada kalmak

Ağlaya ağlaya gözlerini çıkartmak: Çok fazla ağlamak, Ağlamaktan gözlerini şişirmek.

“Ağla ağla hazır gözlerimi çıkarayım.”(10-s.55)

Ağzını aramak (1-s.38) Ağzından laf almaya çalışmak

“Ağzını aramalıydı Kemal bey’in.”

Ağzı söylemese... söyler : Sır saklayamaz.

“Ağzı söylemese bilmem nesi söyler.” (5-s.221)

Ağzı vurmak (1-s.45) Ağzı kokmak

Aklı kesmez (1-s.67) Aklı ermez

Andlar vermek: Yeminler etmek

“Bin kez yeminler andlar verirdi.”(1-s.71)

Apposlanmak(10-s.261) Şırmarmak

“Apposlandın yedin içtin tanıdığınla konuştun tanımadığınla konuştun.”(10-s.261)

Asabı bozulmak: Çok sinirlenmek

“Asabım bozuldu.” (5-s.71)

Aşk etmek: Tokat patlatmak, vurmak

“Bir tanesine hafif bir tokat aşk ediverince çocuklar Talat’ı rahat bırakmışlardı.(3-s.67)

Ateşe tutmak (6-s.32)

Ateş etmek

Ayıpsız amansız:

Ayıbı, aman ettirecek bir şeyi olmasın

“Aman aman kızım ayıpsız amansız.” (10-s.93)

Ayıplı ammeli:

Kusurlu,özürlü.

“Söyle içinde tutma canının çektiğini hemen bulup alalım çocuk ayıplı ammeli çıkmasın.”(10-s.93)

Aynı saksıya işlemek (4-s.268)

Çok samimi olma anlamında kullanılmaktadır.

-B-

Banayiya tahtası (1-s.34)

Kuru tahta

Başına kakmak:

Yapılanın kırıcı şekilde gündeme getirilmesi.

“Ve sen de başıma kakıyorsun şimdi” (1-s.203)

Başına iş açmak:

Kendisine sorun yaratmak

“İşler açsın başına.” (1-s.61)

Beş karış surat:

Yüzü mutsuzluktan uzamış gibi olmak, surat asmak

Beş karış surat indirirdi.(1-s.33)”

Beyan olmak:

İçine doğmak, hissetmek

“Ya onlara beyan olursa bu düşler?” (1-s.35)

Bir avuççuk kalmış :

Küçülmüş.

“Bir avuççuk kalmış yüreğinin durmadığına şaşı.” (1-s.274)

Bir çala bakmak:

Bir an bakıvermek.

“Kızın hareli yeşil gözlerine bir çala bakması yetmişti.”(1-s.21)

Bozuntuya vermemek. (-s.18)

Belli etmemek.

Boylandı (1-s.271)

Büyüdü, uzadı

-C-

Canı asılmak (1-s.110)

Bir şeyi candan çok arzulayarak istemek.

“Aman biri patates kızartıyordu canım asıldı”

-Ç-

Çarçur olmak (1-s.39)

Serseri olmak, dağılıp yitmek

“Yani ana olsun diye alır getirir insan elin kadını sonra da evladın çarçur olur.”(s.39)

Çocuk olmak:

Çocukca, saf düşünmek.

“Çocuk olma!” (s.100)

-D-

”Damarı anasına çekerse” (1-s.81) Annesinin huyuna benzerse

Damarını bulmak :

İkna edilecek bir noktasını yakalamak.

“Havva ana bir damarını bulur onu yumuşatırdı (1-s.64)

Damarı tuttu :

İnadı tuttu.

“Ye anacığım sen onun damarı tuttu yine.” (1-s.76)

Delîği dirseği kapatmak:

Her tarafı örtmek, kapatmak.

“En iyisi kendi odacığına çekilip,delîği dirseği kapatıp uyumaktı biraz olsun.”(1-s.36)

Devenin boynuzu gibi yok olmak :

Çok utanmak, yok olmayı arzulamak.

“Yok olsam devenin boynuzu gibi.” (1-s.36)

Didinmez :

Geçinmez

“Bırak çocuğu gelsin oynasınlar da bu densiz Kemal belki coşar da anasıyla didinmez”(1s.50)

Dokuz çocuk bir mağarada kalmak: Çok kalabalık bir haneye bakmakla yükümlü olmak.

(Genellikle durumun böyle olmadığını vurgulamak amaçlı kullanılır.)

“Dokuz çocukla bir mağrada kaldı zira.” (1-s.264)

Döküm saçım kalmak: Sersefil olmak, dağılmak

“O olmasa ne yapardı. Döküm saçım kalırlardı orta yerde.” (1-s.74)

Dümbür düdük etmek. (9-s.11) Herkese duyurmak

-E-

Erkek tütme: Erkek olduğunu hissettirmek

“Efendisi daha kırklarını yeni geçti. Tam erkek tüttüğü zaman.” (1-s.73)

Eksik gedik (1-s.271) Eksik, gözden kaçmış ne varsa

Eli ayağı çaput gibi olmak: Halsizleşmek

“İyi uyumazsa ertesi gün eli ayağı çaput gibi, minderden mindere düşer kalırdı” (1-s.36)

“**Erkek eşekle değişik oynamak.** (9-s.67) Çok zor bir işe kalkışmak.

Evde sinip kalmak: Evde gizlenip kalmak

“ Kapısını bacasını iyice kapatmış aman biri görür de sorar diye evde sinip kalmıştı.” (1-s.215)

-F-

Fel fecre okumak : Fazla uyanık, açığöz, bilmiş olmak

“O kızıdan insana yar olmaz. Gözleri fel fecre okur.” (1-s.46)

-G-

Gavur esiri gibi işletmek (1-s.35) Çok yorarak çalıştırmak

Gayle çekmek (10-s.123) Hakkında endişe etmek, kaygılanmak.

Eee onun gaylesini de mi ben çekeyim?

Gel zaman git zaman. (s.122) Bir süre geçtikten sonra

Gideceğimiz köyün minareleri gözüksü (4-s.306) Durum belli oldu, durum anlaşıldı

Göbek salmak (5-s.102) Göbeklenmek, şişmanlamak

Göresi gelmek:

Görme isteği duymak, özlemek

“Göresimiz geldi.” (1-s.114)

Göz etmek :

Nazar etmek

“Bizim neyimize göz edecekler.” (1-s. 27)

Gözü kalmak :(5-s.113)

Haset etmek, kıskanmak

Görüş tanış olmak :

Birbirini tanımaya başlamak.

“Daha görüş tanış bile olmadık ne bu aceleleri.” (1-s.42)

Gözü bakıp dili söylememek:

Donakalmak. Söyleyecek söz bulamamak.

“Kapıdan daha adımını atar atmaz öylece çivilenmiş gibi kalmış, gözü bakmış dili söylememişti.” (1-s.127)

Gözün görsün ortalığı :

Gözün çevreyi görsün ,Çevreye bak.

“Ağır ağır hazneden birkaç maşrapa su doldur toprağa serpele. O güzel kokusunu içine çek ciğerin tazelensin. Gözün görsün ortalığı biraz.” (1-s.51)

Gözünü uyku basmak (1-s.230)

Çok uykusu gelmek

Gündüz tohumu (4-s.276)

Gündüz hamile kalınmış bebek

-H-

Havrasına sıçmak:

Canına okumak

.Helal süt emmek : (1-s.21)

İyi bir aileye ait olmak.

Hellim kurdu gibi kız: (1-s.74)

Küçük ve kıpır kıpır

Hep kendimiz çıkarırdık: (9-s.175)

Hep kendimiz üretirdik.

Hile sezmek :(1-s.42)

Bir art niyet aramak

“A efendim hiç mi hile sezmez insanlarda.”

-İ-

İçine öyle gelmişti : (1-s.7)	Hissetmek, içine doğmak
İçi kıyıldı (1-s.98)	İçi çok acıdı.
İkrah etmek : (1-s.112)	İğrenmek, tiksirmek
İnsan yerine konmak: (1-s.73)	İnsanca değer verilmek.
İpteydim de indirdiler : (1-s.168)”	Nasıl kurtulacağını kestiremezken kurtuluvermek.
İşte karılığı bu kadar : (1-s.82)	Ondan ancak bu kadarı beklenirdi anlamında

-K-

Kantarda tartsalar on okka çekmezsin: (1-s.72)	Çok zayıf, çelimsiz
Kaşına kaşına çıktım sedir başına : (1-s.52)	Kaşındım. Bu sonucu kendim hazırladım.
Kemikleri sayılan: (1-s.28)	Çok zayıf
Keyfederek: (1-s.260)	Keyfini çıkararak, keyiflice
Kıtlık kısırlık:	Çok büyük ekonomik darlık.
“Eh o zaman da fukaralık çoktu. Kıtlık kısırlık vardı.” (1-s.39)	
Kör çar etme! :	Harcama, sonu kötü olmasın anlamında
“Dul bir kadın beş çocukla ne yapar ki demişlerdi. Kör çar etme çocukları da iyi bakılacak yerlere ver”.(3- s.163)”	
Kurumlanmak: (2-s.204)	Kibirlenmek
Kurum çatmak: (2-s.101)	Kibirli davranmak, caka satmak
Küt bıçakla kesmek : (1-s.22)	Kör bıçakla kesmek.
Kulak vermek : (1-s.133)	Dinlemek

-L-

Lokum derken bokum derim:

İyi bir şey söylemeye çalışırken onu tersi
kötü bir şey söyleyivermek.

“Ben ölümü nasıl anlatırım bu çingı kadar çocuğa? Cahilim lokum diye bokum derim.Daha
beter aklını karıştırırım çocuğun.” (1-s.70)

-M-

Mıh gibi durmak (1-s.31)

Yerinde kıpırtısız durmak

* Millik millik kaçmak (1-s.99)

Köşe bucak kaçmak, olabildiğince uzağa gitmek.

-O-

Okkası ağır basmak (1-s.272)

Dengelerin belirli bir taraf lehinde olması

Okka basmak:

Ağırlaşmak.

“Dizinde kuş hafifliğiyle oturan bu çocuğa yüreği ezilir, güçlensin okka bassın diye
çekirdekleriyle dövdüğü kuru üzüme baharat,pekmez karıştırıp ilaç niyetine kaşık kaşık
yedirir arkasından bolca su içirirdi.” (1-s.32)

Oturaksız oğlan (1-s.152)

Olgun olmayan hoppa anlamında

Otuz iki dişini göstermek :

Ağzı kulaklarına varırcasına mutlu davranmak

“Bir gün otuziki dişini göstererek karşılarsa insanı ertesi gün beş karış surat indirirdi.(1-s.33)”

-Ö-

Öldürünmek (1-s.223)

Çok fazla çaba harcamak,

Ölmeye yer arayan (1-s.34)

Gönülsüz hareket eden. Halsiz davranan

-P-

Pabucun dama atıldı (2-s.250)

Eski itibarın kalmadı, yerini biri aldı

Perende almak :(4-s.312)

Bir konuda girişim yapmak için hazırlanmak.

-S-

Sesi selengi çıkmamak:

Ağzını açmadan itaat etmek, sessiz kalmak.

“Yalınayak başı kabak, yarı aç yarı tık sesimiz selengimiz çıkmaz gene de çekemedi bizi her birimizi bir yere besleme verdi.”(1-s.39).

Sıtır etmek (1-s.24)

Bir süreliğine barındırmak, konuk etmek.

Söz işittirmek (1-s.202)

Laf atarak düşüncesini duyurmak

Sümüğüne ağır gelmesin :

Genellikle sevilmeyen fakat ölmüş biri için ardından

söylenen söz. Dedikodu etmiş olmayalım ama... anlamında kullanılmaktadır.

“Üvey anamız vardı. Fena kötü. Sümüğüne ağır gelmesin bir sokum ekmeği kahırla yedirirdi bize.” (1-s.39)

Sürgülemek :

Sürgü ile kilitlemek

“Arkasından sokak kapısını sürgülemişti.”(1-s.48)

-Ş-

Şeytan çatlatmak (1-s.254)

Şeytanı kışkandırmak

-T-

Takoza Çekilmek (4-s.308)

Devre dışı bırakılmak

Temizlemek (6-s.5)

Ortadan kaldırmak, öldürmek.

Tohuma kaçmak (1-s.46)

Çok yaşlanmak

-U-

Uğurunuz :

Niyetiniz, yolunuz. Nereye gidiyorsunuz?

“Uğurunuz nereye böyle.” (1-s.42)

Utançtan bir öngecik kalmak (1-s.32) Çok utanmak, utançtan azıcık kalmak, küçülme

-Y-

Yangısız :(1-s.203) Düşkünlüğü, bağılılığı, duygusallığı olmayan.

Yenir ağrı yedi kendini : (1-s.212) Öldürücü, yok edici ağrı.

Yeri ılımadan döner gelirdi: (1-s.74) Deyim: Çok kısa zamanda geri gelirdi

Yüreği ezilir: (1-s.32) Çok üzülmek, birine acıyarak üzülmek

Yüreğini kıyım kıyım etmek:(1-s.215) Yüreği parça parça etmek.

Yüz göz eğmek :(1-s.225) Hoşnutsuz bir ifade takınmak, surat asmak

Yüzü yerde olmak : Çevreye karşı mahcup duruma düşmek.

“Annesi zengin aileye kız verirken yüzümüz yerde mi olsun demiş, gizli gizli altınlarını bozdurup bohçacı kadından çeyizini tamamlamıştı kızının.” (1-s.54)

-Z-

Zay etmek 1-s.252) Kötü kullanmak kötü harcamak

Zay:(zuy olmak (1-s.228) Bilinçsiz bir tutum yüzünden yok olma

Zehabına kapılmak: (1-s.10) İzlenimine kapılmak

11. - ROMANLARDA KULLANILAN ATASÖZLERİ

Gözünün önünde mertek olsa görmez görse de çöp zanneder (1-s.42)

Aşırı iyi niyetli olan ve bu iyi niyeti yüzünden her an sıkıntı ve tehlike ile karşılaşma olasılığı olan insanları vurgulayan bir atasözüdür.

Hazıra dağ taş dayanmaz (1-s.140) Atasözü.

Çalışmayıp var olanı hazırda olanı tüketmenin akıllıca olmayacağını vurgulayan bir atasözüdür.

Köyümüz ayrı panayırımız ayrı olsun. (s.177) Rum atasözü

İlişkimiz olmasın, yaşamımız da yaşadıklarımız da ayrı olsun anlamında kullanılmaktadır.

Nerde varsa bir bodur Allahın gazabı odur. (4-s.33) Atasözü

Kısa boylu insanların kişiliklerinden çekinmek gerektiğini vurgulayan bir atasözüdür.

Paraları gavur develeri yağır etti (1-s.163)

Her şeyi berbat etti, kötü harcadı.

Sıçan deliğine sığmaz kuyruğuna da kabak bağlar. (-s. 163) Atasözü

Kendi haline bakmaz peşinde başkalarını da taşır.

Tarlada anlaşılan harmanda kavga etmezmiş. (s.179) Türk Atasözü

Önceden, gerekli konuşmayı yapan, gerekli koşulları koyarak anlaşmaya varan daha sonra ayrılığa düşmez, olumsuzluk yaşamaz anlamında bir atasözüdür.

12. - SÖZLÜK

-A-

Abohor (2-s.135)	Kıbrıs'ta Lefkoşa bölgesinde bir köy. Cihangir
Afrodit hamamları (2-s.194)	Afrodit adına yaptırılmış hamamlar
Ağrotur hava üssü (8-s.218)	Kıbrıs'ta İngiliz yönetimindeki üstlerden biri
Akıncılar (6-s.62)	Güney Kıbrıs bölgesinde kalmış bir Türk yerleşim yeri
Alaminyo (6-s.39)	Larnaka ya bağlı bir köy
Ahç(10-s.77)	Meyvesi yenebilen bir tür ağaç
Alimallah (s.259)	Allah için. Allahın adı için
Amfora küp (2-s.102)	Yağ, sirke, şarap saklanan büyük küplere verilen isim.
Angliya (5-s.99)	Bir tür konyak
Anason şurubu (2-s.96)	Anasondan elde edilen bir şurup
Angoni (5-s.155)	Torun
Arap Ahmet cami (4-s.274)	Lefkoşa'da bir semt
Arasta (2-s.62)	Esnaf sokağı
Arık (5-s. 301)	Zayıf hububat tanesi
Arapça (2-s.22)	Arap dili
Arpalık (6-s.39)	Lefkoşa bölgesinde bir köy.
Asma (2-s.252)	Üzüm Bağı
Asmaaltı (2-s.63)	Lefkoşada bir meydana verilen ad.
Asma filizi(10-s.17)	Asmanın yaprak ucundaki yeşil filiz rengi.

Atalasa (5-s.181)	Rum polis okulu
Ayakebir (5-s.223)	Larnaka bölgesinde köy ismi
Ayakçak (2-s.105)	Basamak, bisiklet pedalı
Ayak yolu (10-s.56)	Tuvalet
Ayaydın (10-s.80)	Ay aydınlığı
Ayermola (8-s.183)	Girne bölgesinde bir köy ismi
Aykuruş (8-s.204)	Larnaka bölgesinde bir köy ismi
Aysozomeno (6-s.39)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Ayvasıl (5-s.128)	Mağusa bölgesinde bir köy ismi
Ayyorgi (8-s.78)	Girne bölgesinde köy ismi
Azgan (4-s.76)	Yabani büyük çalı
Azma (10-s.141)	Astım
-B-	
Babutsa (2-s.235)	Kaktüs meyvesi
Baf (2-s.178)	Güney Kıbrıs'ta bir kasaba
Baf Kapısı (5-s.190)	Sur kapısı
Bağdocu (1-s. 29)	Dondurmacı
Bahar lahanası (2-s.106)	Karnabahar
Ballaz (5-s.137)	İçi ve ağzının çevresi sırlı testi
Banayia: (1-s.34)	Azize (Rumca)
Banknot (2-s.180)	Kağıt para
Barhana (9-s.120)	Büyük
Belapayıs (8-s.183)	Bir vadi ve yerleşim yerinin adı

Beleş (1-s.7)

Bellik (2-s.62)

Ber elemiştı (2-s.88)

Beşiyammo (8-s.151)

Beşparmak (8-s.77)

Beş taş (1-s.142)

Beş tulum deresi (4-s.30)

Bezirgan(10-s.78)

Bilanza (5-s.91)

Bildir sene(5-s.39)

Bodiri (4-s.51)

Boğaz (2-s.71)

Boğaziçi (4-s.105)

Boro (1-s.55)

Boru (1-s.272)

Bozmak (5-s.242)

Bozalan (5-s.190)

Bozdağ (5-s.243)

Broma(5-s.495)

Bubba(10-s.83)

Bubbacık (1-s.80)

Buğdayı (1-s.40)

Buhurdanlık (2-s.47)

Bullez(10-s.86)

Bulli (5-s.157)

Parasız

Erkeklerin bellerine bağladıkları kalın kuşak

Hafifçe yaralanmak

Baf bölgesinde ait bir köy ismi

Kıbrıs'ta bir dağ sırası

Beş taşla oynanan bir oyun

Lefkoşa bölgesinde bir mevki

Kumaş satan gezici satıcı

Mekanik tartı aleti

Öteki sene

Küçük içki kadehi

Girne yolu üzerinde bir mevki ismi

Larnaka bölgesinde bir köy ismi

Küçük konsol, çekmeceleri olan aynalı kısa dolap

Klaksyon, korna

Parçalarını birbirinden ayırmak

Baf bölgesinde bir köy ismi

Baf bölgesinde bir köy ismi

Turfanda, erken alınmış ürün

Bez bebek

Bebecik

Kumral, esmere yakın olan ten.

İçinde buhur ve zeytin yaprağı yakılan küçük kase.

Kolakas sebzesinin ince hali

Tavuk, Piliç

Bumbar(7-s.186)

Hayvan barsağı kullanılarak pişirilen bir tür dolma

Buruncolloz (2 -s.156)

Dereotu.

Bükme ipek (1-s.269)

İpeğin bükülmüş hali

Büllüg (2-s.148)

Halk arasında erkek cinsel organına verilen ad

Bürümcük (1-s.269)

İpek kozasından yapılan kumaş.

-C-

Camadan (1-s.116)

Çapraz düğmeli,ipek veya sırma işlemeli kısa yelek

Cengar (10-s.17)

Mavi ile yeşil karışımı bir renk

Cezire (5-s.238)

Ada

Cırcırböceği (2-s.186)

Ağustos böceği

Cikla (5-s.14)

Eti çok beğenilen minik bir av kuşu.

Cimciklemek (10-s.57)

Çimdiklemek

Cira (5-s.125)

Rum kadın veya genç kızı

Commandaria (2-s.95)

Kıbrıs'ta yapılan koyu tatlı Latin şarabı

Cuma pazarı (1-s.124)

Cuma günleri kurulan köy pazar yeri

Cumba (2-s.48)

Eski Türk evlerinde dışa çıkıntılı kapalı balkon

-Ç-

Çaltı gibi(1-s.80)

Çalı gibi

Çakistes (4-s. 106)

Çatlatılarak yapılan yeşil zeytin

Çam mantarı,

Çam altında yetişen bir tür mantar

Çamlıköy (4-s.328)

Lefke bölgesinde bir köy adı.

Çanakkale (8-s.230)

Larnaka bölgesinde bir köy adı

Çangar çizmesi : (4-s.102)

Uzun konçlu tabanı büyük başlı özel çivilerle kaplı bir erkek çizmes

Çarşaf (2-s.108)	Kadınların giydiği iki parçalı giysi.
Çifte (6-s.7)	Av tüfeği
Çifte şilin (8-s.101)	Eski Kıbrıs parası
Çirpi (4-s.18)	İnce dal
Çitlembik – Çitlenbik (5-s.19)	Tohumu yemiş olarak kullanılan bir tür ağaç
-D-	
Dabaca (9-s. 96)	Tavana asılı duran ve içinde ekmek bulundurulan kamıştan örülmüş kap.
Danne (10-s.101)	Tane
Değirmenlik (2-s.105)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Densiz (1-s.49)	Yaramaz, acar çocuk için kullanılmaktadır
Desdeğirmi (1-s.63)	Yusyuvarlak
Despothane (6-s.21)	Tutukevi
Desteban (4-s. 80)	Köy korucusu
Dibi tatlı (9-s.54)	Kökleri yenen tatlımsı bir ot
Diçi (5-s.14)	Eti beğenilen minik bir av kuşu.
Dikelya askeri hastanesi (6-s.62))	İngiliz askeri hastahanesi
Dikinmek (1-s.34)	Diktirmek
Dikomo (5-s.243)	Girneye bağlı bir köy ismi
Dilemek (1-s.35)	Doğramak Dirhem
Dizlik (2-s.62)	Çoğu siyah renkte olan diz hizasında bir erkek pantolonu
Dokuma tezgahı (2-s.102)	Kumaş dokunan tezgah

Dokuncalı (10-s.78)	Dokunaklı
Doşan (1-s.101)	Yeni olmayan, eskimeye başlamış
Drabez (5-s.50)	Masa
Düven (2-s.187)	Çift sürmeye yarayan bir tür tarım aracı
-E-	
Ebabülbül (1-s.137)	Ebabil kuşu
Ebistad (5-s.168)	Rumca İşçi başı
Efkaliptus (10-s.86	Okaliptosadıyla bilinen iti gövdeli bir ağaç.
”Öksürseler şise çeker, ispirto rakısıyla ovar, efkaliptüs kaynatırdı.”	
Efkalipto (2-s.101)	Okaliptus
Ekşi (2-s.45)	Limon
Elada: (4-s. 82)	Yunanistan
Elye (4-s.328)	Bir köy ismi
Erenköy (5-s.232)	Lefke bölgesinde bir köy
Eşkerince (1-s.34)	Görününce
Evlek (7-s.388)	Su arkı. Dönümün dörtte biri.
Evliya (2-s.137)	Bilgeliğine inanılan ölü kimse.
Evliyazade (2-s.172)	Osmanlı döneme kalma soyadlardan birisi
Evsenme (1-s.74)	Huzursuzca kıpırdanma
Eylence (6-s.15)	Bir köy adı ismi
Ezgi (6-s.13)	Eziyet
-F-	
Fasad (2-s.56)	Mimari
Fassa (5-s.245)	Bir av kuşu

Fayton (2-s.137)	Atların çektiği yolcu taşıma aracı
Fes (2-s.78)	Osmanlı dönemi erkek başlığı
Feslikan (1-s.65)	Fesleğen
-G-	
Gabbar (5-s.45)	Kapari
Gabira (4-s. 59)	Kızarmış ekmek
Gafgarıt (5-s.45)	Bir tür yenebilir yabani bitki
Galif (5-s.79)	Çardak
Gannavuri (10-s.59)	Kendir tohumu
Garutsa (1-s.40)	Bir tür araba
Gastur (1-s.26)	Süet
Gavcar (5-s.45)	Kısa ömürlü bir tür kereste ve onun ağacı.
Gavcar tokmak (1-s.83)	Küçük tabure
Gaziveren (4-s.328)	Güzelyurt bölgesinde bir köy adı
Geçince (6-s.34)	Geçim şekli
Gelin Onarıcı (5-s. 250)	Gelin başı yapan bayan kuaför
Gemikonağı (4-s.328)	Lefkeye bağlı bir köy ismi
Genapla (5- s.195)	Yenge Rumca
Gılayıpsız (10-s.95)	Kusursuz
Gınnab, (10-s.62)	Bir tür bitki
Gınnabı, (10-s17)	Gınnap renginde
Gırmanço (10-s.57)	Saçı sakalı ağarmış yaşlı erkeklere takılan isim
Girdama (5-s.15)	Turşusu yapılan bir deniz yosunu
Girne kapısı (6-s.26)	Lefkoşa'da tarihi bir kapı ve ondan ismini alan meydan.

Golifa (2-s.145)	Haşlanmış buğday,susam, nar,badem, kuru üzümle yapılan bir çerez.
Gonnara, (5-s.45)	Yemişleri olan bir ağaçcık
Gömeç (5-s.45)	Haşlanarak salatası dav yapılan yabani bir ot
Gömüşlemek (5-s.250)	İşlemek de denen gelin kınasına gümüş para takmak
Gönen (5.s.101)	Topraktaki nem
Gönyeli (8-s.75)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Göyveririz gitsin. (10-s.60)	Bırakıveririz gider
Gözeklen (10-s.60)	Dikkat et
Gulumra (5-s.125)	Bir tür sebze
Gügül (1-s.64)	Yumuşak
Güherçile (1-s.105)	Beyaza yakın bir renk
Gülsuyu (2-s.47)	Gül yapraklarından elde edilen kullanılan sıvı
Gülümdan (5-s. 230)	İçine gül suyu konan, düğünlerde davet yapılan kap
Güver (1-s.92)	Küçük soğan
-H-	
Haçandır(5-s27)	Ne zamandır, Ne zamandan beridir?
Hade (4-s.12)	Hadi
Hade hü (4-s.53)	Hadi
Hala Sultan (2-s.193)	Hz Muhammet'in halası
Hala Sultan Tekkesi (5-s.21)	Limasol sınırları içinde bulunan Hz Muhammed'in halası Ümmü Haramın türbesi.
Hallice (2-s.169)	Hali vakti yerinde olan
Hamam (2-s.48)	Ortak kullanımlı büyük yıkanma mekanları.

Hamam Böcü (1-s.14)	Hamamböceği
Han (2-s.73)	Eskiden yolcuların konakladıkları çok odalı yapı.
Hanay (5-s. 113)	İki katlı ev
Harar (5-s.13)	Tezgahta dokunmuş çuval
Harnup (2-s.23)	Keçi boynuzu
Hartuç (1-s.226)	Kesekağıdı.
Hatirelli (5-s.47)	Hatır sayan , saygılı.
Haydari (8-s.84)	Bir tür meze
Hazır etmek (2-s.93)	Hazırlamak
Hefsemek (5-s.249)	Buğdayın kabuklarını sallayarak ayırmak
Helik (5-s. 220)	Duvar ustalarının büyük taşların arasına sıkıştırdıkları
küçük taş	
Hellim (2-s.36)	Piştirilerek yapılan bir tür peynir
Hellimli Bitta (2-s.48)	İçine hellim konan bir tür hamur işi
Hesabet (1-s.172)	Hesapla
Hezmikar (1-s.48)	Hizmetçi
Hıyanetlik (10-s.57)	İhanet
Hindigoz (5-s.208)	Hindistanda üretilen kalın kadın çorabı
Hoca (2-s.180)	Din görevlisi
Hoflanmak (10-s.61)	Ürkmek
Hostes ,(5-s.45)	Bir tür bitki
Humus (8-s.84)	Ezilmiş nohutla yapılan bir meze
Humus çorbası (2-s.230)	Ezilmiş nohutla yapılmış çorba
Hurma ,(10-s.62)	Tatlı bir meyve

-K-

Kabak çiçeği (2-s.86)	Kabak sebzесinin dolma yapılan çiçek kısmı
Kadef (5-s.103)	İçki bardağı .Halk arasında su bardak anlamında da kullanılır.
Kadeh, kadef (2-s.192)	Bardak
Kafes (2-s.183)	Eski Türk evlerinde pencere ve kapılardaki ahşap bölümlere verilen ad.
Kalamya (4-s.57)	Puklya avında kullanılan çubukların kılıfı
Kalavason (5-s.19)	Bir köy ismi
Kalbur (4-s. 82)	Tahıl ayıklamak için kullanılan bir elek
Kanayaklı (1-s.65)	Zavallı, Zorlukları olan
Kandil (2-s.137)	İçine yağ konarak yakılan fitil ve onun konduğu kap
Kanlıdere Köprüsü (5-s.181)	Kanlıdere üzerindeki köprü
Kapatma (10-s.100)	Nikahsız yaşayan kadın, metres
Karava (5-s.254)	Bir kasaba
Karşı (7-s.402)	Anadolu'ya Kıbrıslıların verdiği bir başka isim.
Karşıyağı (1-s.130)	Katı yağ
Kavlamış (1-s.106)	Tutuşmuş
Kayar (5-s.169)	Tımar
Kayısı macunu (2-s.55)	Kayısı reçeli
Kazayağı (5-s.45)	Yenebilen bir bitki
Kecefe (1-s.227)	Üzerine iplik çilesi geçirilen kamıştan yapılmış araç
Keklik (5-s.45)	Yabani bir kuşu
Kenef (1-s.20)	Halk arasında art niyetli olan, kişilik nitelikleri sevimsiz, seviyesiz bulunan kadın anlamında kullanılmaktadır. Sık olmamakla beraber tuvalet anlamı da taşımaktadır.

Kerpiç (2-s. 23)	Saman ve çamurla yapılan bir yapı malzemesi.
Keşane (2-s.44)	Küçük tava veya tencere
Kılınç (1-s.12)	Kılıç Çok küçük, minicik
Kına çiçeği (10-s.62)	Çeşitli renkte çiçekleri olan otsu bitki.
Kırnı (5-s.253)	Bir köy ismi
Kıtık (1-s.39)	Ahşap ve süngerin çok ince artığına verilen genel ad.
Kiremidi (10-s.17)	Kiremit rengi
Koçan (1-s.157)	Tapu
Koççino (2-s.235)	Kızıl anlamı taşıyan Kıbrıs'ta bir mevki adı
Kof (2-s.131)	İçi boş
Kolan (2-s.58)	Halat
Kolayına (1-s.259)	Kolay kolay mümkün olmayan
Kolokas (5-s.231)	Kıbrıs patatesi de denilen bir tür yumru sebze
Kolyandro (2-s.28)	Kişnişe benzer salatalarda kullanılan bir tür ot
Kopça (10-s.89)	Kumaşta iki noktayı birbirine sabitleyen metal malzeme.
Köfün (4-s.156)	Kamıştan yapılmış küfe
Köfter (5-s.12)	Üzüm suyundan yapılan bir tür tatlı
Köhlän (1-s.33)	Küheylan
Körbarsak (1-s.146)	Apandisit
Kreşo Körfezi (2-s.92)	Bir bölgenin adı
Kum kuma (5-s. 269)	Topraktan yapılan sırsız kumbara
Kumru (10-s.62)	Eşine düşkünlüğü ile tanınan bir kuş
Kurban (2-s.49)	Kurban bayramında kurban edilen hayvan
Kurum. (10- s.7)	Kendini fazla nazlandırma

Kuruş (2-s.45)

Eski Kıbrıs madeni parası

Kuş lastiği (1-s.58)

Sapan

Küçük kaymaklı (4-s.331)

Bir semt

Küspe(10-s.89)

Bir tür hayvan yemi

-İ-

İmbik (1-s.177)

İmbik

İlgidir:

Çiledeki ipliği sarmak için kullanılan tahta alet.

İslandır (5-s. 154)

Eşeklerin sırtına örtülen palan

İşıklar (2-s.97)

Bugünkü çağlayan bölgesi

-İ-

İğde, (10-s.62)

Yaprakları güzel kokulu bir ağaç

İğnedenlik (1-s.54)

İğne kutusu veya küçük iğne yastığı

İlif (1-s.54)

Lif. Banyoda kullanılan bir tür sabun kesesi

İlk akşam (1-s.36)

Akşam üstü, Güneş battıktan hemen sonra

İlk hisse (2-s.188)

Birinci pay

İnç kare (2-s.194)

Bir İngiliz ölçü birimi

İsagülü (4-s.40)

Rum kızı

İskele (5-s.38)

Bir kasaba ismi

İskonto (1-s.7)

İndirim

İslim (2-s.102)

Küçük ayaklı bir tür ocak

İstasyon (2-s.137)

Faytonların durak yeri.

-L-

Lalangı(5-s.141)

Yabani tavşanla yapılmış bir tür yemek

Lamba suyu (4-s.35)

Sıvı gaz yağı

Lamicana (1-s.28)	Küçük dar ağızlı, çok büyük cam kavanoz
Lapsana (2-s.155)	Bir tür yenilebilen yabancı ot
Lapta (5-s.254)	Bir kasaba
Larnaka (4-s. 83)	Bir kasaba
Lasan (5-s.135)	Fidan
Lazmari (10-s.141)	Bir tür yabancı bitki
Lefkara (5-s.7)	Bir köy ismi
Lefkara işi (5-s.5)	Lefkara yöresine özgü bir tür nakış
Lemba (5-s.439)	Baf kazasına bağlı bir köy
Lenger (1-s.49)	Kova
Leymosun (5-s.37)	Limasol. Bir kasaba ismi
Libazma (5-s.73)	Suni gübre
Lissa (10-s.108)	Çok tuzlu.
-M-	
Macer (5-s. 104)	Binbaşı
Macila (10-S.53)	Ham incir
Macun (2-s.36)	Misafire ikram edilen Kıbrıs ev reçeli
Mağusa kapısı (2-s.120)	Magosaya girişi sağlayan eski sur kapısı
Makedonisdissa (5-s. 132)	Bir köy ismi
Mangallo (5-s. 158)	Kazayağı, turşusu kurulan bir bitki
Mansura (5-s.230)	Bir köy ismi
Mantin (10-s.235)	Saça takılan kurdele
Maronit (2-s.138)	Lübnan ve Suriye’de yaşayan Katolik Süryani

Matyat (5-s.82)	Lefkoşa bölgesinde bir köy
Meccani (10-s.59)	Parasız.
Mecidiye sokağı(6-s.66)	Lefkoşada bir sokak
Medoş (4-s.311)	Bir Kıbrıs lalesi
Mehel görmek(10-s.97)	Uygun görme, yakıştırma
Mekik (2-s.102)	Dokumada kullanılan bir alet
Meluşa (5-s.223)	Lefkoşa bölgesinde bir köy ismi
Meram(10-s.89)	Fiir, düşünce.
Mertek (2-s.33)	Köy evlerinde kullanılan bir tür tavan kalası.
Metaksas meydanı (5-s.181)	Bir mevki
Mesaha (5-s.68)	Yüzölçümü
Mikşa:(4-s.59)	Meyvesi vişneye benzer bir ağaç.birkaç baş
Mil (2-s.105)	İngiliz uzunluk ölçü birimi
Minareli köy (2-s.195)	Bir köy ismi
Minellaya (2-s.91)	Genellikle yağmursuz koyu bulutlara verilen Rumca isim
Mirti (7-s.210)	Bir köy adı.
Misafir odası (2-s.169)	Yalnızca misafirler için kullanılan oturma odası
Murtad (5-s.110)	Ağır aksanlı konuşan.
Musmul(10-s.46)	Düzgün.
Muştu (5-s.52)	Müjde,
- N-	
Natır (2-s.209)	Hamamlarda kese yapmakla görevli kişi
Nasrettin Hoca (2-s.189)	Ünlü Türk düşünür ve mizahcısı

-O-

Olanca (1-s.48)

Hepsi, tümü

Orta masa (1-s.13)

Orta sehpa

Orunda (6-s.6)

Bir köy ismi

Okka (4-s. 85)

Bir ağırlık birimi

Oyuncacık (1-s.8)

Oyuncak.

-Ö-

Önge (4-s.72)

Bir ağırlık birimi olan okkanın dörtte biri.

Örmek (5-s.302)

Köpek havlaması

Örtlemek (5-s. 262)

Büyükbaş hayvanların yeşil ot yemesi için meraya bağlanması

Ötüken (4-s. 98)

Bir köy ismi

-P-

Paça (5-s. 268)

Düğünün cumartesi gün yapılan son günü

Paçoli (10-s.89)

Tefarik otu da denilen eczacılık ve kozmetikte kullanılan kokulu bitki (Pagostemon choully)

Pandufla (2-s.25)

Bir tür kışlık ev terliği

Patates kebabı (2-s.93)

Patates ve yağlı etin fırında soğanla pişirilmesi.

Peki (5-s.12)

Sürgü.

Pekmez (9-s.175)

Üzüm şırası

Pelatusa (2-s.119)

Larnaka bölgesinde bir köy

Penevet (5-s.56)

Hamur konan kap

Perdahlanmamış toprak (2-s.184)

Fırınlanmamış toprak

Peşenk kadar herifler (1-s. 65)

İri kıyım , koca adamlar

Pey ilmühaberi(5-s.213)

Kaparo verildiğini gösterir belge

Pınarbaşı (2-s.151)

Bir köy ismi

Pirohu(5-s. 201)

İçine peynir, yumurta, nane konan hamur yemeği

Piskobu (8-s. 86)

Bir köy ismi

Potin (1-s. 39)

Ayakkabı

Pulya, (5-s.45)

Eti beğenilen turşusu da yapılan küçük av kuşu

Püryan (5-s.193)

Kemikli etle yapılan soğanlı bir yemek

-R-

Rasatsız(5-s.37)

Ham, susuz

Renga (9- s. 18)

Kurutulmuş balık

-S-

Sabi (1-s.67)

Saf, masum

Safralık (5-s.101)

Kuşluk vakti yemeği

Sagulli (10-s.61)

Bez torba

Sahra (5-s.56)

Kır gezisi

Sakko (4-s.57)

Palto (Rumca)

Samsı (2-s.93)

Bir tür tatlı

Samarella(5-s.88)

Pastırma

Sandal (2-s.238)

Sandalet

Sehim (5-s.72)

Hisse Senedi

Sende (5-s. 193)

Ev içinde içine eşya konan insan boyunda ara kat

Seyfol (1-s. 55)

Konsol

Sini (5-s.136)

Büyükçe metal sahan

Sirto(5-s. 238)	Zıplayarak dönerek oynanan bir Kıbrıs oyunu
Siskilip (8-s.183)	Bir köy ismi
Sokak kapı (1-s.226)	Sokaktan eve girilen kapı.
Son (2-s.115)	Popo, kıç
Su değirmeni (2-s.96)	Suyla çalışan değirmen
Susta(10-s.89)	Yay
Sümüklüböcek (2-s.74)	Salyangoz
Sündürme (5- 66)	Büyükçe salon
Sünnet (2-s.185)	Müslümanlıkta erkek çocukların buluğa erdiğini göstermek için cinsel organ derisinden parça kesmek
Sürgü (2-s 47)	Kapının emniyet kilidi
Sütlü pirilli (1-s.58)	İçi beyaz renkli misket
-Ş-	
Şahmaran (1-s.90)	Yılanların kraliçesi olarak kabul edilen efsane miti.
Şantek (1-s.78)	Şantöz
Şarap (9-s.175)	Üzümden yapılan alkollü içki
Şavk (1-s.138)	Işık
Şehir (2-s.109)	Şehir. Lefkoşa
Şehida (1-s.114)	Kıbrıs'ta evliyalar dedeler için kullanılan bir sözdür.
Şikar.(10-s.57)	Beğenilesi olmayan
Şilin (2-s.45)	Eski Kıbrıs para birimi
Silte (2-s.104)	Yün pamuk elyaf tüy gibi malzemeden yapılan yatak
Şinya (5-s.19)	Maki cinsi bir tür bodur ağaç

-T-

Tahtakale (5- s.37)	Lefkoşada bir semtin adı
Tahtalıköy (5-s.96)	Öteki dünya
Tamahkar (1-s.39)	Aç gözlü
Tambur (2-s.180)	Bir çalgı aleti
Talvar (9-s.75)	Asmayı taşıyan ahşap veya metal çatı
Tavşan (5-s.45)	Yabani bir av hayvanı
Tavşankulağı (2-s.36)	Yenilebilen bir tür yabani ot
Tekke (2-s.193)	İçinde türbelerin yer aldığı dinsel içerikli toplantı yeri
Tekke bahçesi (5-s.63)	Lefkoşada bir semt
Teknefes (5-s.226)	Düzensiz hızlı soluk alıp verme
Teleme (5-s. 144)	Mayalanmış süttten yapılan hellim ve norun ana maddesi
Templos (8-s.126)	Bir köy ismi
Tezek (5-s.14)	Sert, sıkışmış toprak parçası
Tophane (2-s.66)	Lefkoşada bir semt
Topuz (5-s.19)	Ucu genellikle yuvarlak olan uzun sopa.
Tıraş (5-s.45)	Turaç . Kıbrısta bulunan bir yaban av kuşu
Tremeşe (5-s.223)	Bir köy ismi
Türbe (2-s.137)	Kutsal sayılan mezar

-U-

Uçurgan (2-s.43)	Uçurtma
Ud (2-s.180)	Bir çalgı aleti
Uyan (5-s. 263)	Büyükbaş hayvanlara takılan yular.

Uzo (2-s.127)

Bir tür Rum rakısı

-Ü-

Üç urup (1-s.273)

Bir uzunluk ölçü birimi olan arşının dörtte **üçü**

Ümmü Haram (2-s.193)

Hala sultan

Üvendirek (2-s.188)

İçine çivi çakılmış uzun sopa

Üveyik, (5-s.45)

Bir yaban kuşu

-V-

Varel(10-s.89)

Büyük bidon

Velesbitli(10-s.56)

Bisiklet

Veran (1-s.46)

Bozuk eğri büğrü.

Veranelik (1-s.122)

Yıkıntı

Vigo (5-s. 435)

Bir tür yem bitkisi bir tür burçak

-Y-

Yaba (2-s.189)

Harmanda kullanılan büyük tahta çatal.

Yabanlık(10-s.64)

Özel zamanda giyilen giysi

Yalak (2-s.84)

Hayvanların su içip yem yedikleri genellikle
uzun ve derin olan ahşap veya metal kaplar

Yampırı (1-s.205)

Yamuk yumuk, şekilsiz

Yarda (2üs.33)

Bir İngiliz ölçü birimi

Yasemin (10-s.62)

Küçük güzel kokulu beyaz çiçekli
bir Akdeniz ağaççığı

Yaşmak (2üs.61)

Bir tür kadın yüz örtüsü

Yavru palaz (1-s.25)

Yavru güvercin

Yedi kardeşler şaban takımyıldızı (2-s.187)	Yıldız kümesi
Yen (2üs.69)	Elbisenin kol ağzı
Yeni cami (2üs.223)	Lefkoşada bir semt.
Yuf ka (4-s.36)	Zayıf, fakir.
Yumurta otu (5-s.45)	Yumurta ile yağda pişirilerek yenen küçük yapraklı bir bitki
Yusufcuk (9-s.63)	Mandalina
Yürük (5-s. 102)	Çabuk yürüyen
Yüten (1-s.28)	Yenen, kazanan
Yütülen (1-s.28)	Yenilen, kaybeden
Yüznumara (1-s.258)	Tuvalet
Yüzülmek (4-s.258)	Çizilmek
-Z-	
Zembil (5-s.62)	Genellikle pazar alışverişinde kullanılan hasır örgülü küçük çanta
Zeytinyağı değirmeni (2-s.26)	Zeytinlerin ezilerek işlem gördüğü zeytinyağı elde edilen değirmen

17. - YAZARLARLA İLGİLİ BİLGİ

1- İSMAİL BOZKURT

1940 Kıbrıs'ta dünya geldi. 1962 yılında Ankara üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. 1970- 1990 yılları arasında 6 dönem milletvekilliği. Milletvekilliğinin yanında parti genel başkan yardımcılığı ve meclis başkanlığı yaptı. Ulusal ve uluslar arası birçok toplantı ve sempozyumlarda bildiriler sundu. Yazın hayatına kazandırdığı 7 eseri bulunan İsmail Bozkurt'un bu eserlerinden bazıları Bulgarca, Makedonya ve Azerbaycan Türkçe'sine çevrildi.

Eserleri:

Yusufcuklar oldu mu? (Roman- 1991- Cem Yayınevi- İstanbul)

Bir gün Belki (Roman -2002 – Cem Yayınevi – İstanbul)

Bir Gecede (Roman- 2005- Cem Yayınevi - İstanbul)

Puşkinin Ağacı (Deneme - Cem Yayınevi İstanbul)

Kızıl meydana Bir uçak İndi. (Cem Yayınevi- İstanbul)

2- OĞUZ M. YORGANCIOĞLU-

1942 Yılında Kıbrıs'ın Baf kazasına bağlı Lemba (Çıralıköy) köyünde dünyaya gelmiştir.İlkokulu kendi köyünde tamamladı. Liseyi bir süre ayrı kalıp tekrar döndüğü Baf Kurtuluş Lisesinde tamamladı. 1964 yılında Ankara'daki eğitimine ara verip diğer Kıbrıs'lı gençlerle birlikte Erenköy savunması için Kıbrıs'a döndü. 1966 yılında tekrar eğitimine Ankara'ya dönerek edebiyat fakültesinden mezun oldu. İki yıl "Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünde" çalıştı. Bir yıl Tarsus kolejinde görev yaptı. 1968 yılında Kıbrıs'a döndü. Kıbrıs'ta çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği ve idarecilik yaptı. 1995 yılında emekliye ayrıldı. Kıbrıs'taki Türk Kültürünün ortaya konması ve Kıbrıs Türk edebiyatının yaratılması onun en büyük hayaliydi.

Bu konuda uzun yıllar uğraş verdi. 1969 yılında kaleme aldığı **“Maniler”** kitabını,1980 yılında yayınlanan **“Kıbrıs Türk Folkloru”** izledi. 1987 yılında **“Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları”** ardından **Masallar** izledi. Yazarın bunun dışında **“Erenköy Şehitler Albümü”**, **“Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler Maniler”**, **“Okulda(3 perdelik oyun)**

“1. Manga(3 perdelik oyun)”, **“Sana Bir Hikaye Anlatayım mı?”**, **“İlk Hançer, Olayların25. Yılında Erenköy”**, **“Ne Farkımız Var?”**, **“Kıbrıs’ta Zeytin , Zeytincilik ve Zeytinyağı”**, **“Resimli Yaş Destanı”**, **“Hasanbulliler”**, **“Masallar2”** kitapları sayılmalıdır.Yazar halkbilim ve yazım çalışmalarını sürdürmektedir.

3- ÖZDEN SELENGE

1947 yılında, Mağusa (Magosa) doğumludur. Sanatçı, 1968 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun olduktan sonra Kıbrıs’ta uzun yıllar resim öğretmenliği yapmış ve sergiler açmıştır. İlk sergisini 1974 yılında açan Özden Selenge’nin,17 kişisel, 20 karma olmak üzere toplam 37 sergisi izleyicisiyle buluşmuştur. Sanatçının resim alanında aldığı 6 ödülü (1974 Devlet Ödülü, Övgüye Değer Sanatçı,1975 Devlet Ödülü,1980 Devlet Ödülü,1993 Necati Özkan Vakfı Ödülü, 1995 C.T.P 25. Kuruluş Yılı Ödülü.,2003 Türk Bankası Yılın Sanatçısı Ödülü.) bulunmaktadır.

Uzun yıllardır yazın hayatında da kendini göstermekte olan sanatçının, 8 kitabı okuyucuya ulaşmıştır. Ayrıca yazar, 7 si sahnelenmiş toplam 9 sahne oyun kaleme almıştır. Oyunlar henüz kitaplaşmamıştır.

Yapıtları:

Çiçeklenemeyiz biz erik ağacı(öykü- İstanbul –Cem yayınları)Geceye Açar Gece tütenler (Öykü -Akü Yayınları)Fincandaki Kraliçe (Öykü - Galerî Kültür- Lefkoşa - 1993)Sana Sevdam Sarı (Roman - Işık Kitabevi - Lefkoşa -1998)Lale yüreğin Beyaz (Roman - Işık Kitabevi - Lefkoşa -1999)Boncuklar Senin Olsun (Öykü -Işık Kitabevi - Lefkoşa - 2001)Alyone Deniz Kuşu (Roman- Işık Kitabevi – Lefkoşa – 2003)Sahiden (Anılar- Işık Kitabevi-Lefkoşa-2007)

4- Özker Yaşın

1932 yılında Lefkoşa'da dünyaya geldi. Ortaöğrenimini İstanbul'da Vefa Lisesinde yaptıktan sonra Kıbrıs'a döndü. Kıbrıs'ta çeşitli işlerde çalıştı. Savaş adlı bir gazete çıkardı. Muhabirlik yaptı. Kıbrıs'taki olayları yakından izleyen yazar milli duyguların başkını olduğu şiirler yazdı. Şiirlerinin yanı sıra düzyazıları ve roöanları da bulunmaktadır.

Eserleri:

Bayraktar Türküsü- Kıbrıs Postası yayınları-1959

Namık Kemal Kıbrıs'ta Çevre yayınları- 1960

Ata'ya Saygı Duruşu- Ekin Basımevi- 1963

Girneden Yol Bağladık(İtimat Yayınları-1976

Kıbrıs'lı Kazım (roman)-Yücel Yayınları- 1978

Zafer ve Donation- Yeşilada Yayınları-1988

Nevzat ve ben- (Anı) Yeşilada Yayınları-1997

Zafer ve Bağış- (oyun)-Yeşilada Yayınları- 1998

Yüreğimin Yarısı Sende –Çevre Yayınları- 1998

Akdenizde Bir Ada(son şiirler2) Çevre Yayınları-2000

Mehmetcik Kıbrıs'ta-1960

Kıbrıs Mektubu-1958

Kanlı Kıbrıs-1964

Oğlum Savaş'a Mektuplar-1965

Kıbrıs'ta Vuruşanlar(Mücahitler) –Savaş Yayınları -1965

5- SULTAN

1961 YILINDA Kıbrıs'ta doğdu. Girne Anafartalar Lisesini bitirdikten sonra, Ortadoğu Teknik Üniversitesi psikoloji bölümünden mezun oldu. 1988 yılında klinik psikoloji dalında yüksek lisans yaptı. **Kurşun Sesi Duymadan Yaşamak** “ yazarın kaleme aldığı ilk romanıdır. İzmirde yaşayan yazar yazım çalışmalarını sürdürmektedir.

6- TANER FİKRET BAYBARS

18 Haziran 1936'da Kıbrıs, Lefkoşa'da doğdu. Lefkoşa Türk Lisesi'ni bitirdi. Ocak 1954'te ilk şiir kitabını yayımladı. Aynı tarihte, Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde askerliğe başladı. 1956'da Londra'ya gitti ve bir daha adaya dönmedi. 1956-1988 yılları arasında, İngiliz Askeri Kütüphanesi ile British Council'da kitap ve yayınlara ilgili çeşitli işlerde çalıştı. Emekli olduktan sonra Fransa'ya gitti. Şu anda, Kıbrıslı Levanten toplumunun eski merkezi Lusignan bölgesinde yaşamını sürdürüyor. Türkçe, İngilizce, Fransızca yazan Taner Baybars, aynı zamanda Nâzım Hikmet'ten çeviriler yaptı, çağdaş Türk şiirini İngiliz diline tanıttı. Çok-kültürlü, çok-dilli şiirlerinde, Türk, İngiliz, Yunan, Fransız şiir gelenek ve dillerini birlikte kullanarak farklı bir tarz yarattı.

Kitapları: Şiir: Mendilin Ucundakiler (1954, Kıbrıs); To Catch a Falling Man (1963, İngiltere); Susila in the Autumn Woods (1974, İngiltere); Narcissus in a Dry Pool (1978, İngiltere); Pregnant Shadows (1981, İngiltere), Fox and the Cradle Makers (İngiltere'de yayımlanmak üzere), Seçme Şiirler/Selected Poems 1947-1997 (Çev.: Mehmet Yaşın, YKY 1997) Roman ve Anı: A Trap for the Burglar (1965, İngiltere); Plucked in a Far-Off Land: Images in Self-Biography (1970, İngiltere, Türkçe çevirisi Uzak Ülke: Bir Kıbrıs Çocukluğu). Çeviri: Selected Poems of Nâzım Hikmet (1968, ABD); The Moscow Symphony and Other Poems by Nâzım Hikmet (1971, ABD); The Day Before Tomorrow by Nâzım Hikmet (1972, İngiltere); A Sad State of Freedom by Nâzım Hikmet (1990, İngiltere, Richard McKane'le); Modern Turkish Poetry (1971, İngiltere, Osman Türkay'la).

14. - KAYNAKÇA

ACAROĞLU,Türker, OZAN, Fırat : (1972), **Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası**, T.D.K. Yay.,Ankara

AKÇAM,Zeki , (2007), **Halk bilim Bibliyografyası** (1928-2002), 1Q Kültür Sanat Yayınları , İst.

BAYBARS, F. Taner, (1997) ,**Uzak Ülke- Bir Kıbrıs Çocukluğu-** Y.K.Y., İst.

BAYKURT, Şerif, (1988), **Türk Halk Bilimi**, Ank Üns.Yay. ,Ank.

BOZKURT, İsmail , (2005), **Bir Gecede**, Cem Yay., İst

BOZKURT, İsmail , (2002) , **Bir Gün Belki**, Cem Yay. , İst.

BOZKURT, İsmail , (1991), **Yusufçuklar Oldu mu?**,Cem Yay., İst.

BOZYİĞİT,Esat. Ali, (1995), **Bizde Adet Böyledir.-** Ürün Yay., Ankara

ÇEVİKEL , Nuri Dr., (2000) ,**Kıbrıs Eyaleti**, D.A.Ü.Yay., Kıbrıs

ÇİNKAYALAR, Erbil, (1990), **Kıbrıs Türk Halk Oyunları**, K.K.T.C. Milli Eğitim Kültür ve Gençlik Spor Bakanlığı Yay. , Lefkoşa

EVLİYAOĞLU, Sait, (1988), **Türk Halk Bilimi**, Ank. Yay.,Ank.

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, (1982) , **Halk Bilim**, Işık Yay. , Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, (1988), **Tezler ve Sözler**, Halk bilim, Işık kit..Yay., Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, (1991) , **Tezler ve Sözler, 11**, Halk Bilim, Işık Kit. Yay., Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, (1992) , **Tezler ve Sözler, 111**, Halk Bilim, Işık Kit. Yay., Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, (1993), **Aynahının Okuduğu Şiirler**, Kıbrıs Destanları, Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa , (1996), **Kıbrıs Halk Fıkraları, 1994-1996**, Kültür Yay., Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa (1997) , **Cihan Şah** ,Masal, Kültür Yay. , Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa -(1997) , **Bir Varmış/İki Yokmuş**, Masallar, Işık Kit.Yay., Kıbrıs

GÖKÇEOĞLU, Mustafa , (1999), **Hikâyelerimiz Tekerlemelerimiz** , Kültür Yay., Kıbrıs

- GÜVENÇ, Bozkurt, (1997), **Kültürünün A:B:C.'si**-Y.K.Y. İst.
- HAKERİ H. Bener, (1982), **Kıbrıs'ta Halk Ağzından Derlenmiş Sözcükler Sözlüğü**, Lefkoşa
- HAS-DER , (1986) ,**Halk Bilim Sempozyum Bildirileri- 1.11.111. 1V-** Turizm Ve Kültür Bakanlığı Yayınları,.Lefkoşa
- HAS-DER , (1997) ,**Halk Bilim Sempozyum Bildirileri , V1.V11.V111.**
- K.K.T.C. Milli Eğitim Kültür ve Gençlik Spor Bakanlığı Yayınları,.Lefkoşa
- İSLAMOĞLU, Mahmut ,(1969) , **Kıbrıs Türk Folkloru** ,Halk Bilim,Lefkoşa
- İSLAMOĞLU, Mahmut, (1979) , **Kıbrıs Çocuk Oyunları** ,Halk Bilim,Lefkoşa
- İSLAMOĞLU, Mahmut, (1984), **Ülkemiz ve Kültürümüz**,Halk Bilim,Lefkoşa
- İSLAMOĞLU,Mahmut ,(1994) ,**Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı**, Lefkoşa
- (Araştırma-inceleme-bildiri)
- MEAR, Hüray, (1992) , **Kıbrıs Türk toplumunda Doğum Evlenme Ve Ölüm İle İlgili Adet Ve İnanışlar**, K.K.T.C. Milli Eğitim Kültür ve Gençlik Spor Bakanlığı Yayınları,.Lefkoşa
- NESİN, Ali, (2005), “**Kıbrıs Türk Romanında Üç Kadın Yazar**”, Bildiri,Y.D.Ü.Yay., Lefkoşa
- ÖRNEK, Sedat Veyis,(1979) ,**Geleneksel Kültürümüzde Çocuk**, İş Bankası Yay., İst.
- ÖZTÜRK, İsmail, (1998), Prof. Pertev Naili Boratav'ın Halkbilimi Anlayışı Ve El sanatlarına Bakışı , **Pertev Naili Boratav'a Armağan**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay.,Ank.
- SARACOĞLU, Erdoğan, (1980) , **Kıbrıs Ağzı**,Yarın Ofset, Lefkoşa
- SARACOĞLU, Erdoğan,(1989), **Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı Ve Folkloru, Bildiriler**, K.K.T.C. Milli Eğitim Kültür ve Gençlik Spor Bakanlığı Yayınları, .Lefkoşa
- SELENGE, Özden ,(1998), **Sana Sevdam Sarı** ,Işık Yay.-Kıb.
- SELENGE, Özden,(2003), **Alyone Deniz Kuşu**, Işık Yay.-Kıb.
- SELENGE, Özden, (2005), **Lale Yüreğim Beyaz**,Işık Yay.-Kıb.

- SULTAN, (1998), **Kurşun Sesi Duymadan Yaşamak**, Remzi Yay.-İst
- TURAN, Metin, (2000) , **Çağdaş Kıbrıs Türk Romanında Tarih ve Kimlik Sorunu**, D.A.Ü.
- TURAN, Metin, (2006), **Kültür Kimlik Ekseninde Türk Edebiyatı**, Ürün Yay., Ank.
- YALÇIN, Alemdar (1998), **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**, Günce Yay., Ank.
- YAŞIN, Özker, (1976) , **Girneden Yol Bağladık**, İtimat Yay., İst
- YENİASIR, Mustafa, (2005), **Kıbrıs Türk Edebiyatında Öykü Ve Roman**,
Y.D.Ü. Yay. Lefkoşa
- YORGANCIOĞLU, Oğuz , (2004), **Köklerimiz Nasıl Sallandı?**, Umay Yay., İzmir
- YORGANCIOĞLU, Oğuz, (1996), **Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler-Maniler**,
Temel Basımevi, Magosa
- YORGANCIOĞLU, Oğuz , (2006), **Kıbrıs Türk Ninnileri**, Arif, Canbulat Basımevi, Kıbrıs

15.- ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı : HAVVA TEKİN

Doğum Yeri : K. Kaymaklı - Lefkoşa- KIBRIS

Doğum Tarihi : 24 / 08 / 1963

Öğrenim Gördüğü Okullar:

İlköğretim- Lise : 20 Temmuz Lisesi – Lefkoşa - KIBRIS

Yüksek Öğrenim : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.(1988)

Mezuniyet Tezi : Orhan Kemal'in Eserlerinde Sosyal Çatışma

Görev Yaptığı Birimler :

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği : 1989-1995

Tevfik İleri İlköğretim Okulu Müdür Yardımcılığı. : 1995- 1999

Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü - Edebiyat Programı Geliştirme Komisyonu Üyeliği
1998

Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü – Okullar Arası Tiyatro Şenliği Düzenleme ve
Denetleme Komisyonu Üyeliği : 1999

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Tören Ve Kutlamalar Bölümü 19 Mayıs Kutlama Komitesi
Senaristliği

Halen Görevli Bulunduğu Kurum ve Görevi :

Çankaya Cumhuriyet Lisesi – Müdür Yardımcısı - Ankara.

Yayınlanmış Eserleri :

Yazılmasın Ayrılık (Şiir Kitabı) Ankara 1997 – Ürün Yayınları

Yeşil Ada' nın Çocukları - (Çocuk Romanı) 1998- “ÇOCUK ROMANI BÜYÜK ÖDÜLÜ“

Cumhuriyetin 75. Kuruluş Yılı Nedeniyle Düzenlenen Eser Yazma Yarışması

Kültür Bakanlığı Yayınları -Çocuk Edebiyatı Eserleri Dizisi – Ankara- 1998

Tenim Salamis Mavisi : (Şiir Kitabı) Ankara, 2001

Kitap Kanatlı Kuş : Öykü - Fayton Dergisi / 1997

Mavi : Öykü - Fayton Dergisi (1998)

Boynu Süslü Atlar : Öykü- Anadolu Ekini (1999)

Fikret Demirağ'ın Şiirinde 'Eros'un Okları' – Eleştiri-İnceleme- Yeni Biçem -1998 Ademi

Adam Eden ... İnceleme-Dost Dost Dergisi / 1998

İki Yüzyıl İki Şair... İnceleme- Dost Dost Dergisi /1998

Türk Şiirinin Büyük Ustası Ahmet Arif İnceleme – Dost Dost Dergisi 1998

Kül Dergi : Gül Bahçesi (Öykü) (2004)

Yayınlanmamış Eserleri :

Tanrıça Aşk Buyurdu Film Senaryosu

Kadınlar Beni Affetsin Öykü Dosyası

Tuzak Roman

Denizler Ötesi Çocuk Romanı

Ahşap Evin Sırrı Çocuk Romanı

Nar Tanesi Çocuk Öykü Dosyası

Kıbrıs Efsaneleri Araştırma

Üç Masal Kuşu Masallar

KATILDIĞI KONGRE VE SEMPOZYUMLAR- SUNDUĞU BİLDİRİLERİİ.

1. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (Kıbrıs Türk Folklorunda Söz Ürünleri)

III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi

(Kıbrıs Ağzının Devamlılığında İnsan ve Zaman Faktörünün Olumlu- Olumsuz Etkileri)

1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Çocuk Kitaplarında Bütünsellik)

2001 KIBATEK Öykü Sempozyumu (Hacettepe Üniversitesi)

X I . Uluslar arası Edebiyat Şöleni“ Kıbrıs Türk Romancılığında Sosyo- Kültürel Yapı ve Dil”

XII. KIBATEK Edebiyat Şöleni “ Kavuni Romanında Dil Ve Üslubun Zaman Ve Mekan Açısından Değerlendirilmesi “

Türk Edebiyatçılar Derneği Ve Kıbrıs- Balkan -Avrasya TürkEdebiyatçıları Kurumu (KIBATEK) Üyesi.

ÖDÜLLERİ

1- T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI CUMHURİYETİMİZİN 75.YILI VE ULU ÖNDERİMİZ ATATÜRKÜN ÖLÜMÜNÜN 60.YIL ESER YARIŞMASI ÇOCUK ROMANI DALI BÜYÜK ÖDÜLÜ-1998

2- TÜRK EDEBİYATI VAKFI – ÖMER SEYFETTİN HİKAYE YARIŞMASI- 2001

ÖZENDİRME ÖDÜLÜ.

3- T.R.T. ÇOCUK POPÜLER ÇOCUK ŞARKILARI YARIŞMASI -1V.-2004-

4. ÖDÜLÜ